MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CILINĖS JUSTICIJOS INSTITUTAS

KRISTINA RIŠYTĖ
Civilininės justicijos programa, nuolatinės studijos
Programos valstybinis kodas 621M90011

PIRMINIAI NUOSAVYBĖS TEISĖS ĮGIJIMO PAGRINDAI LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
Prof. dr. Ramūnas Birštonas

Vilnius, 2015

TURINYS

ĮVADAS 3
1. NUOSAVYBĖS TEISĖS ĮGIJIMO PAGRINDŲ SPECIFIKA 8
1.1. Nuosavybės teisės įgijimo pagrindų klasifikacija į pirminius ir antrinius 10
1.2. Pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų specifika ir reikšmė 12
2. ATSKIRŲ PIRMINIŲ NUOSAVYBĖS TEISĖS ĮGIJIMO PAGRINDŲ ANALIZĖ 14
2.1. Nuosavybės teisės įgijimas į naujus objektus 14
2.1.1. Nuosavybės teisės įgijimas į vaisius, produkciją ir pajamas 15
2.1.2. Nuosavybės teisės įgijimas susijungimo pagrindu 21
2.1.2.1. Kilnojamųjų daiktų susijungimas 22
2.1.2.2. Kilnojamojo ir nekilnojamojo daikto susijungimas 28
2.1.3. Naujo daikto pagaminimas 40
2.1.3.1. Naujo kilnojamojo daikto pagaminimas 42
2.1.3.2. Naujo nekilnojamojo daikto pagaminimas 44
2.1.3.2.1. Statinio baigtumas, kaip nuosavybės teisės įgijimo sąlyga 45
2.1.3.2.2. Statybų teisėtumas, kaip nuosavybės teisės įgijimo sąlyga 52
2.2. Nuosavybės teisės įgijimas į bešeimininkį objektą 58
2.2.1. Nuosavybės teisės įgijimas į laukinius gyvūnus, laukines ir namines bites 67
2.2.2. Nuosavybės teisės įgijimas į bepriežiūrius ir pasiklydusius naminius gyvūnus 70
2.2.3. Nuosavybės teisės įgijimas į radinį 74
2.2.4. Nuosavybės teisės įgijimas į lobį 76
IŠVADOS 81
SIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS 84
NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS 86
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR UŽSIENIO (ANGLŲ) KALBOMIS 96
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA 97
SANTRAUKA UŽSIENIO (ANGLŲ) KALBA 98
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ 99

ĮVADAS

Problematika ir darbo aktualumas. Nuosavybės teisė yra viena iš pagrindinių žmogaus teisių, kurios reikšmingumas įtvirtinamas tiek istoriniuose teisės šaltiniuose, įskaitant Dvylikos lentelių įstatymą (lot. *Leges duodesim tabularum*), Prancūzijos Žmogaus ir piliečio teisių deklaraciją (pranc. *Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen*), I-ąjį Lietuvos statutą, tiek ir galiojančiuose teisės aktuose: tarptautiniame ir nacionaliniame lygmenyje. Pamatinę šios fundamentalios teisės realizavimo stadiją – nuosavybės teisės įgijimą – sąlygoja juridinių faktų, Lietuvos Respublikos (toliau – Lietuva) civilinėje teisėje priskiriamų nuosavybės teisės įgijimo pagrindų kategorijai, atsiradimas.

Lietuvos legislatyvinė valdžia pasirinko koncepciją, nustatančią, kad nuosavybės teisė gali būti įgyjama tik įstatymuose reglamentuojamais pagrindais[1]. Ši koncepcija sąlygoja nuosavybės, kaip pamatiniame teisės akte – Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau – Konstitucija)[2] – įtvirtintos vertybės apsaugos užtikrinimą, tačiau tuo pačiu įstatymų leidžiamąjai valdžiai iškeliamas itin reikšmingas uždavinys – tinkamai bei išsamiai reglamentuoti visų nuosavybės teisės įgijimo pagrindų specifiką. Taigi siektina išsiaiškinti, ar Lietuvos įstatymų leidžiamoji valdžia geba vykdyti išsikeltas užduotis ir užtikrina tinkamą bei visapusišką pirminiams priskirtinų nuosavybės teisės įgijimo pagrindų reglamentavimą.

Įprastai doktrininiame lygmenyje nuosavybės teisės įgijimo pagrindai pagal jų turinį bei teisines pasekmes skirstomi į pirminius (pradinius) ir antrinius (išvestinius). Tačiau nuosavybės teisės, kaip reiškinio, daugiafunkcionalumas lemia sudėtingą nuosavybės teisės įgijimą ir tam tikrų įgijimo pagrindų priskyrimas pirminių klasifikacijai sukelia nemažai problematikos bei diskusijų, kas sąlygoja išsamios analizės poreikį bei įrodo analizuojamos temos aktualumą. Taigi konkretizuojant aktualiją, tikslinga atskleisti, ar iki šiol teisės doktrinoje egzistavęs nuosavybės teisės įgijimo į naujus objektus bei bešeimininkius daiktus pagrindų priskyrimas pirminių klasifikacijai nėra taikytinas tik „pavyzdinėse“ nuosavybės teisės įgijimo situacijose ir ar jis turi praktinę reikšmę?

Vertinant galiojančių Lietuvos civilinės teisės aktų turinį, darytina prielaida, jog nuosavybės teisės įgijimas, kai naujas objektas atsiranda susijungus kilnojamajam su nekilnojamuoju, taip pat nuosavybės teisės įgijimas į bešeimininkį objektą bei namines ir laukines bites nėra išsamiai ir

[1]Civilinio kodekso (“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000)) 4.47 straipsnyje pateikiamas nebaigtinis nuosavybės teisės įgijimo pagrindų sąrašas bei įtvirtinama, jog kiti nuosavybės teisės įgijimo būdai gali būti reglamentuojami tik įstatymų lygmenyje.
[2]“Lietuvos Respublikos Konstitucija,“ *Valstybės žinios* 33, 1014 (1992).

tinkamai reglamentuotas, kas galimai sąlygoja teisinių santykių nestabilumą, ginčų tarp teisinių santykių subjektų atsiradimą bei skirtingą teisės normų aiškinimo ir taikymo praktiką. Taigi tikslinga ištirti, ar šių pirminiams priskirtinų nuosavybės teisės įgijimo pagrindų specifiką reglamentuojantys galiojantys Lietuvos teisės aktai yra išsamūs ir pajėgia užtikrinti tinkamą bei visapusišką teisinių santykių stabilumą.

Atsižvelgiant į tai, jog pirminių klasifikacijai priskirtinų nuosavybės teisės įgijimo pagrindų praktinio taikymo reikšmė kinta, tikslinga išanalizuoti, ar visi šiuo metu Lietuvos teisės aktuose nustatyti pirminiams priskirtini nuosavybės teisės įgijimo būdai atlieka teisiškai reikšmingą funkciją ir juos reglamentuojančios teisės normos nėra perteklinės. Sukonkretinant šią problematiką, įvertintinas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso[3] (toliau – CK) 4.60 straipsnyje įtvirtintas laukinių ir naminių bičių įgijimo pagrindas. Taigi tikslinga atskleisti, ar šio nuosavybės teisės įgijimo pagrindo įstatyminė reglamentacija yra aktuali ir praktiškai funkcionuojanti šiuolaikiniuose teisiniuose santykiuose.

Atsižvelgiant į tai, jog šiuolaikiniai teisiniai santykiai negali būti įsivaizduojami be nuosavybės instituto, o pamatinė nuosavybės teisės įgijimo stadija – įgijimas – tam tikroje apimtyje stokoja įstatyminio aiškumo bei apibrėžtumo, praktinio taikymo išsamumo bei teisės doktrinos atstovų dėmesio, pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų tematika itin aktuali. Taigi tikslinga pateikti atskirų nuosavybės teisės įgijimo pagrindų aktualių ypatybių bei problematikos analizę.

Mokslinis naujumas ir problematikos ištyrimo lygis. Aukščiau atskleistas temos aktualumas įrodo, jog šiuolaikiniuose teisiniuose santykiuose pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų tematika yra reikšminga ir jos sisteminė doktrininė analizė būtina. Tačiau aktualių teisinių tyrimų bei analizės Lietuvos teisinėje literatūroje itin mažai. Iki šiol nuosavybės teisės įgijimo pagrindų visapusiškas tyrimas nėra pateiktas, randami pavienių pagrindų analizę atskleidžiantys doktrininiai šaltiniai. Pirmiausia išskirtini prof. dr. Ramūno Birštono darbai[4], kuriuose išsamiai išanalizuotas įgyjamosios senaties, taip pat atskleistas susijungimo, kaip nuosavybės teisės įgijimo ir praradimo pagrindo, institutai. Sąžiningą įgijimą, kaip atskirą nuosavybės teisės įgijimo pagrindą, analizavo prof. dr. Vytautas Pakalniškis[5] taip pat prof. dr. Asta Dambrauskaitė[6]. Tuo tarpu privačios

[3]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," Valstybės žinios 74, 2262 (2000).
[4]Ramūnas Birštonas, "Įgyjamoji senatis: taikymas Lietuvoje," Teisės mokslo ir praktikos žurnalas *Justitia* T.2, 76 **(**2011); Ramūnas Birštonas, "Susijungimas kaip nuosavybės teisės įgijimo ir praradimo pagrindas Lietuvos Respublikos teisėje," *Jurisprudencija* 20, 3 (2013).
[5]Egidijus Baranauskas et al., *Daiktinė teisė* (Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010), 189.
[6]Asta Dambrauskaitė, "Prievolinės ir daiktinės teisės takoskyra sąžiningo nuosavybės teisės įgijimo kontekste," iš *Privatinės teisės doktrina ir praktika. Liber Amicorum Vytautui Pakalniškiui*. *Mokslinių straipsnių rinkinys*, Juozas Žilys (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 222.

ir viešosios nuosavybės teisės įgijimo problematiką, atskleidžiant nuosavybės paėmimo visuomenės poreikiams pagrindą, analizavo doc. dr. Dalia Vasarienė ir Povilas Žukauskas[7] bei dr. Evaldas Klimas[8]. Nuosavybės teisės įgijimo į naują nekilnojamąjį daiktą – statinį – pagrindą tyrė dr. Kristina Saukalienė[9]. Taip pat pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų tematikos fragmentinę analizę galima sutikti studijų procesui skirtame leidinyje[10], kuriame dr. Kęstutis Laurinavičius glaustai analizuoja dalį pirminiams nuosavybės teisės įgijimo pagrindams priskirtinų būdų.

Atsižvelgiant į tai, jog pavieniai pirminiams priskirtini nuosavybės teisės įgijimo pagrindai: įgyjamoji senatis, sąžiningo įgijėjo nuosavybės teisės įgijimas bei nuosavybės paėmimas visuomenės poreikiams sulaukė išsamios ir aktualios teisės doktrinos atstovų analizės, tikslinga atskleisti pirminius pagrindus, kurių atžvilgiu visapusiškai aktualus doktrininis tyrimas nėra atliktas. Remiantis aplinkybe, jog nuosavybės teisių įgijimo pagrindų institutas yra sudėtingas bei sąlygojamas daugelio ekonominių ir net politinių faktorių, iki šiol teisės doktrinoje pateiktos pirminių nuosavybės teisės įgijimo į naujus bei bešeimininkius objektus pagrindų fragmentinės analizės neužtenka, taigi tikslinga užpildyti teisės doktrinoje esančias spragas ir pateikti išsamų atskirų pirminiams priskirtinų nuosavybės teisės įgijimo pagrindų tyrimą.

Darbo reikšmė. Magistro baigiamojo darbo praktinę ir teorinę reikšmę įrodo tai, kad šiuo metu teisės doktrinoje randami pavieniai, daugiausia aprašomojo pobūdžio darbai, kuriuose tik fragmentiškai paliečiama pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų tematika. Taigi nuosavybės teisės įgijimo į naujus ir bešeimininkius objektus pagrindų turinys, specifika, įgyvendinimo bruožai bei problematika išsamiai neanalizuota, kas sąlygoja teisinį neapibrėžtumą ir doktrininio tyrimo būtinumą.

Pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų, kaip teisinės kategorijos, bei pavienių pirminiams priskirtinų pagrindų specifika reikalauja išsamios teisės aktų reglamentacijos bei teisės doktrinos analizės, susisteminant teismų praktiką, įvertinant joje kylančias problemas bei pateikiant jų sprendinius. Darbe suformuota pagrindinių pirminių nuosavybės teisių įgijimo pagrindų analizė gali padėti šio instituto reglamentavimo ypatumų interpretavimui bei taikymui doktrininiame ir

[7]Dalia Vasarienė ir Povilas Žukauskas, "Nuosavybės paėmimas visuomenės poreikiams," iš: *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų: mokslo studija*, Gediminas Sagatys et al. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 579-615.

[8]Evaldas Klimas, "Ar viešojo intereso gynimas ir nuosavybės teisių apsauga gali harmoningai derėti?," iš *Viešojo intereso veidai: socialinė, teisinė ir ekonominė problematika: rinktinė, Lietuvos laisvosios rinkos institutas, LAWIN* (Vilnius: Lietuvos laisvosios rinkos institutas: Advokatų kontora LAWIN, 2012), 5-30.

[9]Kristina Saukalienė, "Nuosavybės teisė į statinį ir jos sąsajos su statybos teisėtumu," iš: *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų: mokslo studija*, Gediminas Sagatys et al. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 557-578; Kristina Saukalienė, Nuosavybės teisės įgijimo ir praradimo probleminiai aspektai statybos rangos teisiniuose santykiuose. Daktaro disertacija (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2015).

[10]Egidijus Baranauskas et al., *Daiktinė teisė* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010).

praktiniame lygmenyse, taip pat mokslo studijų metu. Darbo turiniu bei pasiektomis išvadomis galima remtis vykdant tolimesnius mokslinius tyrimus, identifikuojant ir sprendžiant naujai kylančias ar neanalizuotas problemas. Šiame darbe identifikuojami aktualiuose Lietuvos civiliniuose įstatymuose egzistuojantys teisinio reglamentavimo elementai, kurie keistini, siekiant užtikrinti nuosavybės teisinių santykių stabilumą. Taip pat atskleidžiama aktualios teismų praktikos analizė, vyraujančios problemos bei pateikiami jų sprendiniai.

Tyrimo tikslai. Darbu siekiama įvertinti atskirų Lietuvos teisės aktuose numatytų pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų aktualumą bei reikšmę praktiniame taikyme, taip pat įvertinant aktualiausių teorinių ir praktinių problemų atsiradimo priežastis, naudojamus sprendinius bei pasiūlant alternatyvias problemų sprendimų galimybes, siekiama ištirti galiojančių nuosavybės teisės įgijimo pagrindus reglamentuojančių Lietuvos teisės aktų tinkamumą užtikrinti visapusišką teisinių santykių stabilumą.

Įvertinus tai, jog pirminių nuosavybės teisių įgijimo pagrindų tematika yra plati bei įvairiapusė, darbe analizuojami probleminiai ir, autorės žiniomis, iki šiol išsamios analizės bei teisės doktrinos autorių dėmesio nesulaukę nuosavybės teisės įgijimo būdai: nuosavybės teisės įgijimas į naujai atsiradusius (suformuotus) objektus ir atvejai, kai nuosavybės teisės įgijamosį bešeimininkį objektą, įskaitant radinį, lobį, laukinius gyvūnus, laukines ir namines bites, bepriežiūrius ir pasiklydusius naminius gyvūnus.

Tyrimo uždaviniai. Siekiant aukščiau nurodytų darbo tikslų, tyrimui keliami uždaviniai:

- Identifikuoti nuosavybės teisės įgijimo pagrindų priskyrimo pirminiams praktinę reikšmę;
- Identifikuoti teorines ir praktines nuosavybės teisės įgijimo į naujai atsiradusius (suformuotus) objektus, bešeimininkį daiktą, įskaitant radinį, lobį, laukinius gyvūnus, bepriežiūrius ir pasiklydusius naminius gyvūnus, problemas, įvertinti priežastis bei pasiūlyti teisiškai pagrįstus sprendinius;
- Įvertinti atskirų nuosavybės teisės įgijimo pagrindus reglamentuojančių galiojančių Lietuvos teisės aktų galimybes užtikrinti visapusišką teisinių santykių stabilumą.

Tyrimo metodika. Siekiant užsibrėžtų tyrimo tikslų, darbe naudojami pagrindiniai jurisprudencijos metodai: istorinis, teleologinis, loginis, apibendrinimo, sisteminimo ir lyginamasis. Naudojant istorinį metodą siekiama atskleisti istoriniuose teisės šaltiniuose įtvirtintų pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų evoliuciją ir įtaką šiuolaikinei Lietuvos teisei. Teleologinio metodo pagalba atskleidžiami Lietuvos teisinio reglamentavimo tikslai, nustatomi skirtingų socialinių grupių interesai ir socialinės vertybes, kurias teisiniu reglamentavimu yra siekiama

suderinti. Taip pat šis metodas naudingas analizuojant Lietuvos teismų praktiką: leidžia atskleisti teismo sprendimo ir teisės normos prasmę, identifikuoti galimas interpretacijas bei jų pasekmes. Ypač naudingi loginis, sisteminimo, apibendrinimo ir lyginamasis metodai, kurie leidžia tinkamai išanalizuoti visą medžiagą, pateikti susistemintas bei tikslingas išvadas.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, dėstomoji dalis, išvados, siūlymai bei rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas, anotacija lietuvių ir anglų kalbomis, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis bei darbo autorės patvirtinimas apie atlikto darbo savarankiškumą.

Dėstomąją darbo dalį sudaro du skyriai. Pirmajame teorinio pobūdžio skyriuje pateikiama nuosavybės teisės ir jos įgijimo pagrindų specifika, nuosavybės teisės įgijimo pagrindų klasifikacijos į pirminius ir antrinius esmė, atskleidžiama pirminių nuosavybės teisių įgijimo pagrindų reikšmė. Antrajame skyriuje atskleidžiama atskirų nuosavybės teisės įgijimo pagrindų analizė: nuosavybės teisės įgijimas į naujai atsiradusius, suformuotus objektus; nuosavybės teisės įgijimas į bešeimininkį daiktą, įskaitant radinį, lobį, laukinius gyvūnus, laukines ir namines bites, bepriežiūrius ir pasiklydusius naminius gyvūnus.

Ginamieji teiginiai:

1. Nuosavybės teisės įgijimo pagrindo priskyrimas pirminiams turi praktinę reikšmę.

2. Ne visi šiuo metu Lietuvos Respublikos teisės reglamentuojami pirminiai nuosavybės teisės įgijimo pagrindai praktiškai funkcionuoja ir jų reglamentacija yra perteklinė.

3. Aktualiuose Lietuvos civiliniuose įstatymuose pateikiama atskirų nuosavybės teisės įgijimo pagrindų reglamentacija nėra nuosekli ir sisteminga, tačiau tai nesudaro sąlygų nuosavybės teisinių santykių nestabilumui bei savininkų teisių apsaugos neužtikrinimui.

1. NUOSAVYBĖS TEISĖS ĮGIJIMO PAGRINDŲ SPECIFIKA

XIX a. prancūzų ekonomistas *Frédéric Bastiat* yra pažymėjęs, jog kiekvienas žmogus gimsta savininku, o pati nuosavybė laikytina jo gyvybiškai svarbių poreikių bei išvystytų gebėjimų jiems tenkinti tęsiniu[11]. Taigi įvairių formų nuosavybė laikytina neatsiejama asmens visaverčio gyvenimo dalimi. Atsižvelgiant į tai, jog šiuolaikinis individas privalo ne tik rūpintis, kad jo poreikių tenkinimas užtikrintų asmeninį gerbūvį, tačiau ir nepažeistų kitų visuomenės narių teisių bei teisėtų interesų, sutiktina su nuosavybės teisės teoretiko *Joseph Singer* nuomone, kad ideali nuosavybės teisės įgyvendinimo forma yra ne absoliutus savininko viešpatavimas turimo turto atžvilgiu, bet ir turimų įsipareigojimų įgyvendinimas prieš kitus visuomenės narius.[12] Taigi legalus turto įgijimas, sąlygojantis galimybę daikto bei kitų asmenų atžvilgiu teisėtai realizuoti įgytas nuosavybės teises, gali būti laikomas šiuolaikinių visuomeninių santykių pagrindu. Atsižvelgiant į tai, kad vienas iš pagrindinių teisės uždavinių yra sistemos, kuri garantuotų bendrą teisingą socialinė norminę tvarką ir gerovę, užtikrinimas, nuosavybės teisės įgijimo specifiką tikslinga analizuoti teisės doktriniame lygmenyje, visų pirma atskleidžiant nuosavybės teisių, kurias teisinių santykių subjektas įgyja atsiradus juridiniam faktui, turinį.

Teisinių santykių subjektas, įgijęs nuosavybės teises į konkretų objektą, turi visišką juridinės prigimties valdžią daikto atžvilgiu, suteikiančią į jį plačiausius įgaliojimus[13], kurių civilinį teisinį turinį atskleidžia vadinamoji teisių „triada“ (valdymas, naudojimas ir disponavimas[14]), įtvirtinta įstatyminiame lygmenyje – CK 4.37 straipsnio 1 dalyje – ir dažnai taikoma Lietuvos teismų praktikoje[15]. Pažymėtina, jog „[....] šiuo metu svarbiausiame europiniame *soft law* instrumente – Bendrosios pagrindų sistemos projekte[16]“ (Angl. *Draft Common Frame of Reference*, toliau – BPSP) nuosavybės teisės turinys apibrėžiamas plačiau nei Lietuvos teisiniame reglamentavime:

[11]Frédéric Bastiat, *Ekonominių ir politinių esė rinktinė* (Vilnius: Eugrimas, 2007), 178.

[12]Jane B. Baron, *The Expressive Transparency of Property* (Columbia Law Review, 2002), http://ssrn.com/abstract=296230.

[13]Marius Jonaitis, *Romėnų privatinė teisė* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 204.

[14]Genovaitė Dambrauskienė, et al., *Lietuvos teisės pagrindai* (Vilnius: Justitia, 2004), 202.

[15]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-104/2008,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/84423; “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-374/2013,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/700441; “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-410/2014,“ prieiga per internetą http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/870921 ir kt.

[16]Ramūnas Birštonas, “Susijungimas kaip nuosavybės teisės įgijimo ir praradimo pagrindas Lietuvos Respublikos teisėje,“ *Jurisprudencija* 20, 3 (2013): 1083.

BPSP numato, jog nuosavybė reiškia visapusišką teisę turėti objektą, įskaitant naudojimąsi juo, naudos gavimą, modifikavimą, sunaikinimą, disponavimą ir teisę susigrąžinti[17].

Taigi Lietuvos teisiniame reglamentavime – CK 4.37 straipsnio 1 dalyje – įtvirtinta konkreti nuosavybės teisės apibrėžtis, kuri, pasitelkdama „teisių triadą“, reglamentuoja šio instituto turinį. Tačiau atsižvelgtina įteisės doktrinos atstovo prof. dr. Vytauto Pakalniškio poziciją, jog „[...] nuosavybės teisė yra prigimtinė, todėl įstatyme nurodyta savininko galimybių triada tik iš dalies apibūdina nuosavybės teisės turinį. Be to, nuosavybės teisės turinys yra kintantis, todėl jo ribas galima nustatyti tik šiuolaikinės civilinės teisės doktrinos ir teismų praktikos [...] priemonėmis“[18]. Įvertinus nuosavybės teisių svarbą visuomeniniams teisiniams santykiams bei jų turinio dinamiškumą, pripažintina, jog „[...] bandyti vienareikšmiškai apibrėžti nuosavybės teisės turinį ar bandyti nuosavybės teisę paaiškinti tik per jos apibrėžimą yra bergždžias reikalas“[19]. Taigi nuosavybės teisės turinys bei nuosavybės įgijimo specifika itin sudėtingai „įrėminama“ teisės normos lygmenyje, kas įrodo teisės doktrinos bei teismų praktikos svarbą tinkamam bei teisingam atitinkamų teisinių santykių reguliavimui.

Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, „[...] nuosavybės teisė suprantama kaip subjektinė teisė, atsirandanti teisės normų pagrindu, įvykus tam tikram juridiniam faktui arba jų deriniui, ir suteikianti galimybę šios teisės turėtojui savo nuožiūra objektyviosios teisės normų nustatytomis ribomis tam tikrą turtą valdyti, naudoti ir juo disponuoti.”[20] Taigi nuosavybės teisės į tam tikrą teisinių santykių objektą gali būti įgyjamos tik atsiradus juridiniams faktams, Lietuvos civilinėje teisėje priskiriamiems nuosavybės teisės įgijimo pagrindų kategorijai, kurių išsami doktrininė analizė būtina, siekiant įvertinti jų reglamentavimo specifikos tinkamumą, atskleisti problematiką bei pateikti galimus sprendinius.

[17]Brigitta Lurger et al., *Principles of European Law. Study group on a Europoean Civile Code. Acquisition and Loss of Ownership of Goods* (Berne: Sellier European Law Publishers, 2011), 4.
[18]Vytautas Pakalniškis, “Nuosavybės teisės doktrina ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,“ *Jurisprudencija* 28, 20 (2002): 80-81.
[19]Ramūnas Birštonas, “Valdymas ir nuosavybės teisė,“ iš: *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų: mokslo studija*, Gediminas Sagatys et al. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 543;
[20]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-399/2010,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/174929.

1.1. Nuosavybės teisės įgijimo pagrindų klasifikacija į pirminius ir antrinius

Šiuolaikinėje civilinės teisės doktrinoje[21] nuosavybės teisės įgijimo pagrindus įprasta skirstyti į dvi grupes, t.y. į pirminius (pradinius[22]) ir antrinius (išvestinius). Siekiant tinkamai bei visapusiškai išanalizuoti galiojančioje Lietuvos civilinėje teisėje įtvirtintų pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų specifiką bei problematiką, visų pirma, tikslinga įvertinti istorinę šių civilinių institutų raidą ir įtaką galiojančiam Lietuvos teisės aktų turiniui.

Teisės doktrinoje nurodoma, jog pirmasis analizuojamą nuosavybės teisės įgijimo pagrindų klasifikavimą į pirminius ir antrinius išskyrė *Hugo Grotius*[23,24]. Tačiau šios kvalifikacijos pradmenis galima įžvelgti ir istoriniuose romėnų teisės šaltiniuose. Pažymėtina, jog teisės doktrinos atstovai, vertindami tai, ar atitinkamas nuosavybės teisės įgijimo pagrindų klasifikavimas romėnų teisėje egzistavo, pateikia nevienareikšmę nuomonę: vieni nurodo, jog „[...] Romos teisininkai neskyrė jų į pirminius ir išvestinius [...][25]“, kiti atitinkamą klasifikavimą istoriniuose romėnų teisės šaltiniuose įžvelgia[26]. Šios jurisprudencinės nuomonių priešpriešos sprendinį pateikia prof. dr. Marius Jonaitis, nurodydamas, jog daugelyje romėnų teisės vadovėlių nuosavybės teisės įgijimo pagrindai yra skirstomi į pirminius ir išvestinius, tačiau atitinkamų sąvokų suformulavimas *expressis verbis* įtvirtintas ne romėnų teisininkų, tačiau XVII a. teisininko ir teologo *Hugo Grotius* darbuose[27].

Analizuojant romėniškiuosius nuosavybės teisės įgijimo pagrindus, atsižvelgtina į tai, jog „[...] pačioje romėnų teisėje skirtumas, kad vienais atvejais įgijėjo nuosavybė į daiktą atsiranda pirmą kartą, o kitais – yra išvedama ir priklauso nuo ankstesniojo savininko teisių, egzistavo“[28]. Taigi pirminiais laikyti tokie atvejai, kai nuosavybė buvo įgyjama nepriklausomai nuo perleidėjo nuosavybės teisės (jam nedalyvaujant), o išvestinių atveju nuosavybės teisės būdavo gaunamos iš jų perleidėjo[29]. Pažymėtina, jog romėnų teisės jurisprudencijoje[30] įtvirtinamos ir pirminių bei antrinių

[21]Egidijus Baranauskas et al., *supra* note 10, 96; Vytautas Mizaras et al., *Civilinė teisė. Bendroji dalis* (Vilnius: Justitia, 2009), 107 ir kt.
[22]Pranciškus Vitkevičius et al. *Civilinė teisė, Vadovėlis, Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas* (Kaunas: Vijusta, 1998), 278.
[23]Nyderlandų teisininkas ir teologas *Hugo van der Grooto*, lotyniškai pasirašydavęs *Hugo Grotius* vardu.
[24]Dmitrij Vadimovich, *Dozhdev Rimskoe chjasmnoe pravo* (Moskva: Norma, 2000), 396 (Cituota iš: Egidijus Baranauskas et al., *supra* note 10, 96).
[25]Egidijus Baranauskas et al., *supra* note 10, 97.
[26]Marius Jonaitis, *supra* note 13, 211; Ipolitas Nekrošius, Vytautas Nekrošius ir Stasys Vėlyvis, *Romėnų teisė: antrasis pataisytas ir papildytas leidimas* (Vilnius: Justitia, 2007), 127.
[27]Marius Jonaitis, *Romėnų privatinės teisės įtaka šiuolaikinei civilinei ir civilinio proceso teisei. Daktaro disertacija* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008), 111.
[28]*Ibid*.
[29]Marius Jonaitis, *supra* note 13, 211.

nuosavybės teisės įgijimo pagrindų sąvokų alternatyvos, numatant, jog atitinkami pagrindai galimai apibrėžiami kaip pirmapradininiai[31] bei derivatyviniai[32].

Romėniškiesiems pirminiams nuosavybės teisės įgijimo pagrindams priskirtini atvejai, kai nuosavybės teisės į daiktą atsiranda pirmą kartą: dviejų kilnojamųjų daiktų sujungimas (lot. *ferruminatio),* daikto pagaminimas iš svetimos arba savos ir svetimos medžiagos (lot. *specificatio*), sujungimas ir sumaišymas (lot. *accessio, confusio, commixtio*), vaisių įgijimas (lot. *acquisitio fructuum*) bei atvejai, kai nuosavybės teisės į daiktą atsiranda nepriklausomai nuo ankstesnių savininkų teisių į jį: užvaldymas (lot. *occupatio)*, įgyjamojoji senatis (lot. *usucapio*). Romėnų teisininkai pažymėjo, kad nurodytais pirminiais pagrindais įgyta nuosavybė „[...] buvo laisva nuo bet kokių prievolių“.[33]

Antriniais romėniškaisiais nuosavybės teisės įgijimo būdais laikytina mancipacija (lot. *mancipatio),* perdavimas (lot. *traditio), in iure cessio.* Atveju, kai nuosavybės teisės įgyjamos būdu, kuris priskirtinas antrinių (išvestinių) klasifikacijai, romėnų teisėje laikytasi principo *„Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet“*[34], t.y. buvęs savininkas negali perduoti daugiau teisių, nei pats į atitinkamą daiktą jų turėjo. Taigi išvestiniams (antriniams) nuosavybės teisės įgijimo būdams romėnų teisininkai priskyrė atvejus, kai „[...] naujojo savininko nuosavybės teisė remiasi ankstesniojo savininko teise ir yra išvesta iš jo teisės“.[35]

Analizuojant šiuolaikinę nuosavybės teisės įgijimo pagrindų specifiką, pažymėtina, jog kaip ir romėnų teisės šaltiniuose, Lietuvos[36] bei užsienio valstybių[37] civilinės teisės doktrinoje įtvirtintas iš esmės tapatus nuosavybės teisės įgijimo pagrindų skirstymas į pirminių (angl. *original)* bei antrinių (angl. *derivative)* kategorijas. Tačiau šis nuosavybės teisės įgijimo pagrindų klasifikavimas Lietuvos teisės aktų lygmenyje nėra įtvirtintas: CK 4.47 straipsnyje apsiribojama pateiktu nebaigtiniu nuosavybės teisės įgijimo pagrindų sąrašu. Taigi nuosavybės teisės įgijimo būdų

---

[30]Paul Frédéric Girard, *Romėnų teisė: I tomas:iš aštuntojo Felikso Senn'o peržiūrėto prancūzų leidimo autoriaus įpėdiniams sutikus vertė Antanas Tamošaitis*, (Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakultetas, 1931), 366.

[31]*Ibid*., nurodoma, jog „[...] pirmapradinis nuosavybės teisės įgijimo būdas yra, jei įgijusis pats pirmasis ir nieko kito neįgyjęs; vadinas, jo nuosavybė laisva nuo visokių prievolių“.

[32]*Ibid*., 366 nurodoma, jog „[..] jei nuosavybė yra įgyta iš kito asmens, tai jos įgijimo būdas yra derivatyvinis ir ją gali apsunkinti pirmųjų savininkų daiktinės teisės“.

[33]Ipolitas Nekrošius, Vytautas Nekrošius ir Stasys Vėlyvis*, Romėnų teisė: antrasis pataisytas ir papildytas leidimas* (Vilnius: Justitia, 2007), 127.

[34]„D.50.17.54: Niekas negali kitam perleisti daugiau teisių nei jų turi pats.“ (Marius Jonaitis, *supra* note 27, 118).

[35]Ipolitas Nekrošius, Vytautas Nekrošius ir Stasys Vėlyvis, *op. cit*., 33, 127*;*

[36]Egidijus Baranauskas et al., *supra* note 10, 96; Vytautas Mizaras et al., *Civilinė teisė. Bendroji dalis* (Vilnius: Justitia, 2009), 107 ir kt.

[37]Alison Clarke ir Paul Kohler, *Property Law: Commentary and Materials* (New York: Camridge University Press, 2005) ir kt.

klasifikavimas į pirminius ir antrinius yra teisės aiškinimo padarinys ir tikslinga įvertinti jo reikšmę nuosavybės, kaip „[...] vienos iš svarbiausių teisinės sistemos kategorijų [...]“[38], įgijimo specifikai.

1.2. Pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų specifika ir reikšmė

Šiuolaikiniuose Lietuvos civilinės teisės šaltiniuose[39] nuosavybės teisės įgijimo pagrindai pagal jų turinį bei teisines pasekmes įprastai klasifikuojami į pirminius ir antrinius (išvestinius). Atsižvelgiant į tai, jog šio magistro baigiamojo darbo tema sąlygoja pirminių nuosavybės teisių įgijimo pagrindų analizę, antrinių (išvestinių) nuosavybės teisės įgijimo pagrindų tyrimas darbe apribojamas tikslu įvertinti bei tinkamai atskleisti pirminių įgijimo pagrindų specifiką.

Atskleidžiant nuosavybės teisės klasifikavimo į pirminius ir antrinius (išvestinius) esmę Lietuvos civilinės teisės šaltiniuose įprastai apsiribojama bendrųjų juos skiriančių bruožų nurodymu, t.y. akcentuojama, jog pirminiams priskirtinais įgijimo pagrindais nuosavybės teisės įgyjamos į naujai suformuotus / susiformavusius objektus arba tais atvejais, kai naujojo savininko teisių apimtis nepriklauso nuo buvusio savininko teisių apimties. Tikslinga pažymėti, jog atskiri pirminiams priskirtini nuosavybės teisės įgijimo pagrindai pasižymi savita specifika, nebūdinga kitiems pirminiams įgijimo būdams. Taigi siekiant atlikti išsamią analizę bei tinkamai individualizuoti šiuos nuosavybės teisės įgijimo būdus, tikslinga juos analizuoti pavieniai, atskleidžiant atskiriems pirminiams nuosavybės teisės įgijimo pagrindams būdingas savybes bei problematiką.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pabrėžiama, jog „[...] siekiant nustatyti nuosavybės teisės į tam tikrą objektą turinį, būtina vertinti nuosavybės teisės įgijimo teisinį pagrindą“[40]. Taigi tinkamas nuosavybės teisės įgijimo pagrindo identifikavimas konkrečioje situacijoje yra itin reikšmingas praktiniame taikyme: nustačius, jog subjektas įgijo nuosavybės teises į tam tikrą objektą pagrindu, priskirtinu pirminiams, konstatuotina, jog naujojo savininko nuosavybės teisės nepriklauso nuo buvusio savininko (jeigu toks buvo) teisių apimties. Subjektas, įgijęs turtą pirminiams nuosavybės teisės įgijimo pagrindams priskirtinu būdu, gali būti užtikrintas, jog jo teisės į tam tikrą turtą nėra suvaržytos ir tretieji asmenys teisių į šį turtą neturi bei pretenzijų nepareikš. Išdėstyta argumentacija įrodo, jog pirminiai nuosavybės teisės įgijimo pagrindai sąlygoja

[38]Juozas Žilys et al., *Privatinės teisės doktrina ir praktika. Liber Amicorum Vytautui Pakalniškiui*. *Mokslinių straipsnių rinkinys*, (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014), 222.
[39]Egidijus Baranauskas et al., *supra* note 10, 96; Vytautas Mizaras et al., Civilinė teisė. Bendroji dalis (Vilnius: Justitia, 2009), 107 ir kt.
[40]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-383/2007,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/81306.

teisinį tikrumą bei stabilumą: naujajam turto savininkui garantuojama neribota bei visavertės apimties nuosavybės teisė.

2. ATSKIRŲ PIRMINIŲ NUOSAVYBĖS TEISĖS ĮGIJIMO PAGRINDŲ ANALIZĖ

Siekiant užtikrinti nuosavybės teisės įgijimo pagrindų apibrėžtumą, garantuojantį teisinių santykių stabilumą, Lietuvos teisės aktuose reglamentuojami konkretūs nuosavybės teisės įgijimo pagrindai: CK 4.47 straipsnyje pateikiamas nebaigtinis sąrašas, pabrėžiant, jog kitus nuosavybės teisės įgijimo pagrindus gali nustatyti tik įstatymas. Taigi nuosavybės teises galima įgyti ir kituose įstatymuose nustatytais pagrindais: pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 5 straipsnyje pateikiami valstybės turto, o 6 straipsnyje savivaldybių turto įgijimo pagrindų nebaigtiniai sąrašai[41]; Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 73 straipsnio 13 dalyje numatyta likviduojamo juridinio asmens akcininkų teisė įgyti turtą, likusį atsiskaičius su juridinio asmens kreditoriais.[42] Pažymėtina, jog taisyklė, kad nuosavybė gali būti įgyjama tik teisės aktuose įtvirtintais pagrindais, reikšminga ir aktyviai taikoma praktikoje, ką įrodo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys[43]. Taigi atsižvelgiant į teisės aktų reglamentacijos reikšmę nuosavybės teisės įgijimui, tikslinga atskleisti, ar Lietuvos legislatyvinė valdžia įgyvendina išsikeltą užduotį tinkamai ir išsamiai reglamentuoti visus galimus nuosavybės teisės įgijimo pagrindus. Atsakymą į tai, ar ši užduotis yra tinkamai įvykdyta, pateiks žemiau šiame darbo skyriuje pateikiama atskirų nuosavybės teisės įgijimo būdų analizė.

2.1. Nuosavybės teisės įgijimas į naujus objektus

Atvejai, kai nuosavybės teisės objektas atsiranda naujai arba yra naujai pagaminamas (suformuojamas) laikytini pirminiais nuosavybės teisės įgijimo pagrindais, kai naujas daiktas neturi buvusio savininko ir nuosavybės teisių į jį turinys nėra apribotas. Atsižvelgiant į tai, jog šiam porūšiui priskirtini nuosavybės teisės įgijimo būdai pasižymi savita specifika, juos tikslinga analizuoti pavieniai.

[41]"Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas," *Valstybės žinios* 54, 1492 (1998).
[42]"Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas," *Valstybės žinios* 64, 1914 (2000).
[43]"Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-399/2010," prieiga per internetą http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/174929.

2.1.1. Nuosavybės teisės įgijimas į vaisius, produkciją ir pajamas

CK 4.47 straipsnio 3 punkte numatoma, jog nuosavybės teisės gali būti įgyjamos pasisavinant vaisius ir pajamas. Tuo tarpu CK 4.53 straipsnyje įtvirtinamas bendrasis šio nuosavybės teisės įgijimo pagrindo principas – įprastai vaisiai priklauso pagrindinio daikto savininkui. Pažymėtina, jog daikto duodamų vaisių, t.y. naujai susiformavusių objektų, priklausomybės daikto savininkui taisyklė egzistavo jau nuo romėnų teisės laikų[44]: CK 4.53 straipsnis atitinka romėniškąjį principą, numatanti, kad „daikto natūralieji bei civiliniai vaisiai (jo ūkinio naudojimo rezultatas) priklauso daikto savininkui“ (lot. *Idem ea, quae ex animalibus dominio tuo subiectis nata sunt, eodem naturali iure tibi adquiruntur*).[45] Romėnų teisės jurisprudencijoje atitinkamo principo turinys grindžiamas tuo, kad „[...] vien dėl to, jog jis yra daikto savininkas, jis yra savininkas ir tų vaisių, kurie atsiskiria nuo daikto, ir net tų nekilnojamojo daikto vaisių, kurie pavirsta kilnojamaisiais daiktais“[46].

Nuosavybės teisės įgijimo į daikto duodamus vaisius pagrindas įtvirtintas ne tik istoriniuose teisės šaltiniuose, tačiau ir šiuolaikiniuose kitų šalių teisės aktuose, pavyzdžiui Italijos civilino kodekso 932 straipsnyje[47], Vokietijos civilinio kodekso 984 straipsnyje[48]. Ne išimtis ir galiojančių Lietuvos teisės aktų reglamentacija, tačiau atsižvelgiant į Lietuvos civilinėje teisėje įtvirtintą pliuralistinį požiūrį į nuosavybės teisės objektą, šiuo nuosavybės teisės įgijimo būdu subjektas gali tapti tiek objektų, kurie turi daiktams priskirtiną materialią išraišką (vaisiai, produkcija) tiek ir kitam turtui priskirtiną nematerialią formą (pajamos) savininku. Taigi tikslinga visapusiškai įvertinti, ar įvairiuose teisės doktrinos šaltiniuose „pavyzdiniu“ pirminiu įgijimo pagrindu laikytas nuosavybės teisės įgijimas į vaisius, produkciją ir pajamas yra besąlyginis šios kvalifikacijos atstovas. Atsižvelgiant į tai, aptarsime naujai susiformavusio objekto sampratą bei nuosavybės į jį įgijimo specifiką.

Įprastai „[...] vaisiai, prieauglis ir kita laikytini naujais daiktais, t.y. nėra teisių perėjimo, tačiau šių objektų teisinis rėžimas gali priklausyti ir nuo pagrindinio daikto teisinės padėties.“[49] Objektų pripažinimas vaisiais, produkcija ar pajamomis, t.y. antraeilių daiktų rūšimis, suponuoja

[44]Ipolitas Nekrošius, Vytautas Nekrošius ir Stasys Vėlyvis, *supra* note 33, 133.
[45]Marius Jonaitis, *supra* note 27, 116.
[46]Paul Frédéric Girard, *supra* note 30, 410.
[47]“Italijos civilinis kodeksas,“ (it. *Codice civile Italiano*), prieiga per internetą: http://www.jus.unitn.it/cardozo/obiter_dictum/codciv/codciv.htm.
[48]“Vokietijos Federacinės Respublikos civilinis kodeksas,“ (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch*), prieiga per internetą: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html.
[49]Egidijus Baranauskas et al., *supra* note 10, 115.

atitinkamų teisinių pasekmių, numatytų CK 4.53, 4.14 straipsniuose, atsiradimą. Remiantis bendrąja pagrindinių ir antraeilių daiktų teisinio ryšio taisykle, kuri dažnai taikoma ir Lietuvos teismų praktikoje[50], antraeilį daiktą ištinka pagrindinio daikto likimas, jeigu sutartyje ar įstatyme nenustatyta kitaip (CK 4.14 straipsnio 1 dalis). Taigi dažniausiai nuosavybės teises į susiformavusį objektą, priskirtiną antraeilių daiktų rūšiai, įgyja pagrindinio daikto savininkas, kas laikytina specifiniu nuosavybės teisės įgijimo pagrindu.

Siekiant nustatyti, ar tam tikras objektas priskirtinas antraeilių daiktų klasifikacijai ir jo atžvilgiu taikomos CK 4.53, 4.14 straipsniuose numatytos pasekmės, itin reikšminga identifikuoti atitinkamų teisinių santykių objektų apibrėžtį.

Vaisiai Lietuvos civilinėje daiktinėje teisėje priskiriami antraeilių daiktų grupei, kurių teisinei sampratai būdingi trys pagrindiniai požymiai:

- Materialiosios formos kintamumas: vaisių materialioji forma kinta atsižvelgiant į brendimo stadiją, kurią sąlygoja gamtiniai bei laiko faktoriai;
- Ats(is)kirtinumas: organiškai vystantis pagrindiniam daiktui vaisiai turi atsiskirti, atsiskiria arba gali būti atskiriami (CK 4.16 straipsnis);
- Pagrindinio daikto nepažeidžiamumas: at(si)skiriant vaisių nuo pagrindinio daikto nėra pažeidžiamas pagrindinio daikto vientisumas ir paskirtis (CK 4.16 straipsnis).

Pažymėtina, jog vaisių priklausomybės pagrindinio daikto savininkui principas nėra absoliutus – jo išimties, įtvirtintos įstatyme, pavyzdžiu laikytina CK 4.42 straipsnio 3 dalis, kurioje numatoma, jog žemės sklypo savininkas įgyja nuosavybės teises į kaimyniniame žemės sklype augančių augalų šakų, išsikišusių į jo žemės sklypą, vaisius. Šis nuosavybės teisės įgijimo būdas pasižymi savita specifika: naujai susiformuojančių objektų – vaisių – savininku tampa ne augalo, t.y. pagrindinio daikto, bet kaimyninio žemės sklypo savininkas. Teisės doktrinoje galimai kiltų diskusija, jog šis nuosavybės teisės įgijimo pagrindas priskirtinas antrinių klasifikacijai, atsižvelgiant į tai, jog augalo savininko neveikimas, pasireiškiantis augalo šakos, išsikišusios į kaimyninio žemės sklypo savininko teritoriją, nepašalinimu arba veikimas, galimai pasireiškiantis sąmoningu augančios augalo šakos nukreipimu į kaimyninį žemės sklypą, įrodo jo valią bei sutikimą, jog tam tikra augalo vaisių dalis atitektų kaimyninio žemės sklypo savininkui. Tačiau pažymėtina, jog analizuojamu atveju pagrindinio daikto savininkas yra tik potencialus nuosavybės teisės į vaisius įgijėjas: tik susiformavus atskiriems nuosavybės teisės objektams – vaisiams – jų nuosavybės teisės gali būti įgyjamos ir tol, kol vaisiai nėra atskiras nuosavybės teisės objektas, jie

[50]"Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 15 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1175-555/2014", prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1017613.

laikytini pagrindinio daikto dalimi ir priklauso pagrindinio daikto savininkui. Taigi tik susiformavus naujam nuosavybės teisės objektui – vaisiui – kaimyninio žemės sklypo savininkas į jį įgyja nuosavybės teises, kurios nėra suvaržytos buvusio savininko teisių apimties, nes iki vaisiaus, kaip atskiro objekto, susiformavimo, jis priklausė pagrindinio daikto savininkui tik kaip pagrindinio daikto dalis, ne kaip atskiras nuosavybės teisės objektas. Taigi analizuojamu atveju kaimyninio žemės sklypo savininkas nuosavybės teises įgyja pirminių kvalifikacijai priskirtinu pagrindu susiformavus naujam objektui – vaisiui.

Atsižvelgiant į aukščiau pateiktą argumentaciją bei nurodytus teisės aktus, tikslinga įvertinti atvejį, kai kaimyninio žemės sklypo savininkas, remdamasis CK 4.42 straipsnio 3 dalimi, pasisavina ant augalo šakos, išsikišusios į jo žemės sklypą, augančius vaisius, tačiau pasisavinimo momentu šie objektai nėra subrendę, t.y. dar negali būti atskiriami / savaime atsiskirti ir jų atskyrimu yra pažeidžiamas pagrindinio daikto vientisumas bei paskirtis. Pažymėtina, jog tokiu atveju neegzistuoja pagrindinė CK 4.42 straipsnio 3 dalies taikymui būtina sąlyga – vaisiai, kaip atskiras nuosavybės teisės objektas, dar nėra susiformavę, taigi jie priklauso pagrindinio daikto savininkui kaip jo dalis ir tokiais veiksmais yra pažeidžiamos šio nuosavybės teisės turėtojo teisės.

Analizuojant viešose paieškos sistemose publikuojamą Lietuvos teismų praktiką, kyla prielaida, jog teisminiai ginčai dėl ant augalo šakos, išsikišusios į kaimyninio žemės sklypo teritoriją, augančių vaisių priklausomybės kaimyninio žemės sklypo savininkui, nekyla. Tačiau manytina, jog teisinės praktikos šiuo klausimu nebuvimas vienareikšmiškai nesąlygoja išvadų, jog ginčų tarp kaimyninių žemės sklypų savininkų dėl CK 4.42 straipsnio 3 dalimi reguliuojamų teisinių santykių nėra. Atsižvelgiant į šių teisinių santykių specifiką bei aukščiau detalizuotas praktines situacijas, pagrįsta teigti, jog šios normos turinys faktiškai reikšmingas bei padeda užtikrinti stabilų teisinių santykių reguliavimą, o šios specifikos ginčai galimai yra mažareikšmiai, išprendžiami neteisminiu keliu.

Lietuvos teisės doktrinos atstovai pateikia poziciją nurodančią, jog daikto duodamų vaisių ir kitų panašių objektų pasisavinamas (užvaldymas) taip pat gali būti grindžiamas daiktų susijungimo principo pagrindu, t.y. atitinkami objektai, naujai prisijungę prie daikto ir su juo glaudžiai susiję, priklauso atitinkamo daikto savininkui.[51] Darbo autorės nuomone, susijungimo, kaip atskiro nuosavybės teisės įgijimo pagrindo specifikos realizavimas šioje situacijoje neturėtų būti įžvelgiamas, nes susijungimo būdu nuosavybės teisė įgyjama tada, kai tarpusavyje susijungia du ar daugiau nepriklausomų civilinių teisinių santykių objektų, kurie negali būti atskiriami, grąžinami į

[51]Egidijus Baranauskas et al., *supra* note 10, 115.

pirminę būklę, arba toks grąžinimas pareikalauja pernelyg didelių sąnaudų (CK 4.97 straipsnis). Tačiau vaisiai nepriklausomu objektu tampa tik įgyvendinus CK 4.16 straipsnyje numatytas sąlygas, t.y. kai gali būti atskiriami ar patys atsiskiria ir tai nepažeidžia pagrindinio daikto vientisumo ir paskirties, kas įrodo, jog nuosavybės teisė į vaisius įgyjama tik tada, kai jie laikytini atskirais teisinių santykių objektais ir susijungimas kaip nuosavybės teisės įgijimo teisinis pagrindas šioje apimtyje negali būti įžvelgiamas. Taigi į daikto duodamus vaisius nuosavybės teisės įgyjamos atskiru CK 4.47 straipsnio 3 punkte bei 4.53 straipsnyje reglamentuojamu pagrindu.

Analizuojant CK 4.47 straipsnio 3 punkte bei CK 4.53 straipsnio 3 punkte numatytą nuosavybės teisės įgijimo pagrindą, būtina įvertinti Lietuvos civilinėje teisėje vartojamą „produkcijos“ sąvokos apibrėžtį bei turinį. Produkcija laikytini tokie objektai, kurie susiformuoja kaip pagrindinio daikto naudojimu gamybos procese gaunamas darbo rezultatas (CK 4.17 straipsnis). 1964 m. Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse produkcijos sąvokos apibrėžtis nebuvo pateikta, tačiau 2000 metais priimtame CK produkcijos sąvoka įtvirtinta atsižvelgiant į susiformavusią teismų praktiką[52] bei teisės doktriną. Taigi galiojančiuose Lietuvos teisės aktuose įtvirtintas produkcijos apibrėžimas, reglamentuotas remiantis teismų praktika bei gerai išplėtota teisės doktrina, sąlygoja efektyvią kodifikaciją[53] ir įrodo teisės normos praktinį aktualumą bei reikšmę.

Atsižvelgiant į teisės aktų reglamentaciją, produkcijai, kaip teisinių santykių objektui, būdingi šie bruožai:

- Tai yra pagrindinio daikto naudojimo rezultatas;
- Ji gaunama pagrindinį daiktą naudojant gamybos procese, kuris laikytinas specifine ūkinio naudojimo forma.

Kaip ir nuosavybės teisių įgijimas į daikto duodamus vaisius, taip ir produkcijos įgijimo atvejis Lietuvos Respublikos civilinės teisės doktrininiuose šaltiniuose[54] priskiriamas pavyzdiniam pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų klasifikacijos atstovui remiantis tuo, jog pagrindinio daikto naudojimas sąlygoja tam tikro naujo objekto su(si)kūrimą, į kurį pagrindinio daikto savininkas įgyja nuosavybės teisės.

Pažymėtina, jog CK 4.53 straipsnio 2 dalis nustato, kad daikto savininkas nuosavybės teises įgyja ne vien į aukščiau aptartus vaisius bei produkciją, tačiau ir į pajamas, kurios siaurąja prasme,

[52]Pavyzdžiui: “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1018/2001,“ prieiga per internetą http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/10741.
[53]Vytautas Mizaras, “Šiuolaikinės civilinės teisės raida, tendencijos ir perspektyvos,“ *Mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Justitia (*2007): 42.
[54]Pvz.: Egidijus Baranauskas et al., *supra* note 10, 115.

remiantis CK 4.18 straipsnio 1 dalimi, reiškia civilinėje apyvartoje naudojant pagrindinį daiktą gaunamus pinigus ir kitas materialines vertybes. Tačiau plačiąja prasme, pajamų sąvoka apima visus objektus, kurie gaunami visokeriopai naudojant daiktą. Taigi plačiąja prasme į pajamų sąvoką įeina tiek aukščiau aptarti vaisiai, tiek ir produkcija.

Remiantis CK 4.53 straipsnio 2 dalimi, teisinių santykių subjektas, naudojantis savo turtą civilinėje teisinėje apyvartoje, įgyja nuosavybės teises į iš to gaunamą naudą, t.y. pajamas. Tačiau, ar nuosavybės teisės į daikto duodamas pajamas, suprantamas siaurąja prasme, įgyjamos pagrindu, priskirtinu pirminių klasifikacijai? Atsakant tikslinga pabrėžti, jog įprastai daikto naudojimas civilinėje teisinėje apyvartoje, sąlygojantis pajamų atsiradimą, grindžiamas sutartiniais teisiniais santykiais, kurių atveju buvęs pajamų savininkas sąmoningai perleidžia turėtą turtą daikto savininkui. Taigi esant buvusio savininko valiai nuosavybės teisės įgijimo į pajamas pagrindas priskirtinas ne pirminių, o antrinių klasifikacijai, t.y. jos įgyjamos CK 4.47 straipsnio 1 punkte pagrindu – pagal sandorius. Taigi darytina prielaida, jog CK 4.47 straipsnio 3 punkte numatytas nuosavybės teisės įgijimo pagrindas negali būti vienareikšmiškai priskiriamas pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų klasifikacijai.

Taip pat tikslinga atsižvelgti į CK 4.53 straipsnyje įtvirtiną bendrąjį principą, numatantį, jog daikto duodami vaisiai, pajamos ir produkcija priklauso daikto savininkui, jeigu įstatymas arba sutartis nenumato kitaip. Analizuojant išimtinį atvejį – nekilnojamojo turto – žemės sklypo – nuomos sutartimi susiklostančius teisinius santykius atsižvelgtina į CK 6.488 straipsnį bei Lietuvos Respublikos žemės įstatymo[55] (toliau - ŽĮ) 9 straipsnio 13 dalį, kuriuose reglamentuojama nuomininko teisė į nuomojamo sklypo duodamą naudą, t.y. vaisius, pajamas bei produkciją, gaunamus naudojant nekilnojamąjį turtą pagal sutarties sąlygas ir tikslinę žemės naudojimo paskirtį. Šiuolaikinėje rinkos ekonomikoje nekilnojamojo turto pardavimo – pirkimo kainos auga, taigi daliai fizinių ir juridinių asmenų naudingiau tam tikrą veiklą vykdyti ne nuosavame, bet nuomojame žemės sklype[56]. Taigi žemės nuomos sutartys aktyviai sudaromos ir yra įprastinis bei populiarus įvairios ekonominės veiklos pamatas. Atsižvelgiant į žemės nuomos sutarčių sudarymo aktualumą šiuolaikiniams teisiniams santykiams, tikslinga išanalizuoti, ar nuomininkas, kaip teisėtas objekto valdytojas ir naudotojas, įgyja nuosavybės teises į žemės sklypo duodamą naudą pirminiu nuosavybės teisės įgijimo pagrindu, ar antriniu, t.y. pagal nuomos sutartį.

[55]"Lietuvos Respublikos žemės įstatymas," *Valstybės žinios* 34, 620 (1994).
[56]John Stevens, *Land Law (*London: Sweet & Maxwell, 2005), 157.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėta byla[57] tarytum iliustruoja aukščiau nurodytų probleminių aspektų taikymą praktikoje. Šioje byloje buvo nagrinėjamas atsakomybės už žalą, padarytą ieškovui – nuomininkui – klausimas, kai kitas asmuo išsinuomojo ieškovo nuomotą ginčo žemės sklypą ir savavališkai nuėmė buvusio nuomininko – ieškovo – užaugintą derlių. Byloje nustatyta, jog ieškovas ginčo žemės sklypu naudojosi žodinio susitarimo pagrindu, t.y. nebuvo sudaręs rašytinės nuomos sutarties, tačiau sklype ilgą laiką be trukdymu vykdė ūkinė veiklą, augino įvairias augalų kultūras. Tačiau nuomotojui su kitu asmeniu sudarius rašytinę žemės nuomos sutartį, naujasis sklypo nuomininkas, remdamasis CK 6.488 straipsniu, ŽĮ 9 straipsnio 13 dalimi, nupjovė ieškovo užaugintą derlių bei teigė įgijęs nuosavybės teises į jį įstatyme nustatytu pagrindu. Byloje konstatuota, jog naujasis žemės sklypo nuomotojas nekilnojamąjį turtą išsinuomojo su derliumi, pats jo nesėjo bei neprižiūrėjo, todėl neturėjo teisės nuimti atitinkamo derliaus ir tokiais veiksmais jį pasisavinti. Taigi teismas pripažino, jog atsakovo veiksmai buvo neteisėti, ir jis, remiantis CK 6.249 straipsniu, turi atlyginti ieškovui padarytus nuostolius.

Taigi pateikta teismų praktika įrodo, jog subjektas nuosavybės teises į nuomojamo nekilnojamojo turto duodamą naudą įgyja ne sutarties, kuri leidžia naudotis ir valdyti žemės sklypą, pagrindu, tačiau savo indėliu sukurdamas naują objektą. Kas sąlygoja išvadą, jog į tokį objektą nuosavybės teisės įgyjamos nepriklausoma apimtimi pirminiu nuosavybės teisės įgijimo pagrindu.

Kita pavyzdinė 4.53 straipsnio 1 dalyje nustatyto principo, jog nuosavybės teisės į daikto vaisius bei produkciją, t.y. naujai sukurtus objektus, priklauso daikto savininkui išimtis numatyta Lietuvos Respublikos miškų įstatymo (toliau - MĮ)[58] 8 straipsnio dalyje, kuri reglamentuoja, jog „[...] Fiziniai asmenys gali rinkti vaisius, vaistažoles ir vaistinę žaliavą, išskyrus augalų rūšis, kurių sąrašą tvirtina Aplinkos ministerija, riešutauti, uogauti ir grybauti [...] laikydamiesi šio įstatymo, Aplinkos apsaugos įstatymo bei kitų teisės aktų reikalavimų.“ Atsižvelgiant į MĮ bei Privačių miškų tvarkymo ir naudojimo nuostatų[59] reglamentaciją, svarbu, jog teisės aktų leidėjas nustatė taisykles tiek dėl valstybei, tiek ir dėl privatiems asmenims nuosavybės teise priklausančių miškų naudojimosi: fiziniai asmenys turi teisę juose lankytis (išskyrus teisės aktuose numatytas išimtis[60])

[57]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų poskyrio 2011 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-21/2011,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/189409.

[58]“Lietuvos Respublikos miškų įstatymas,“ *Valstybės žinios* 96, 1872 (1994).

[59]Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 24 d. nutarimu nr. 799 patvirtinti “Privačių miškų tvarkymo ir naudojimosi nuostatai, “*Valstybės žinios* 71, 1808 (1997); Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 632 patvirtinti “Privačių miškų tvarkymo ir naudojimosi nuostatai,“ *Valstybės žinios* 86, 3117 (2004).

[60]Pavyzdžiui: Lietuvos Respublikos miškų įstatymo (“Lietuvos Respublikos miškų įstatymas,“ *Valstybės žinios* 96, 1872 (1994)) 8 straipsnio 2 dalyje reglamentuojama, jog „Savivaldybių vykdomosios institucijos miškų urėdijų ir valstybinių parkų direkcijų ar privačių miškų savininkų teikimu, o miestų miškuose – be šio teikimo, kai yra svarbių priežasčių (didelis miško gaisrų pavojus, miško kirtimai, specializuoto ūkio plotai, saugomi objektai, būtinumas išsaugoti miško

bei pasisavinti, t.y. įgyti nuosavybės teises, į tam tikrus miško išteklius. Teigtina, jog atvejais, kai teisinių santykių objektai pagal teisės aktus priklauso valstybei ir pati valstybė per įstatymų leidžiamuosius organus nustato sąlygas, pagal kurias šie objektai gali būti užvaldomi ar pasisavinami, nuosavybės teisės į juos įgyjamos ne pirminių, bet antrinių klasifikacijai priskiriamu pagrindu. Tai pagrindžiama savininko, šiuo atveju – valstybės, valia perleisti tam tikrą turtą įstatymų nustatytais atvejais. Valstybė, t.y. viešasis juridinis asmuo, priešingai nei kiti juridiniai asmenys, gali pati nustatyti savo teisinį subjektiškumą bei jo turinį.[61] Remiantis Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo[62] 7 straipsnio 1 dalimi, valstybės turto savininko funkcijas įgyvendina Lietuvos Respublikos Seimas ir Vyriausybė įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka. Taigi galima teigti, jog priimdama atitinkamo turinio teisės aktus valstybė išreiškė savo valią, jog tam tikras valstybinio miško gėrybes nuosavybės teise gali įgyti fiziniai asmenis, taigi šis pagrindas laikytinas antriniu. Tačiau pabrėžtina, jog tuose pačiuose teisės aktuose numatyta galimybė fiziniams asmenims pasisavinti privatiems asmenims priklausančio miško gėrybes, kas laikytina pirminiu nuosavybės teisės įgijimo pagrindu, atsižvelgiant į tai, jog šie objektai pasisavinami nepriklausomai nuo privačių miškų savininkų valios.

Taigi išdėstytos aplinkybės patvirtina, jog teisinių santykių įvairovė atskirose praktinėse situacijose galimai sąlygoja skirtingą ir diskusinį analogiško nuosavybės teisės įgijimo pagrindo skirstymą į pirminius ir antrinius: asmenys, rinkdami miškų gerybes, į jas nuosavybes teises galimai įgyja tiek pirminiu (atvejai, kai miškas priklauso privatiems asmenims), tiek antriniu (atvejai, kai miškas yra valstybinis) pagrindu.

2.1.2. Nuosavybės teisės įgijimas susijungimo pagrindu

Nuosavybės teisės gali būti įgyjamos ir tais atvejais, kai susijungus dviem arba daugiau daiktų susiformuoja naujas objektas. Susijungimas, kaip nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, įprastai priskirtinas pirminių klasifikacijai, atsižvelgiant į tai, jog susijungimo atveju nereikalaujama nei šalutinio, nei pagrindinio daikto savininko valios.[63] Šio nuosavybės teisės įgijimo pagrindo pirmtaku laikytinas romėnų teisėje egzistavęs *accessio*, pagrįstas principu, jog šalutiniam daiktui

išteklius, miško verslai ir pan.), gali visuose miškuose uždrausti ar apriboti fizinių asmenų lankymąsi bei vaistažolių, grybų, uogų ir kitų miško išteklių naudojimą.”.

[61]Egidijus Baranauskas et al., *supra* note 10, 136.

[62]“Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 54, 1492 (1998).

[63]Ramūnas Birštonas, *supra* note 16, 1083.

visam laikui prisijungus bei ekonominiu požiūriu tapus pagrindinio daikto sudedamąja dalimi, nuosavybės teises į šalutinį daiktą įgyja pagrindinio daikto savininkas.[64,65]

Pabrėžtina, jog šio nuosavybės teisės įgijimo pagrindo reikšmė įtvirtinama daugumoje šiuolaikinių valstybių teisinių sistemų, teisės aktų[66], taip pat BPSP[67], taip pat romėnų teisėje, kurios didžiulė reikšmė bei įtaka Europos teisinei kultūrai yra viešai pripažįstama[68]. Romėniškasis *accessio*, kaip nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, turėjo keletą skirtingų formų: jis galėjo pasireikšti nekilnojamųjų daiktų susijungimu, kilnojamųjų daiktų susijungimu arba kilnojamųjų daiktų susijungimu su nekilnojamuoju.[69] Taigi tikslinga atskleisti, ar galiojantys Lietuvos teisės aktai bei teismų praktika išskiria susijungimą, kaip atskirą nuosavybės teisės įgijimo pagrindą, ar tinkamai reguliuojami visi galimi susijungimo atvejai bei užtikrinta stabili bei visapusiška teisinė reglamentacija.

2.1.2.1.Kilnojamųjų daiktų susijungimas

Analizuojant Lietuvos Respublikos teisę, visų pirma atsižvelgtina į kodifikaciją – CK ketvirtosios knygos V skyriaus antrojo skirsniaus normas, kurios reglamentuoja nuosavybės teisės įgijimo ir praradimo pagrindus. Sistemiškai analizuojant CK reglamentaciją, darytina prielaida, jog CK 4.54 straipsnio turinys turėtų atskleisti analizuojamo nuosavybės teisės įgijimo pagrindo – susijungimo – esmę, tačiau šioje normoje apsiribota nustatymu, jog kilnojamųjų daiktų sujungimo atveju, kai kilnojamųjų daiktų savininkai nebuvo susitarę dėl jų susijungimo ir objektus grąžinti į pirminę būseną galimybių nėra arba tai sąlygotų pernelyg didelių išlaidų susidarymą, susijungusių

[64]Buvo laikomasi principo „Prieauglis priklauso pagrindinio daikto savininkui“ (lot. *Accessio cedit principali*).
[65]Ipolitas Nekrošius, Vytautas Nekrošius ir Stasys Vėlyvis, *supra* note 33, 132.
[66]Pavyzdžiui Vokietijos civiliniame kodekse (“Vokietijos Federacinės Respublikos civilinis kodeksas,“ (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch*), prieiga per internetą: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html) 3 knygos, 3 skyriaus, 3 poskyrio 3 dalyje įtvirtintos daiktų susijungimą reglamentuojančios nuostatos: 946 straipsnis atskleidžia atvejus, kai susijungia kilnojamasis daiktas su nekilnojamuoju ir numatoma, jog kilnojamąjam susijungus su žemės sklypu ir tapus esmine jo dalimi, kilnojamasis daiktas priklauso nekilnojamojo daikto, t.y. žemės sklypo savininkui; 947 straipsnis numato, jog atveju, kai susijungus kilnojamiesiems daiktams, jie tampa esminėmis vieningo naujo daikto dalimis, naujasis objektas tampa kilnojamųjų daiktų savininkų bendru turtu, tačiau tais atvejais, kai susijungia kilnojamieji daiktai ir vienas iš jų tampa pagrindiniu daiktu, pastarojo savininkui priklauso nuosavybės teisės į susijungusius daiktus, t.y. į naują vieningą objektą. Italijos civilinio kodekso (“Italijos Respublikos civilinis kodeksas,“ (it. *Codice civile Italiano*), prieiga per internetą: http://www.jus.unitn.it/cardozo/obiter_dictum/codciv/codciv.htm) 939 straipsnis numato, jog atveju, kai susijungia keli daiktai ir jų atskirti neįmanoma arba atskyrimas sąlygotų esminį pablogėjimą, objektas tampa bendrąja nuosavybe, kurios dalys priklauso susijungusių daiktų savininkams proporcingai pagal turėto daikto vertę.
[67]Brigitta Lurger et al., *supra* note 17.
[68]Anna Pikulska-Radomska, “Pastabos apie romėnų teisės vaidmenį Europos teisės literatūroje,“ *Teisė* (2010): 74, http://www.vu.lt/leidyba//dokumentai/zurnalai/TeisAe/TeisAe%202010%2074%20tomas/153-156.pdf.
[69]Ipolitas Nekrošius, Vytautas Nekrošius ir Stasys Vėlyvis, *supra* note 33, 134; Van Zyl, Deon Hurter, *History and Principles of Roman Law* (Durban: Butterworths, 1983), 156–165, Cituota iš: Ramūnas Birštonas, *supra* note 16, 1085.

daiktų savininkų asmeninės nuosavybės teisės tampa bendrosios dalinės nuosavybės teisėmis į naujai susiformavusį objektą[70].

Romėnų teisės jurisprudencijoje, analizuojant kilnojamųjų daiktų susijungimo atvejį, nurodoma, jog ilgam laikui susijungus dviem kilnojamiesiems daiktams (analizuotas *ferruminatio* pagrindas), pagrindinį daiktą turėjusio asmens nuosavybės teisės išsiplėsdavo į šalutinį daiktą[71]. Tačiau yra ir kita doktrinos atstovo nuomonė, nurodanti, jog kilnojamųjų daiktų susijungimo atveju nuosavybės teisės klausimas romėnų teisėje spręstas kazuistiškai ir sunku išskirti bendresnio pobūdžio principus, kuriais vadovautasi[72]. Kilnojamųjų daiktų susijungimo atvejai (lot. *adiunctio*) romėnų teisės šaltiniuose gausiai aptariami ir nurodomos skirtingos naujo daikto nuosavybės teisės priklausomumo pasekmės, pavyzdžiui: tvaraus, plika akimi neįžvelgiamo arba menkai įžvelgiamo iš to paties metalo pagamintų daiktų susijungimo situacijoje (lot. *ferruminatio*) daikto savininku laikytas pagrindinio daikto savininkas, dviejų metalinių daiktų sujungimo kitu metalu atveju (lot. *(ad) plumbatio*) naujo daikto savininku taip pat laikytas pagrindinio daikto nuosavybės teisių turėtojas, bet prijungto daikto savininkas galėjo reikalauti daiktų atskyrimo ir grąžinimo natūra ir kt.[73] Tačiau pažymėtina, jog kazuistiškuose romėniškuosiuose kilnojamųjų daiktų susijungimo situacijų juridiniuose sprendiniuose randamas ir CK 4.54 straipsnyje įtvirtintas principas – romėniškasis *comixtio et confussio* atvejis, numatantis, jog susijungus (susimaišius) keliems daiktams, priklausantiems skirtingiems asmenims, naujasis daiktas priklausė „[...] visiems ankstesniems savininkams bendrosios nuosavybės teise“[74]. Tokiu atveju atskira nuosavybė tampa viena, kuri apima visą susiformavusį objektą[75].

Minėtas principas taikytas tik tais atvejais, kai „daiktų negalima grąžinti į pirmykštę padėtį“[76]. Taigi galiojančioje CK 4.54 straipsnio reglamentacijoje vadovaujamasi ir tam tikra apimtimi įtvirtinamos romėnų teisės nuostatos, kas tik dar kartą patvirtina šios teisės įtaką ir svarbą Lietuvos civilinės teisės reglamentavimui bei įrodo būtinumą šiuolaikinius nuosavybės teisės įgijimo pagrindus analizuoti atsižvelgiant į romėniškuosius atitinkamų atvejų juridinius sprendinius.

Lietuvos civilinės teisės doktrinos atstovo teigimu „[...] susijungimas, kaip nuosavybės teisės įgijimo ir praradimo pagrindas, yra platesnio daiktinės teisės principo – vieningumo – taikymo

[70]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.54 straipsnis.
[71]Ipolitas Nekrošius, Vytautas Nekrošius ir Stasys Vėlyvis, *supra* note 33, 132;
[72]Marius Jonaitis, *supra* note 13, 216.
[73]Marius Jonaitis, *supra* note 13, 216
[74]Marius Jonaitis, *supra* note 27, 115.
[75]Paul Frédéric Girard, *supra* note 30, 418.
[76]Marius Jonaitis, *supra* note 27, 115.

konkreti išraiška“[77]. Vieningumo principo taisyklės reikšmę taip pat pažymi Vokietijos teisės doktrinos atstovas prof. dr. M. E. Storme numatantis, jog vienas daiktas – viena nuosavybės teisė[78]. Analizuojant nuosavybės teisės įgijimą kilnojamųjų daiktų susijungimo atveju, daiktinės teisės principo – vieningumo, kontekste, atsižvelgtina į CK 4.54 straipsnio 1 dalį, numatančią, jog naujai susiformavęs objektas susijungusių daiktų savininkams priklauso bendrąja daline nuosavybės teise. Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimu „[...] bendrosios dalinės nuosavybės teisės specifika lemia disponavimo bendrąja daline nuosavybės teise ypatumus, nes kiekvieno bendraturčio nuosavybės dalis yra nematerialiai (dalis teisėje), o daiktas (turtas), esantis visų bendraturčių nuosavybė, gali būti valdomas ir naudojamas tik jų susitarimu“[79]. Taip pat pabrėžtina, jog „[...] santykiuose su trečiaisiais asmenimis bendraturčiai veikia kaip vienas savininkas.“[80] Taigi dėl kilnojamųjų daiktų susijungimo atsiradusio objekto nuosavybės teisės bendrąja daline nuosavybės teise priklauso susijungusių daiktų savininkams, ir ši bendrosios nuosavybės teisės rūšis atitinka aukščiau detalizuotą daiktinės teisės vieningumo principą bei patvirtina civilinės teisės doktrinos atstovo poziciją, jog „[...] daiktinių teisių objektas yra vieningas ir vieninga yra to objekto atžvilgiu egzistuojanti nuosavybės teisė, todėl negali egzistuoti skirtingų asmenų skirtingos nuosavybės teisės į atskiras to paties daikto dalis [...]“[81].

Lietuvos teisės doktrinos atstovo prof. dr. Ramūno Birštono teigimu, CK 4.54 straipsnio reglamentacija atskleidžia ne nuosavybės teisės įgijimo (praradimo), bet asmeninės nuosavybės teisės transformacijos į bendrosios nuosavybės teisės teisines pasekmes[82]. Kaip minėta aukščiau, nuosavybės teisės įgyjamos atsiradus tam tikriems juridiniams faktams, tačiau tas pats principas galioja ir nuosavybės teisės pabaigai – nuosavybė gali būti prarandama tik įstatymo nustatytų atvejų realizavimo pagrindu. Remiantis bendrąja taisykle, vienam asmeniui praradus nuosavybės teises į tam tikrą objektą, jas įgyja kitas asmuo[83]. Taigi šioje situacijoje, kai susijungia du ar daugiau kilnojamųjų daiktų, jų savininkai asmeninės nuosavybės teises praranda, nes nustoja egzistuoti atskiras jų turėtas nuosavybės teisės objektas, tačiau šie subjektai įgyja bendrosios dalinės nuosavybės teises į naujai susiformavusį objektą. Taigi susijungusių kilnojamųjų daiktų savininkų pasibaigusios nuosavybės teisės sąlygoja teisių į naujai atsiradusį objektą atsiradimą.

---

[77]Ramūnas Birštonas, *supra* note 16, 1083.
[78]Matthias Edward Storme, *Property Law In A Comparative Perspective. Part I. General Notions.* (Leuven: Centre for Advanced Legal Studies, 2004): https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/comprop1.pdf.
[79]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teismų praktikos nagrinėjant ginčus dėl bendrosios dalinės nuosavybės apžvalga,“ prieiga per internetą: www.lat.lt/download/1025/[3].docx;
[80]*Ibid.*
[81]Ramūnas Birštonas, *supra* note 16, 1083.
[82]Ramūnas Birštonas, *supra* note 16, 1082.
[83]Egidijus Baranauskas et al., *supra* note 10, 129.

Kaip minėta aukščiau, nuosavybės teisės įgyjamos tik įstatyme įtvirtintais pagrindais[84]. Atsižvelgiant į tai, jog CK kaip Lietuvos teisės aktui suteikiama ypatinga reikšmė civilinės teisės šaltinių sistemoje, darytina prielaida, jog nuosavybės teisės įgijimo pagrindų, įskaitant ir kilnojamųjų daiktų susijungimo atvejį, reglamentavimą visapusiškai turėtų turėtų užtikrinti CK lygmuo. Šio teisės akto svarbą įrodo ne tik CK 1.3 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta įstatymų kolizijos šalinimo taisyklė, nusakanti, jog esant CK ir kitų įstatymų prieštaravimui, taikomos kodifikuotos normos, bet ir Lietuvos teismų praktika, kurioje vadovaujamasi CK viršenybės prieš kitus įstatymus principas[85]. Teisės doktrinoje pateikiama pozicija, jog CK viršenybę prieš kitus įstatymus sąlygoja sisteminis šio kodifikuoto teisės akto nuoseklumas, reglamentuojamų santykių apimtis bei teisinio reglamentavimo pobūdis.[86] Tačiau analizuojant CK, kuri teisės doktrinoje kartais net vadinama „privatinės teisės konstitucija“[87], susijungimo, kaip nuosavybės teisės įgijimo pagrindo, apimtyje, kyla prielaida, jog susijungimo aspektas aptariamas tik aukščiau analizuotame CK 4.54 straipsnyje ir ši teisės norma bei joje numatytos teisinės pasekmės turėtų būti taikomos visais kilnojamųjų daiktų susijungimo atvejais. Paminėtina, jog kilnojamųjų daiktų susijungimas, kaip nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, išsamiai reglamentuojamas įvairių valstybių civilinės teisės kodifikacijose, pavyzdžiui: Vokietijos civiliniame kodekse (946 straipsnis)[88]. Taigi tikslinga įvertinti, ar CK 4.54 straipsnyje numatytos teisinės pasekmės taikomos visais atvejais, kai susijungia du ar daugiau kilnojamųjų daiktų ir jie negali būti atskiriami arba atskyrimas sąlygoja neprotingai didelių finansinių kaštų atsiradimą.

Šiuo aspektu tikslinga atsižvelgti į itin svarbią vietą Europos *soft law* lygmenyje užimantį dokumentą - BPSP[89], kurio VIII knygos 5 skyriaus 5:203 straipsnio 1 bei 2 dalyse įtvirtinta pagrindinė taisyklė numato, kad atvejais, kai skirtingiems teisinių santykių subjektams priklausantys objektai sujungiami neatskiriamai arba jų atskyrimas yra ekonomine prasme neprotingas, ir viena iš susijungusių kilnojamųjų daiktų laikytina pagrindine dalimi, šios dalies savininkas įgyja nuosavybės teises į visą su(si)formavusį objektą, o šalutinių dalių savininkams atsiranda teisė reikalauti kompensacijos už turėtą kilnojamąjį daiktą[90].

---

[84]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.47 straipsnio 12 punktas.
[85]Pavyzdžiui: “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-454/2004,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/44922 ir kt.
[86]Saulius Aviža et al., *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis.* (Vilnius: Justitia, 2009), 54.
[87]*Ibid*.
[88]“Vokietijos Federacinės Respublikos civilinis kodeksas,“ (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch*), prieiga per internetą: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html.
[89]Brigitta Lurger et al., *supra* note 17.
[90]Brigitta Lurger et al., *supra* note 17.

Tačiau BPSP 5:203 straipsnio 3 dalis įtvirtina išdėstyto bendrojo principo išimtį, numatančią, jog atvejais, kai nei vienas iš susijungusių daiktų negali būti laikomas pagrindine naujo daikto dalimi, susijungusių kilnojamųjų daiktų savininkai į šį objektą įgyja bendrosios nuosavybės teises, proporcingas jų turėtai kilnojamojo daikto vertei[91]. Pabrėžtina, jog BPSP 5:203 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas kitas atvejis, kai susijungia daugiau nei du kilnojamieji daiktai ir vienas iš jų užima itin mažą dalį susiformavusiame bendrosios nuosavybės objekte: tokiu atveju „mažareikšmio“ daikto savininkas netampa naujojo objekto bendrasavininkiu, tačiau įgyja teisę reikalauti kompensacijos už turėtą daiktą[92].

Aukščiau pateiktos BPSP nuostatos tarytum sufleruoja, jog susijungimo atveju atsiradusioms teisinėms pasekmėms reikšminga susijungusių kilnojamųjų daiktų dalies reikšmė susiformavusio daikto atžvilgiu. Tačiau CK 4.54 straipsnio formuluotė akivaizdžiai nurodo, jog kilnojamųjų daiktų susijungimo atveju, kai jų savininkai nebuvo specialiai susitarę dėl sujungimo, naujas objektas bendrąja daline nuosavybės teise priklauso buvusiems daiktų savininkams ir skirtingų teisinių pasekmių tais atvejais, kai susijungęs daiktas yra antraeilis pagrindinio daikto atžvilgiu, nenumato. Taigi, ar CK 4.54 straipsnio reglamentavimas yra visapusiškas ir visi su kilnojamųjų daiktų susijungimu susiję teisiniai santykiai reglamentuojami išimtinai šioje teisės normoje įtvirtintais principais?

Atsakant į šį klausimą atsižvelgtina į Lietuvos civilinės teisės doktriną, kurioje nurodoma, jog susijungimo teisinės pasekmės sprendžiamos remiantis CK 4.12 – 4.15 straipsniais, t. y. teisės normomis, reglamentuojančiomis esmines daikto dalis[93]. Lietuvos Respublikos teisiniame reglamentavime numatyta, jog esminės pagrindinio daikto dalys laikytinos antraeiliais daiktais, kuriuos ištinka pagrindinio daikto likimas, jeigu sutartyse ar įstatyme nenumatyta ko kita[94]. Analizuojant aukščiau nurodytų teisės normų įtaką bei taikymą nuosavybės teisės įgijimo kilnojamųjų daiktų susijungimo aspektu, tikslinga atsižvelgti į specialiąsias CK normas, t.y. straipsnius, reglamentuojančius daikto pagerinimo teisines pasekmes tais atvejais, kai teisinių santykių subjektas kitam asmeniui priklausantį kilnojamąjį pagrindinį daiktą pagerina sukurdamas naują kilnojamąjį daiktą, turintį antraeilio daikto, pagrindinio daikto atžvilgiu, statusą.

Konkrečiu esminės dalies taisyklės, įtvirtintos CK 4.14 straipsnyje, taikymo pavyzdžiu gali būti CK 6.501 straipsnio 2 bei 3 dalys[95], reglamentuojančios tuos atvejus, kai asmuo nuomojasi

[91]Brigitta Lurger et al., *supra* note 17.
[92]Brigitta Lurger et al., *supra* note 17.
[93]Ramūnas Birštonas, *supra* note 16, 1090.
[94]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.14 straipsnio 1 dalis.
[95]Ramūnas Birštonas, *supra* note 16, 1091.

kitam asmeniui priklausantį daiktą ir neturėdamas nuomotojo leidimo, t.y. šalims nesusitarus, atlieka nuomojamo daikto pagerinimą[96,97]. Kitu CK 4.14 straipsnio taikymo pavyzdžiu laikytina CK 4.34 straipsnio 3 dalis, numatanti, jog teisėtas sąžiningas valdytojas, faktiškai turintis daiktą su tikslu jį valdyti kaip savą, atlikęs daikto pagerinimą, turi teisę pasilikti jį pagerinusias daikto dalis, jeigu jų atskyrimas nuo pagrindinio daikto nepadarys jam žalos, o atvejais, kai atskyrimas negalimas – turi teisę reikalauti atlyginti dėl daikto pagerinimo patirtas išlaidas[98]. Kitais atvejais, kai daiktas valdomas sąžiningo valdytojo, tačiau pats valdymas nėra teisėtas, valdytojas taip pat turi teisę pasilikti pagerintas dalis, jeigu jas atskirti nuo pagrindinio daikto įmanoma, priešingu atveju – turi teisę į pagerinimo išlaidų kompensavimą, nedidesnį nei daikto vertės padidėjimas[99]. Beveik analogiškas teisinis reglamentavimas įtvirtintas ir tais atvejais, kai uzufruktorius pagerina daiktą, kuriuo teisėtai naudojosi – CK 4.158 straipsnio 2 dalis numato, jog atvejais, kai gavęs daikto savininko sutikimą, uzufruktorius pagerino šį objektą, jis įgyja teisę į pagerinimo dalis, o tais atvejais, kai dalių atskirti neįmanoma – į pagerinimo išlaidų kompensaciją[100].

Pažymėtina, jog BPSP reglamentacijoje įtvirtintas atskiras straipsnis, reglamentuojantis kilnojamųjų daiktų susimaišymo atvejus. BPSP 5:202 straipsnyje numatyta, jog situacijose, kai į vieningą masę ar mišinį susijungia skirtingiems asmenims priklausantys daiktai ir jų atskirti neįmanoma arba ekonomiškai nenaudinga, susijungusių daiktų savininkai tampa bendrasavininkiais, tačiau turi teisę reikalauti proporcingos jo turėtam turtui masės dalies[101]. Remiantis BPSP aiškinančiu Europos doktrinos šaltiniu, Europos valstybių civilinės teisės aktuose šiuo aspektu nėra bendro reglamentavimo, tačiau kai kuriose teisinėse sistemose įtvirtintos normos leidžia užtikrinti analogiškas numatytosioms BPSP 5:202 straipsnyje teisinėms pasekmėms[102]. Taigi analizuojant Lietuvos civilinę teisę, šiuo atveju atsižvelgtina į CK 4.54 straipsnio reglamentaciją, numatančią dviejų kilnojamųjų daiktų susijungimo teisines pasekmes. Taip pat šiuo atžvilgiu reikšmingas Lietuvos civiliniuose teisės aktuose numatytas atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės institutas: CK 4.80 straipsnio 1 dalis įtvirtina, jog daikto atidalijimas galimas bendraturčių

[96]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 6.501 straipsnio 2 dalis, 6.501 straipsnio 3 dalis.

[97]Šios teisinių santykių situacijos praktiniu pavyzdžiu galėtų būti atvejis, kai asmuo nuomojasi kitam asmeniui priklausančius biuro baldus ir savo lėšomis, be savininko leidimo, juos pagerina sukurdamas naujas primontuotas spinteles, kurių atskyrimas biuro baldams sukeltų žalą.

[98]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.34 straipsnio 3 dalis.

[99]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.97 straipsnio 4 dalis.

[100]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000),4.158 straipsnio 2 dalis.

[101]Brigitta Lurger et al. *supra* note 17, 1171, 5:202 straipsnis. Šios situacijos praktiniu pavyzdžiu galėtų būti situacija, kai dėl tam tikrų veiksnių susijungia vienam asmeniui priklausančios obuolių su kitam asmeniui priklausančiomis vynuogių sultimis.

[102]Brigitta Lurger et al. *supra* note 17, 1172.

tarpusavio sutarimu arba teismo sprendimu pagal bendraturčio ieškinį dėl atidalijimo[103]. Remiantis Lietuvos civilinės teisės doktrinos atstovais, teisės „[...] tai, kad dalis bendrosios nuosavybės teisėje yra ne materiali, o ideali, sudaro prielaidas jai, kaip bendraturčio asmeniniam turtui, būti savarankišku civilinės apyvartos objektu. Todėl kiekvienas iš bendraturčių savo dalimi kaip individualia nuosavybe gali disponuoti laisvai. Tai taip pat reiškia, kad bendraturtis turi teisę ne tik parduoti savo dalį bendrosios nuosavybės teisėje, bet ir siekti natūroje išskirti ir / ar gauti daikto dalį, kaip atskirą daiktą, kurio vertė atitiktų jo dalies bendrosios nuosavybės teisėje vertę.“[104] Taigi nors ir nesistemingai, tačiau galiojančiuose Lietuvos civilinės teisės aktuose įtvirtinta analogiškas teisines pasekmes užtikrinanti BPSP teisinės kilnojamųjų daiktų susimaišymo situacijos reglamentacija.

Reziumuojant aukščiau išdėstytą, Lietuvos Respublikos civilinės teisės kodifikacija – CK – kilnojamųjų daiktų susijungimo aspektu yra nenuosekli, nėra vienos bendros šiuos teisinius santykius reglamentuojančios normos, CK 4.54 straipsnis reglamentuoja tik vieną atvejį, kai susijungusių daiktų vertė, t.y. dalis naujajame daikte, yra lygi arba nežymiai skiriasi. Kitais atvejais, kai vienas ar keli susijungę daiktai atitinka esminio daikto dalies požymius, jų nuosavybės teises įgyja pagrindinio daikto savininkas ir remiantis CK 4.14 straipsnio 2 dalyje įtvirtintu principu, antraeiliu tapusio daikto savininkas netenka nuosavybės teisių ir šios situacijos atžvilgiu neturėtų būti taikoma CK 4.54 straipsnyje įtvirtinta reglamentacija. Taigi kilnojamųjų daiktų susijungimo teisines pasekmės reglamentuoja nesistemingai CK įtvirtinti straipsniai, tačiau vertinant visumą, galima daryti išvadą, jog šioje apimtyje Lietuvos įstatymų reglamentacija iš dalies atitinka BPSP įtvirtintus principus[105].

2.1.2.2. Kilnojamojo ir nekilnojamojo daikto susijungimas

Daiktai, kaip civilinių teisių objektai, skirstomi į kilnojamuosius ir nekilnojamuosius, kurių tarpusavio susijungimas išskiriamas bei reglamentuojamas tiek įvairių užsienio valstybių civilinės teisės aktuose[106], tiek ir romėnų teisės šaltiniuose[107]. Lietuvos daiktinėje teisėje analogiškas daiktų

[103]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.80 straipsnio 1 dalis;
[104]Vytautas Pakalniškis, Solveiga Cirtautienė, “Atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės įgyvendinimo problemos Lietuvos teismų praktikoje,“ *Jurisprudencija* 2, 116 (2009): 279.
[105]Brigitta Lurger et al. *supra* note 17, 1201.
[106]Pvz.: Vokietijos civiliniame kodekse (“Vokietijos Federacinės Respublikos civilinis kodeksas,“ (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch),* prieiga per internetą: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html, 3 knygos, 3 skyriaus, 3 poskyrio 3 dalyje įtvirtintos daiktų susijungimą reglamentuojančios nuostatos: 946 straipsnis atskleidžia atvejus, kai susijungia

skirstymas į kilnojamuosius ir nekilnojamuosius įtvirtintas įstatyminiame lygmenyje (CK 1.98 straipsnio 1 dalis), tačiau priešingai, nei kilnojamųjų daiktų tarpusavio susijungimo atveju (CK 4.54 straipsnis), Lietuvos civilinės teisės kodifikacijoje nepateikiama konkreti atskira tik kilnojamojo daikto susijungimą su nekilnojamuoju reglamentuojanti norma. Esminiu „[...] teisinės valstybės principų elementu yra teisinis tikrumas ir teisinis aiškumas [...] kuris suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniam reguliavimui: jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių“[108]. Taigi kyla klausimas, ar galiojančiuose teisės aktuose kilnojamųjų daiktų susijungimas su nekilnojamaisiais išvis reglamentuojamas ir, ar šiuo atžvilgiu Lietuvos teisės aktai užtikrina visapusišką teisinių santykių stabilumą, garantuoja teisinį tikrumą bei aiškumą.

„Teisės normų kolizijos, teisės spragos, jos tekstų daugiaprasmiškumas sukelia vis daugiau neaiškumų praktikoje“, ir didėja teisės aiškinimo svarba[109]. Taigi atsižvelgiant į tai, jog CK vienareikšmio atsakymo analizuojamų teisinių santykių reglamentavimo aspektu nepateikia, tikslinga atsižvelgti į civilinės teisės šaltinius: tiek teismų praktiką, tiek ir teisės doktriną.

Remiantis prof. habil. dr. Valentino Mikelėno pozicija „Teismų praktika yra tam tikrų taisyklių, suformuotų teismams aiškinant teisę, sistema“[110]. Taigi analizuojant šį klausimą tikslinga atsižvelgti į teismų praktiką, kaip civilinės teisės šaltinį. Vertinant aktualią teismų praktiką tampa akivaizdu, jog ginčai atvejais, kai kilnojamasis daiktas susijungia su nekilnojamuoju, kyla ir tai patvirtina šio instituto praktinę reikšmę bei svarbą. Taigi siekiant tinkamai išsiaiškinti teisines pasekmes, atsirandančias susijungus kilnojamajam daiktui su nekilnojamuoju, tikslinga apžvelgti reikšmingiausią teismų praktiką, formuojamą šio pobūdžio bylose.

---

kilnojamasis daiktas su nekilnojamuoju ir numatoma, jog kilnojamajam susijungus su žemės sklypu ir tapus esmine jo dalimi, kilnojamasis daiktas priklauso nekilnojamojo daikto, t.y. žemės sklypo, savininkui.

[107]Šiuolaikiniuose romėnų teisės šaltiniuose (Marius Jonaitis, *supra* note 13, 216) nurodoma, jog kilnojamojo daikto susijungimo su nekilnojamuoju atveju taikytas principas „tai, kas yra žemės paviršiuje, priklauso sklypui“ *(lot. Superficies solo cedit.)*. Gajaus institucijose (Stasys Vėlyvis ir Marius Jonaitis, *Gajaus Institucijos* (Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2012), 137) įtvirtintų nuostatų analizė leidžia išskirti tris kilnojamųjų daiktų susijungimo su nekilnojamaisiais būdus: 1) II knygos 73 nuostata numatė pastatymo (lot. *inaedificatio*) atvejį, kai svetimame žemės sklype iš savų medžiagų pastatomas pastatas; 2) II knygos 74 nuostata įtvirtino pasodinimo (lot. *plantatio*)atvejį, kai svetimame žemės sklype pasodinami sodiniai, kurie įleidžia šaknis į šį žemės sklypą*;* 3)II knygos 75 nuostata numatė pasėjimo (lot. *satio*) atvejį, kai kitam asmeniui priklausančiame žemės sklype pasėjami grūdai. Kaip nurodo prof . dr. Marius Jonaitis, pastaraisiais atvejais nuosavybės teises į prisijungusį kilnojamąjį daiktą įgydamas žemės sklypo savininkas.

[108]Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutarimas „Dėl informacijos apie kandidatus į savivaldybių tarybų narius skelbimo ir savivaldybės tarybos nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis“. *Valstybės žinios* 141, 6634 (2011).

[109]Remigijus Šimašius, “Teisės aiškinimas ir jo privalomumas,“ žiūrėta: 2015 09 19, http://simasius.popo.lt/files/2012/04/Teis%C4%97s-ai%C5%A1kinimas-ir-jo-privalomumas-2004.pdf

[110]Saulius Aviža et al., *supra* note 86, 58.

Lietuvos apeliacinio teisme nagrinėtoje byloje[111] ieškovas – įmonė, kurios atžvilgiu pradėtas bankroto procesas – kreipėsi į teismą, siekdamas pripažinti negaliojančią iki bankroto bylos iškėlimo su atsakovu sudarytą tarpusavio skolų užskaitymo sutartį bei prašydamas taikyti restituciją. Ginčas kilo dėl dvišalės sutarties pagrindu atsakovo pagamintų metalo konstrukcijų pastato lodžijoms (balkonams) įrengti, kurios buvo perduotos ieškovui bei sumontuotos rekonstruojamame pastate. Ieškovui neatsiskaičius už metalo konstrukcijas, bylos šalys sudarė sutartį, kuria ieškovas įsipareigojo grąžinti atsakovui metalo konstrukcijas ir susitarta, jog išsprendus objekto (pastato rekonstrukcijos) finansavimo klausimą, apmokėjimą už metalo konstrukcijas atsakovui atliks pastato rekonstrukciją atliekanti įmonė (statytojas), arba pats ieškovas. Po šios sutarties sudarymo bylos šalys taip pat pasirašė metalo konstrukcijų priėmimo – perdavimo aktą bei ieškovas konstrukcijų kainos apimtyje atsakovui išrašė PVM sąskaitą – faktūrą. Likus penkiolikai dienų iki bankroto bylos iškėlimo, t.y. ieškovui, remiantis Lietuvos Respublikos įmonių bankroto[112] 2 straipsnio 8 dalimi, jau buvus nemokumo būsenoje, buvo sudaryta ieškiniu ginčyta tarpusavio skolų užskaitymo sutartis, kuria šalys, atsižvelgdamos į buhalterinės apskaitos duomenis, patvirtino, jog yra viena kitai skolingos bei sumažino savo tarpusavio įsiskolinimą užskaitydamos skolas, į kurias įėjo ir metalo konstrukcijų kaina.[113]

Taigi bylą nagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai iš esmės sprendė pavyzdinį kilnojamojo daikto susijungimo su nekilnojamuoju atvejį, kai itin svarbu nustatyti, ar civilinių teisių objektai susijungė, jeigu taip – kada ir kokios teisinės pasekmės atsirado, t.y. kam, nuo kokio momento ir, ar išvis perėjo nuosavybės teisės į atsakovo pagamintas metalo konstrukcijas, ar teisėtai ieškovas ir atsakovas disponavo kilnojamuoju daiktu, sudarydamas aptartas sutartis bei įskaitydamas tarpusavio skolas metalo konstrukcijų kainos apimtyje.

Analizuojamoje byloje apeliacinės instancijos teismas konstatavo, jog atsakovui pagaminus ir perdavus užsakytas metalo konstrukcijas bei jas sumontavus nekilnojamajame daikte – rekonstruojamame pastate – taikytinos CK 4.2 straipsnio nuostatos dėl nekilnojamųjų ir kilnojamųjų daiktų statuso[114]. CK 4.2 straipsnio 4 dalis nustato, jog į nekilnojamąjį įeinantis kilnojamasis daiktas yra nekilnojamojo daikto dalis[115]. Taigi bylą nagrinėjęs teismas pabrėžė, jog panaudojant metalo

[111]"Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1069/2013," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/728881.
[112]"Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas," *Valstybės žinios* 31, 1010 (2001).
[113]"Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1069/2013", prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/728881.
[114]"Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1069/2013," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/728881.
[115]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.2 straipsnis.

konstrukcijas rekonstruojamame pastate buvo įrengti balkonai, kurie yra nekilnojamojo daikto dalis ir konstatavo, jog išdėstytos aplinkybės sudaro pagrindą pripažinti, kad konstrukcijos prarado savo individualius požymius, t.y. įsiliejo į nekilnojamąjį daiktą ir tapo neatskiriama jo dalimi. Taigi bylą nagrinėjęs teismas įvertino kilnojamojo daikto susijungimo su nekilnojamuoju teisines pasekmes ir nustatė, jog nuo tada, kai metalo konstrukcijos buvo neatskiriamai sumontuotos į rekonstruojamą pastatą ir prarado individualius požymius, jų nuosavybės teisės perėjo pagrindinio daikto, t.y. nekilnojamojo turto savininko nuosavybėn. Atsižvelgamas į išdėstytą, bei byloje nustatytą aplinkybę, jog nei ieškovas, nei atsakovas nuosavybės teisių į pastatą neturi ir niekada neturėjo, bylą nagrinėjęs apeliacinės pabrėžė, jog konstrukcijų grąžinimas atsakovui nebuvo nei faktiškai, nei juridiškai galimas, nes tuo metu metalo konstrukcijos, kaip atskiri teisinių santykių objektai, jau nebeegzistavo ir buvo tapusios kitam asmeniui priklausančio nekilnojamojo turto dalimi. Taigi atsižvelgdamas į CK 1.86 straipsnio 1 dalį apeliacinės instancijos teismas iš esmės nepakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimo, kuriuo skolos užskaitymo sutartis pripažinta negaliojančia, tačiau papildomai pripažino negaliojančiais sutartį, kuria metalo konstrukcijos buvo grąžintos atsakovui, taip pat šalių sudarytą priėmimo – perdavimo aktą bei ieškovo išrašytą atsakovui PVM sąskaitą – faktūrą[116].

Atsižvelgtina į teisės doktriną, kurioje nurodoma, jog „[...] CK 4.2 straipsnio 4 - 6 dalys tiesiogiai reguliuoja kilnojamųjų daiktų susijungimo su nekilnojamaisiais klausimus, iš kurių svarbiausia 4 dalies nuostata [...].[117] Pastarosios normos svarba praktiniame taikyme atskleista ir aukščiau analizuotoje Lietuvos apeliacinio teismo byloje, pabrėžiant CK 4.2 straipsnio 4 dalies reikšmę tais atvejais, kai kilnojamasis daiktas susijungia su nekilnojamuoju ir praradęs savo individualius požymius tampa neatsiejama nekilnojamojo daikto dalimi. Taigi ši nuostata užtikrina tokiais atvejais atsirandančių teisinių pasekmių stabilumą – nuosavybės teises į prisijungusį kilnojamąjį daiktą įgyja nekilnojamojo daikto savininkas.

Taigi preziumavus, jog remiantis CK 4.2 straipsnio nuostatomis nekilnojamojo daikto savininkas įgyja nuosavybės teisės į prie jo turto neatskiriamai prisijungusį kilnojamąjį daiktą, tikslinga įvertinti buvusio kilnojamojo daikto savininko teisių apimtį, jų ribas bei galimus gynybos ar kompensacijos už nuosavybės teisės praradimus būdus. Šioje apimtyje reikšminga Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis[118], priimta byloje, kurioje nagrinėtas ginčas dėl varžytinių metu

[116]"Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1069/2013," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/728881.
[117]Ramūnas Birštonas, *supra* note 16, 1089.
[118]"Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-491/2008," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/90260.

ieškovo įsigyto nekilnojamojo turto, t.y. pastato, išardymo – prieš įsigyjant turtą, jis buvo apžiūrėtas, buvo su langais, durimis ir stogu, tačiau įsigijus pastatą ir prieš atitinkamą varžytinių aktą patvirtinus teisme, iš pastato buvo išmontuoti langai, stogas ir durys. Taigi ieškovas, pastatą varžytinių metu įsigijęs juridinis asmuo, kreipėsi į teismą dėl žalos atlyginimo, traukdamas bendraatsakoviais buvusį namo savininką, taip pat fizinį asmenį, kuris užėmė įmonės, atlikusios statybos darbus, direktoriaus pareigas bei šią įmonę, kuri tiek uždėjo stogą, tiek, po varžytinių, jį išsimontavo.

Bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino iš dalies ir ieškovo patirtą žalą priteisė iš buvusio pastato savininko bei išmontavimo darbus atlikusios įmonės. Analizuojant šio teismo sprendimą, privaloma atsižvelgti į akcentus, sudėtus bylą nagrinėjusio pirmosios instancijos teismo: pastato atžvilgiu buvo taikomas laikinas nuosavybės teisių apribojimas, apie varžytines buvusiam pastato savininkui buvo pranešta, taigi atitinkamu metu šis asmuo neturėjo teisės disponuoti, naudotis ir valdyti pastato, t.y. realizuoti turėtų nuosavybės teisių turinio. Taip pat įdomi apeliacinio teismo pozicija, jog buvusiam pastato savininkui negalint atsiskaityti už stogo nuėmimo darbus, nebuvo pasirašytas darbų priėmimo – perdavimo aktas, kas sąlygojo teismo išvadą, jog stogas nepriklausė buvusiam pastato savininkui ir stogo dangos savininku buvo įmonė, kuri teisėtai atsiėmė savo turtą, t.y. atliko stogo dangos išmontavimo darbus. Apeliacinės instancijos teismas taip pat akcentavo, jog atsakovai apie vykstančias varžytines nežinojo ir atsižvelgiant į tai, jog išmontavimo metu varžytinių aktas nebuvo patvirtintas teisme, atitinkamu metu pastato savininku buvo bendraatsakovis – buvęs pastato savininkas.

Ši byla yra pavyzdinis praktinės situacijos atvejis, kai susijungus kilnojamiesiems daiktams su nekilnojamuoju taikytinos aukščiau detalizuotoje CK 4.2 straipsnio 4 dalyje įtvirtintos teisinės pasekmės, t.y. nustačius, jog tiek stogo danga, tiek langai bei durys, sumontavus į varžytinių metu parduodamą nekilnojamąjį turtą, tapo neatskiriama jo dalimi, jų nuosavybės teisės pereina nekilnojamojo turto savininkui. Būtent šios teisės normos taikymo būtinumą įžvelgė kasacinės instancijos teismas, savo nutartyje[119] konstatavęs, jog analizuojamu atveju būtina nustatyti, ar stogo danga su pridėtinėmis dalimis, prijungta prie pastato, neprarado savo individualių požymių ir ar netapo nekilnojamojo turto sudėtine dalimi. Nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas akcentavo, jog tik nustačius šias naujas faktines bylos aplinkybes, būtų galima tinkamai „[...] nustatyti stogo

[119]"Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-491/2008," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/90260.

dangos nuosavybės statusą, o taip pat ir spręsti tinkamo atsakovo klausimą“[120]. Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apeliacinės instancijos sprendimą panaikino ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka, tuo pačiu žemesnės instancijos teismui suteikdamas aiškų orientyrą teisingam bylos išsprendimui, t.y. susiklosčiusiems teisiniams santykiams taikytiną CK 4.2 straipsnį.[121]

Analizuojamą bylą pakartotinai nagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas priėmė nutartį[122], kuria pritarė kasacinio teismo pozicijai ir konstatavo, jog teisingam ginčo klasifikavimui taikytinos CK 4.2 straipsnio 4 bei 5 dalys. Tačiau analizuojamo klausimo, ar stogo danga, su visomis pridėtinėmis dalimis, buvo prijungta prie nekilnojamojo turto taip, jog prarado individualius požymius, iš esmės neatskleidė ir apsiribojo rangos teisinių santykių, sudarytų tarp bendraatsakovių, aiškinimu. Taigi apeliacinės instancijos teismas nurodė, jog vadovaujantis „CK 6.645 straipsnio 2 dalimi, nuosavybės teisė į sukurtą objektą, t. y. stogo dangą, pereina tik perdavus visus atliktus darbus, o užsakovui [...] juos priėmus. Nagrinėjamoje byloje namo stogo uždengimo darbai iki galo nebuvo padaryti, nebuvo surašytas darbų priėmimo – perdavimo aktas, o pagal prekių pajamų aktą matyti, kad stogo danga nuimta. Dėl šių aplinkybių darytina išvada, kad LR CK 4.2 straipsnio 4 dalis ir 5 dalis prasme ginčo objektas neprarado individualių požymių, todėl jos savininkė [...] turėjo teisę jį pasiimti bei negali atsakyti už ieškovui atsiradusią žalą.“[123] Taigi teismas, nors ir fragmentiškai, tačiau pasisakė, kad analizuojamu atveju taikytinas CK 4.2 straipsnio nuostatos, tiesa, šios teisės normos kontekstą vertino išimtinai prievolinių, o ne daiktinių teisinių santykių kontekste.

Atsižvelgiant į tai, jog Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nėra tiksliai įvardijama, pagal kokius kriterijus galima nustatyti, ar susijungęs kilnojamasis daiktas laikytinas praradusiu savo individualius požymius, kas sąlygoja CK 4.2 straipsnyje nustatytas teisines pasekmės, darytina prielaida, jog ginčą nagrinėjantis teismas privalo išsamiai įvertinti visas konkrečios situacijos aplinkybes ir ši teisės norma taikytina remiantis bylos aplinkybių visuma, neapsiribojant pavieniais argumentais bei įrodymais.

Akivaizdu, jog analizuojamoje situacijoje prie nekilnojamojo daikto prijungta stogo danga su visomis pridėtinėmis dalimis, langai bei durys buvo prijungti prieš sąlyginai ilgą, iki išmontavimo, laiko tarpą. Tačiau įsiteisėjusį sprendimą byloje priėmęs teismas nevertino, kokioje apimtyje namo

[120]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-491/2008,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/90260.
[121]*Ibid.*
[122]“Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-175-360/2009,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/130818.
[123]*Ibid.*

stogo uždengimo darbai nebuvo baigti, ar tai sąlygojo aplinkybę, jog stogo danga nebuvo galima naudotis pagal paskirtį, jog ji nebuvo tinkamai prijungta prie pastato, ar galėjo būti išmontuojama, nepadarant žalos pagrindiniam daiktui ir kitų reikšmingų aplinkybių, būtinų, siekiant tinkamai nustatyti, ar kilnojamasis daiktas, susijungęs su pastatu, prarado savo individualius požymius, ar ne. Remiantis teisės doktrina, „[...] pagrindinis skirtumas tarp subjektinės daiktinės teisės ir subjektinės daiktinės reikalavimo teisės (prievolės), yra tas, kad subjektinės daiktinės teisės turi teisę į daiktą (t.y. gali jį faktiškai valdyti ir savo nuožiūra juo naudotis), daiktinė reikalavimo teisė yra prievolės elementas, o šios reikalavimo teisės turėtojas turi tik teisę reikalauti, kad skolininkas jam perduotų sutartimi aptartą daiktą. Įgijėjas subjektinę daiktinę teisę į daiktą (pvz.: nuosavybės teisę) paprastai įgyja tik po to, kai skolininkas įvykdo prievolę – perduoda daiktą.“[124] Taigi diskutuotina, ar teismo sprendimą grindžiantys argumentai (stogo montavimo darbai nebuvo atlikti visa apimtimi, nebuvo pasirašytas priėmimo – perdavimo aktas, prekių pajamų akte fiksuotas stogo dangos nuėmimas) bei prievolinius teisinius santykius reglamentuojančių nuostatų taikymas, sąlygoja pagrįstą išvadą, kad analizuojamų atveju daiktinės nuostatos – CK 4.2 straipsnio 4 ir 5 dalies – kontekste ginčo objektai neprarado individualių požymių ir nuosavybės teisės į kilnojamuosius daiktus išliko rangos darbus atlikusiam juridiniam asmeniui[125]. Pabrėžtina, jog tokios apeliacinio teismo išvados prieštarauja vieningumui, kaip daiktinės teisės principui, numatančiam jog „daiktinių teisinių objektas yra vieningas ir vieninga yra to objekto atžvilgiu egzistuojanti nuosavybės teisė, todėl negali būti skirtingų asmenų skirtingos nuosavybės teisės į atskiras to paties daikto dalis“[126]. Taigi vertinant išdėstytą, šioje situacijoje cituotina kito pobūdžio teismų praktikos analizės kontekste sutikta teisės doktrinos atstovės dr. Kristinos Saukalienės nuomonė, kuri, darbo autorės manymu, itin tiksliai apibūdina ir analizuojamo apeliacinio teismo sprendimo turinį: „[...] teisės normų taikymo netikslumai taip pat parodo teisę taikančių subjektų atitolimą nuo įstatymų leidėjo valios ir sisteminio teisės institutų supratimo.“[127]

Darbo autorės nuomone, ne išsamus bei nevisapusiškas bylai reikšmingų aplinkybių nustatymas, netinkamas daiktines teises reglamentuojančių įstatymo nuostatų interpretavimas, sąlygojo diskutuotiną teismo išvadą, jog nuosavybės teisės į kilnojamuosius daiktus išliko statybos rangos darbus atlikusiai įmonei ir ji teisėtai su buvusiu pastato savininku, kurio nuosavybės teisės į

[124]Egidijus Baranauskas et al., *supra* note 13, 19.
[125]“Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-175-360/2009,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/130818.
[126]Ramūnas Birštonas, *supra* note 16, 1083.
[127]Kristina Saukalienė, *Nuosavybės teisės įgijimo ir praradimo probleminiai aspektai statybos rangos teisiniuose santykiuose. Daktaro disertacija* (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2015), 70.

pastatą atitinkamu laikotarpiu buvo apribotos, susitarė dėl objektų išmontavimo bei šiuos darbus teisėtai atliko laikotarpiu, kai ieškovui varžytinių tvarka jau buvo parduotas apžiūrėtas pastatas. Analizuojamos apeliacinio teismo išvados šioje byloje galimai sąlygoja nesąžiningų teisinių santykių legalizavimo praktikos formavimąsį, kai rangos sutarties šalys nepasirašo priėmimo – perdavimo akto, teisinių santykių objektas, sukurtas rangos sutarties pagrindu, sumontuojamas į nekilnojamąjį turtą ir visa apimti užtikrina savo, kaip pastato dalies, paskirtį, tačiau nekilnojamojo turto savininkas su rangos darbus atlikusiu subjektu neatsiskaito ir nekilnojamojo daikto dalys išmontuojamos argumentuojant, jog nuosavybės teisės į juos išliko statybos rangos darbus atlikusiam subjektui. Šiuo atveju pažymėtina, jog rangos sutarties šalys turi teisę susitarti, jog negalint atsiskaityti už sutarties pagrindu pagamintą objektą, jis grąžinamas rangovui, tačiau ši galimybė nesuponuoja vienareikšmiškos išvados, jog nuosavybės teisės į atitinkamą objektą priklauso rangovui. Šioje apimtyje, analizuojant kilusį teisminį ginčą, įžvelgtini trys esminiai aspektai, kurių nevertino apeliacinės instancijos teismas: 1) ginčo objektai buvo sumontuoti į pastatą, ir atliko savo funkcijas (pagrįstai neįvertinta, ar po objektų sujungimo kilnojamųjų daiktų individualūs požymiai išliko); 2) objektų išmontavimo iš pastato metu nekilnojamojo turto savininko nuosavybės teisės buvo apribotos, t.y. jų atžvilgiu taikytas areštas; 3) objektų išmontavimo metu pastatas jau buvo priverstinai parduotas ieškovui varžytinių būdų, prieš pardavimą turtas buvo apžiūrėtas, jis buvo tvarkingas (su langais, stogu, durimis) ir esant tokiai turto būklei buvo nusipirktas už atitinkamą kainą. Taigi šioje situacijoje itin ryškus „daiktinių teisių pirmumo (arba stiprumo) lyginant su prievolinėmis teisėmis principo“[128] taikymo būtinumas. Tačiau įvertinus išdėstytą, pagrįsta teigti, jog analizuojamu atveju, kai potencialiai pažeidžiamos naujojo pirkėjo teisės, teismas apsiribojo prievolinių teisinių santykių tarp bendraatsakovių analize ir prievolinių teisės normų interpretavimo pagrindu pritaikė daiktinės teisės normas bei konstatavo, jog kilnojamieji daiktai, susijungę su pastatu, neprarado savo individualių požymių CK 4.2 straipsnio prasme.

Aukščiau analizuojama byla susilaukė Lietuvos teisės doktrinos atstovų dėmesio: dr. Kristina Saukalienė šio teisminio ginčo analizės kontekste nurodė, jog „[...] kasacinio teismo išaiškinimas[129] nėra išsamus – vien įėjimas, tai yra tapimas nekilnojamojo daikto (statinio) dalimi, savaime nereiškia nuosavybės teisės perėjimo namo savininkui (statytojui), yra būtina nustatyti papildomus

[128]Ramūnas Birštonas, *supra* note 16, 1085.

[129]Mokslininkė analizuoja “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 21 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-491/2008,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/90260, kuria civilinė byla grąžinta iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

kriterijus, nes [...] nuosavybės teisė į „įėjusį“ į statinį kilnojamąjį daiktą gali ir pasibaigti“[130]. Išdėstyta mokslininkės nuomonė vertintina diskusiškai, atsižvelgiant į tai, jog, kaip pati mokslininkė savo darbe cituodama teismo nutartį nurodė, kasacinės instancijos teismas konstatavo, kad analizuojamu atveju privaloma įvertinti, ar „sumontuota stogo danga su visomis jos pridėtinėmis dalimis [...] neįėjo į nekilnojamąjį daiktą – namą, ar sumontuota stogo danga neprarado savo individualių požymių kaip nurodyta CK 4.2 straipsnio 4 ir 5 dalyse. [...]“[131] Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas aiškiai pasisakė, jog analizuojamu atveju privaloma ne tik įvertinti, ar kilnojamasis daiktas „įėjo“ į nekilnojamąjį daiktą, tačiau ir įvertinti papildomus kriterijus, t. y. ar po šio susijungimo kilnojamasis daiktas prarado savo individualius požymius, kas būtina siekiant tinkamai identifikuoti atsiradusius teisinius padarinius nuosavybės teisės statuso kontekste.

Šio teisminio ginčo sprendimų analizės kontekste teisės doktrinos atstovė taip pat nurodė, jog pavyzdinėje situacijoje, kai durys įmontuojamos į statinį, jos atlieka savo tiesioginę funkciją ir nepraranda pirminės materialiosios būklės bei gali būti atskiriamos nepadarant esminės žalos statiniui, taigi „[...] sumontavus tokios rūšies kilnojamąjį daiktą įvyksta tik faktinis daiktų sujungimas, o ne teisinis susijungimas kaip nuosavybės teisės įgijimo pagrindas ir, poreikiui esant, rangovui arba pardavėjui išlieka galimybė reikšti daikto išreikalavimo teisinį reikalavimą, kadangi nuosavybės teisės, kuri dar neperėjusi užsakovui, objektas yra išlikęs ir identifikuotinas [...].[132] Pabrėžtina, jog ši mokslininkė savo darbe pateikia kito teisės doktrinos atstovo – prof. dr. Ramūno Birštono – nuomonę, kaip opoziciją savo teiginiams, kurią autorius išreiškė tos pačios teismų praktikos analizės kontekste, nurodydamas, kad „Nors kasacinis teismas plačiau neišdėstė, kaip reiktų aiškinti individualių požymių praradimą, tačiau pats apygardos teismo nutarties panaikinimo faktas patvirtina poziciją, jog stogo dangai esant jau sumontuotai, tai liudija jos individualių požymių praradimo faktą“[133].

Taigi teisės doktrinos atstovė dr. Kristina Saukalienė supriešino savo pateiktą pavyzdinę situaciją, analizuodama durų, kaip kilnojamojo daikto sujungimą, su kito doktrinos atstovo prof. dr. Ramūno Birštono pozicija, analizuojančia stogo dangos sumontavimo į statinį atvejį. Šių priešinamų pozicijų kontekste privaloma atsižvelgti, jog mokslininkai pasisakė dėl netapačių kilnojamųjų daiktų sujungimo su nekilnojamaisiais aplinkybių bei teisinių pasekmių, taigi darbo autorės nuomone, šių nuomonių priešinimas nėra teisingas bei tikslingas.

[130]Kristina Saukalienė, *supra* note 127, 115.
[131]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-491/2008,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/90260.
[132]Kristina Saukalienė, *supra* note 127, 115.
[133]Ramūnas Birštonas, *supra* note 16, 1089.

Vienu atveju, kai durys yra įmontuojamos į statinį, jų sujungimui su nekilnojamuoju daiktu nereikalingas didelis darbo indėlis, pastatui (nei daiktą prijungus, nei jį atskyrus) nėra padaromas ženklus fizinis poveikis, ypatingai atvejais, kai durų stakta statinyje yra ir tik įdedamos durys. Tačiau atvejais, kai pastatui sumontuojama stogo danga, jo atžvilgiu padarytas esminis fizinis poveikis, ir stogo dangos grąžinimas į pirminę padėtį galimai sudarys riziką, jog namui bus pakenkta (pavyzdžiui: nuėmus stogo dangą į jį pateks krituliai), stogo nuėmimas pareikalaus darbo sąnaudų, o pačio stogo dangos panaudojimas pagal paskirtį antrą kartą yra sudėtingas, ypač atsižvelgiant į tai, kiek laiko ji buvo primontuota prie statinio. Taigi nesutiktina su vienareikšmiška dr. Kristinos Saukalienės pozicija, jog atvejais, kai susijungusį su nekilnojamuoju daiktu objektą galima identifikuoti ir laikyti, jog jis išliko bei gali būti atskiriamas, šio kilnojamojo daikto neištinka pagrindinio daikto (statinio) likimas[134].

Taigi reziumuojant išdėstytą, analizuojant kilnojamųjų daiktų susijungimo su nekilnojamaisiais teisines pasekmes CK 4.2 straipsnio kontekste privaloma išsamiai identifikuoti kilnojamojo daikto individualių požymių praradimą ne tik šio objekto, tačiau ir pagrindinio, nekilnojamojo daikto, atžvilgiu – tikslinga įvertinti, ar prisijungusį daiktą galima grąžinti į pirminę būklę, kiek tai pareikalaus sąnaudų, kokią įtaką tai turės tiek pačiam kilnojamajam daiktui, tiek ir nekilnojamajam, taigi būtina įvertinti aplinkybių visumą ir tinkamai taikyti CK 4.2 straipsnyje numatytos „individualių požymių praradimo“ sąvokos realizavimo atveju atsirandančias teisines pasekmes.

Pažymėtina, jog nuosavybės teisės įgijimo atvejis, kai susijungia tiek kilnojamieji bei nekilnojamieji, tiek ir nekilnojamieji daiktai tarpusavyje, įtvirtintas ir romėnų teisės šaltiniuose: buvo laikomasi principo *superficies solo cedit*[135]. Kilnojamojo daikto su nekilnojamuoju susijungimo atvejais Romos teisininkai nekilnojamąjį laikė pagrindiniu daiktu, kuris „[...] praryja šalutinį, kilnojamąjį daiktą[136]. Analizuojamų romėnų teisės principų įtaką galima įžvelgti ir galiojančiuose Lietuvos teisės aktuose: CK 4.40 straipsnyje numatoma, jog žemės sklypo savininkui priklauso ant žemės sklypo esantys statiniai, jų priklausiniai, kiti nekilnojamieji daiktai, jeigu įstatymas ar sutartis nenumato ko kita[137]. Teisės doktrinoje sutinkama nuomonė, jog „[...] susijungimas yra tas teisinis instrumentas, kuris pašalina teisinių santykių neapibrėžtumą, sukeldamas nuosavybės teisės praradimą vieno susijungusio daikto, laikomo šalutiniu, savininkui ir

[134]Kristina Saukalienė, *supra* note 127, 117.
[135]Liet. „Kas yra sklypo viršuje, jam ir priklauso“.
[136]Paul Frédéric Girard, *supra* note 30, 420.
[137]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas”, *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.40 straipsnis.

vieningos nuosavybės teisės pripažinimą daikto, laikomo pagrindiniu, savininkui.“[138] Remiantis klasikiniu *superficies solo cedit* principu, su žemės sklypo paviršiumi susijungęs objektas nuosavybės teise priklauso žemės sklypo savininkui. Tokiu būdu Lietuvos legislatyvinė valdžia įtvirtino reglamentaciją, kuri, nors ir netiesiogiai, tačiau reguliuoja nekilnojamųjų daiktų susijungimą tais atvejais, kai atitinkamas nekilnojamasis objektas susijungia su žemės sklypu: CK 1.98 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nekilnojamojo daikto apibrėžtis nustato, jog nekilnojamaisiais daiktais laikytina žemė ir kiti daiktai, kurie susiję su žeme ir kurių negalima perkelti iš vienos vietos į kitą jeigu iš esmės sumažėja jų vertė arba yra pakeičiama jų paskirtis[139]. CK 4.40 straipsnio 1 dalis įtvirtina susijungimą kaip nuosavybės teisės įgijimo ir praradimo pagrindą, tačiau šios normos taikymo sritis apribota susijungimo su žemės sklypu atvejais. Taigi, analizuojant kilnojamųjų daiktų susijungimo su nekilnojamaisiais teisines pasekmes atsižvelgtina ir į *superficies solo cedit* taisyklę, įtvirtintą Lietuvos teisė aktuose, t.y. CK 4.40 straipsnio 1 dalyje. Remiantis Lietuvos teisės doktrina, būtent ši teisės norma laikytina pagrindine kilnojamųjų daiktų susijungimo su nekilnojamaisiais taisykle[140].

Taip pat analizuojant kilnojamųjų daiktų susijungimo su nekilnojamaisiais nuosavybės teisės įgijimo pagrindą, privaloma atsižvegti į esminių daikto dalių reglamentavimą, įtvirtintą CK 4.12 - 4.15 straipsniuose[141]. Šių teisės normų analizė nuosavybės teisės įgijimo – susijungimo – atveju atskleista aukščiau pateikiamame skyriuje „2.1.2.1. Kilnojamųjų daiktų susijungimas“, taigi siekiant pasikartojimo vengimo, netikslinga atitinkamų teisės normų detaliau atskleisti šioje darbo dalyje. Tačiau atsižvelgiant į šiame skyriuje analizuojamą skirtingų rūšių objektų (kilnojamųjų su nekilnojamaisiais) susijungimą, šių teisės normų specifika atskleistina remiantis Lietuvos Respublikos teismų praktika, aptariama žemiau.

Kauno apygardos teisme nagrinėtas ginčas[142] dėl nuosavybės teisių pripažinimo į kilnojamuosius ir nekilnojamuosius daiktus tuo atveju, kai ieškovės naudai įkeistas nekilnojamasis, bankrutuojančiai įmonei priklausęs, turtas. Analizuojama nutartis šio darbo apimtyje reikšminga tuo, jog teismas sprendė kilnojamųjų daiktų, kaip nekilnojamojo daikto – degalinės – priklausinių, teisinio statuso klausimą, kuris turi esminės įtakos nuosavybės teisės įgijimo į prisijungusius kilnojamuosius daiktus, kontekste.

[138]Ramūnas Birštonas, *supra* note 16, 1084.
[139]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas”, *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 1.98 straipsnis.
[140]Ramūnas Birštonas, *supra* note 16, 1091.
[141]Ramūnas Birštonas, *supra* note 16, 1090.
[142]“Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 15 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1175-555/2014,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1017613.

Byloje nagrinėto ginčo tinkamam išsprendimui buvo reikšminga nustatyti, ar kilnojamieji daiktai, tokie kaip dėžė sorbentui, priešgaisrinio inventoriaus komplektas, siurblys, smėlio dėžė ir kt., laikytini nekilnojamojo daikto – degalinės – priklausiniais ir kokias teisinės pasekmės, įkeitimo sandorio apimtyje, tai sąlygoja. Bylą nagrinėjęs teismas pasisakė, jog CK 4.171 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta norma yra bendrosios pagrindinio daikto ir priklausinio teisinio ryšio taisyklės hipotekos santykiuose išraiška: kai įkeičiamas pagrindinis daiktas, laikoma, jog yra įkeičiami ir esantys bei būsimi daikto savininko valia prijungti ar dėl gamtinių įvykių prie pagrindinio daikto prisijungę priklausiniai[143]. Taigi tai įrodo, jog pagrindinio nekilnojamojo daikto priklausinių, nesvarbu, ar jie prijungti / prisijungė naujai po įkeitimo sandorio, teisinis likimas yra analogiškas 4.14 straipsnio 1 dalyje nustatytai taisyklei.

Analizuojamą bylą nagrinėjęs teismas, nustatydamas, ar atitinkami kilnojamieji daiktai laikytini pastato priklausiniais ir įeina į ieškovui įkeisto turto apimtį, pasisakė, kad „[...] baigta statyti degalinė turi atitikti keliamus statybos, priešgaisrinės saugos, aplinkosaugos ir kitokius reikalavimus. Todėl degalinėje tam, kad statinį pripažinti baigtu statyti ir tinkamu naudoti, turi būti sumontuoti įvairūs kilnojamieji pagal savo paskirtį daiktai. [...] Degalinė negali būti laikoma atitinkančia keliamus statybos ir priešgaisrinės saugos reikalavimus, jeigu joje arba prie jos nebus priešgaisrinio inventoriaus [...]. Akivaizdu, kad norint laikyti specifinį degalinės pastatą tinkamu naudoti, jame turi būti įrengta šildymo sistema (šildymo katilas, radiatoriai ir pan.), plovykloje turi būti sumontuota plovimo įranga.“[144] Taigi teismas, atsižvelgdamas į degalinėms keliamus statybos ir priešgaisrinės saugos reikalavimus, t.y. teisės aktų reikalavimus, bei dėl dalies kitų kilnojamųjų daiktų priklausymo vertindamas atliktų statybos darbų aktą, nustatė, kad „[...] tarp ginčo daiktų ir hipotekos lakštuose nurodytų statinių yra nuolatinis ryšys. Vadinasi, ginčo kilnojamieji daiktai yra skirti tik hipotekos lakštuose įkeisto turto aptarnavimui [...].“[145] Taigi remdamasis CK 4.14 straipsnio 1 dalimi teismas priėmė išvadą, kad „Ginčo kilnojamieji daiktai yra hipotekos lakštu įkeisto turto priklausiniai ir kad šie priklausiniai kartu su pagrindiniu daiktu yra įkeisti ieškovui (hipotekos kreditoriui).“[146]

Pažymėtina tai, kad nors ir nesistemiškai, tačiau CK reglamentacija atskleidžia nuosavybės teisės įgijimą į naujai susiformavusį objektą susijungus kilnojamiesiems daiktams su nekilnojamaisiais. Analizuojamo teisinėms pasekmės reikšminga *superficio solo cedit* taisyklė,

[143] “Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 15 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1175-555/2014,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1017613.
[144] *Ibid.*
[145] *Ibid.*
[146] *Ibid.*

įtvirtinta Lietuvos teisės aktuose, t.y. CK 4.40 straipsnio 1 dalyje. Taip pat analizuojamo kilnojamųjų daiktų susijungimo su nekilnojamaisiais nuosavybės teisės įgijimo pagrindą reglamentuoja esminių daikto dalių institutas, įtvirtintas CK 4.12 - 4.15 straipsniuose.

Taigi išanalizavus CK, akivaizdu, jog šių teisinių santykių reglamentavimas bei jų pagrindų kylančios teisinės pasekmės nustatytos kituose, ne IV knygos V skyriaus II skirsniui priklausančiuose straipsniuose, taigi nors šioje apimtyje CK trūksta sistemingumo bei nuoseklumo, teisės aktų leidėjų uždavinys gali būti laikomas pasiektu – nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, kai tarpusavyje susijungia kilnojamieji ir nekilnojamieji daiktai, yra reglamentuojamas kodifikacijos lygmenyje.

2.1.3. Naujo daikto pagaminimas

CK 4.47 straipsnio 4 punktas naujo daikto pagaminimą numato vienu iš atskirų nuosavybės teisės įgijimo pagrindų[147]. Remiantis tuo, jog nuosavybės teisės į naujai sukurtą objektą atsiranda pirmą kartą ir nėra jokio subjekto, kurio teisių apimtis gali sąlygoti naujojo savininko teises, šis nuosavybės teisės įgijimo pagrindas laikytinas pirminių klasifikacijos atstovu. Taigi tikslinga pateikti išsamią nuosavybės teisės įgijimo į naujai sukurtą teisinių santykių objektą analizę bei problematiką ir jos sprendinius.

Naujo daikto sukūrimo atvejis (lot. *nova species),* kaip atskiras nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, įtvirtinamas romėnų teisės jurisprudencijoje, kurioje numatoma, jog perdirbus ar perkeitus svetimą daiktą yra sukuriamas naujas objektas (lot. *specificatio)* ir šiuo pagrindu nuosavybės teisės į naujai sukurtą daiktą įgyjamos pirminių klasifikacijai priskirtinu būdu[148]. Tiesa, romėnų teisininkai nuosavybės teisių į naujai sukuriamą objektą klausimą sprendė kazuistiškai: atveju, kai specifikacija vykdyta daikto savininko iniciatyva, jis įgydavo naujojo objekto nuosavybės teises, tačiau jeigu objektas perdirbamas arba pakeičiamas nesant jo savininko valios (jam nežinant arba nesutinkant), dėl naujojo daikto savininko nustatymo principų išsiskyrė skirtingos romėnų teisės atstovų nuomonės. Sabiniečiai nurodė, jog tokiu atveju nuosavybės teisės priklausydavo žaliavos, t.y. perdirbto objekto, savininkui. Prokuliečiai naujojo daikto savininku laikė specifikaciją atlikusį asmenį. Tuo tarpu klasikinio laikotarpio (I – II a.) atstovas Paulius, kurio nuomonei pritarė Gajus bei Pomponijus, palaikė kompromisinį sabiniečių bei prokuliečių sprendiniams variantą – *media sententia*, numatantį, jog atvejais, kai naująjį sukurtą daiktą buvo realu vėl perkeisti į žaliavą,

[147]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas", *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.47 straipsnio 4 punktas.
[148]Marius Jonaitis, *supra* note 13, 214.

nuosavybės teises į jį išlikdavo žaliavos savininkui, tačiau jeigu materijos grąžinimas į žaliavą nebuvo įmanomas, naujojo daikto nuosavybės teisės priklausė specifikaciją atlikusiam asmeniui, su sąlyga, jog jis buvo geros valios (lot. *bonae fidei*). *Media sententia* taip pat numatė kompensavimo mechanizmą – atveju, kai naujasis daiktas priklausė žaliavos savininkui, pastarasis privalėjo atlyginti už darbą specifikaciją atlikusiam asmeniui, o atveju, kai nuosavybės teisės pereidavo specifikantui, šis privalėjo atlyginti žaliavos vertę jos savininkui.[149]

Šis nuosavybės teisės įgijimo pagrindas išskiriamas ir užsienio valstybių – Prancūzijos bei Vokietijos, kurios laikytinos „Europos teisės tradiciją reprezentuojančiomis valstybėmis“[150], teisėje. Prancūzijos civiliniame kodekse[151] skiriamas didelis dėmesys bei išsamiai reglamentuojamas naujo daikto sukūrimas, kaip atskiras nuosavybės teisės įgijimo pagrindas: 570 straipsnis numato, jog atvejais, kai naujas daiktas pagaminamas iš medžiagos, nepriklausančios gaminančiam, daiktas priklauso medžiagos savininkui, kuris turi kompensuoti už darbą jį atlikusiam asmeniui; 571 straipsnis numato, jog atveju, kai darbo vertė viršija medžiagos vertę, naujas daiktas priklauso jį pagaminusiam asmeniui, tačiau pastarasis turi sumokėti už panaudotą medžiagą jos savininkui; 572 straipsnyje įtvirtinta, jog atveju, kai naujas daiktas pagaminamas iš kitam asmeniui ir gamintojui priklausančių medžiagų, jie tampa bendrasavininkiais; tuo tarpu 577, 578 straipsniai numato, jog situacijoje, kai medžiagos savininkas nežinojo apie daikto pagaminimą, jis turi teisę į naują daiktą arba gali reikalauti restitucijos natūra ar pinigine išraiška, o darbą atlikęs asmuo turėtų atlyginti medžiagos savininko patirtus nuostolius. Vokietijos civiliniame kodekse numatoma, jog iš medžiagos padarius naują daiktą, į jį nuosavybės teises įgyja darbą atlikęs asmuo, išskyrus atvejus, kai medžiagos vertė didesnė už darbo, be kita ko, šiame teisės akte numatomas kompensavimo už daikto vertę institutas.[152]

Taigi nuosavybės teisės įgijimas tuo pagrindu, kai sukuriamas naujas teisinių santykių objektas, išsamiai analizuotas jau romėnų teisėje. Šio pagrindo svarba taip pat įtvirtinta Europos teisės tradiciją reprezentuojančių valstybių – Vokietijos bei Prancūzijos – civilinės teisės kodifikacijose. Analizuojant Lietuvos teisės aktus, darytina prielaida, jog nacionalinė civilinės teisės reglamentacija šioje apimtyje nėra išimtis – CK 4.47 straipsnio 4 punktas identifikuoja atitinkamą nuosavybės teisės įgijimo pagrindą. Tačiau Lietuvos teismų praktikoje nurodoma, jog nuosavybės

[149]Marius Jonaitis, *supra* note 13, 214-215.
[150]Ramūnas Birštonas, *supra* note 16, 1083.
[151]“Prancūzijos Respublikos Civilinis kodeksas,“ originalo kalba prieiga per internetą: http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721, vertimas anglų kalba, prieiga per internetą: http://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations.
[152]“Vokietijos Federacinės Respublikos civilinis kodeksas,“ (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch*), prieiga per internetą: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html, 950 straipsnis.

teisės į naujai pagamintą daiktą gali būti įgyjamos tik tais atvejais, kai yra laikomasi įstatyme įtvirtintų reikalavimų ir pats daiktas yra pagaminamas teisėtai bei nepažeidžiant įstatymo reikalavimų[153]. Taigi tikslinga išanalizuoti, ar Lietuvos legislatyvinė valdžia tinkamai atliko savo darbą, t.y. ar šis pirminis nuosavybės teisės įgijimo pagrindas visapusiškai reglamentuotas, kokie teisės aktuose įtvirtinti reikalavimai nuosavybės teisės įgijimui ir ar tais atvejais, kai jie visapusiškai nėra įgyvendinti, nuosavybės teisės negali būti įgyjamos ir galima prielaida, jog pagamintas daiktas niekam nepriklauso, t.y. neturi savininko.

2.1.3.1. Naujo kilnojamojo daikto pagaminimas

Analizuojant nuosavybės teisės įgijimo į naujai sukurtą kilnojamąjį daiktą pagrindui aktualias Lietuvos civilinės teisės kodifikacijos normas, darytina prielaida, jog Lietuvos legislatyvinė valdžia iš dalies pritarė John Locke teorijai, numatančiai, jog nuosavybės teisių įgijėju laikytas darbą atlikęs asmuo[154]. Šios teorijos taikymas iš dalies įžvelgiamas CK 4.55 straipsnio 1 dalyje, 4.56 straipsnio 1 dalyje. Tačiau nuosavybės teisės atitekimas asmeniui, kuris atitinkamą naują daiktą pagamino, apribotas sąlygomis, išsamiai detalizuojamomis žemiau.

CK 4.55 straipsnio 1 dalyje numatoma, jog tuo atveju, kai asmuo pagamina naują daiktą iš svetimos medžiagos, jis tampa daikto savininku, jeigu tenkinamos dvi sąlygos: 1) darbo vertė didesnė nei medžiagos vertė; 2) asmuo nežinojo, ar neturėjo žinoti, jog medžiaga priklauso kitam asmeniui[155]. Lietuvos įstatymų leidėjas įtvirtino kompensavimo mechanizmą, kuris taip pat taikomas ir aukščiau detalizuotose užsienio šalių (Prancūzijos bei Vokietijos) civilinėse kodifikacijose. Taigi tais atvejais, kai yra tenkinamos CK 4.55 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos sąlygos, nuosavybės teises įgijęs darbą atlikęs asmuo privalo atlyginti medžiagos savininkui jo turėto turto vertę. Tuo tarpu, CK 4.55 straipsnio 2 dalyje numatoma, jog tais atvejais, kai daiktas pagaminamas iš kitam asmeniui priklausančios medžiagos, kurios vertė yra didesnė nei atlikto darbo, teisinis prioritetas teikiamas medžiagos savininkui, kuris gali arba pasilikti naująjį daiktą sau ir sumokėti už darbą jį atlikusiam

[153]"Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-287-611/2015," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1049712.

[154]Autorius savo veikalo (John Locke, *The Second Treatise of Civil Government* (1690), http://www.constitution.org/jl/2ndtreat.htm) V skyriuje „Apie nuosavybė", pateikė poziciją, jog objektas, kurį žmogus sukūrė savo kūno ir rankų darbu, laikytina jo.

[155]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.55 straipsnio 1 dalis.

asmeniui, arba atsisakyti daikto jį pagaminusio asmens naudai ir iš jo reikalauti atlyginti medžiagos savininko nuostolius[156].

Taigi CK 4.55 straipsnyje, reglamentuojančiame daikto pagaminimo iš svetimos medžiagos atvejį, įtvirtinti principai, numatantys, jog sprendžiant nuosavybės teisių į naująjį daiktą įgijimo klausimą, būtina sulyginti medžiagos bei įdėto darbo vertes, kas sąlygoja prioriteto teikimą arba daiktą pagaminusiojo, arba medžiagos nuosavybės teises turėjusio asmens atžvilgiu. Tačiau naujojo daikto savininku tapus vienam asmeniui, kito atžvilgiu taikytinas kompensavimo mechanizmas už į daikto pagaminimą įdėtas materialiąsias ar darbo forma pasireiškusias investicijas.

Analizuojamu naujo daikto pagaminimo, perdirbus egzistuojančią medžiagą, klausimu taip pat aktualus CK 4.56 straipsnis, kuris reglamentuoja daikto pagaminimo iš savos ir svetimos medžiagos atvejį. Šios teisės normos turinys iš esmės analogiškas CK 4.55 straipsnio nuostatai, tačiau papildomai įtvirtintas kitas svertinio rodiklio, taikomo nustatant, kam priklauso naujojo daikto nuosavybės teisės, matas: šiuo atveju būtinas svetimos medžiagos vertės ir daiktą pagaminusio asmens darbo bei jam priklausiusios medžiagos verčių lyginimas.

Atsižvelgiant į aukščiau išanalizuotus CK 4.55 bei 4.56 straipsnius, darytina prielaida, jog įstatymų leidėjas nevisapusiškai reglamentavo šiuos teisinius santykius: lieka neaišku, kokia taisyklė taikytina tais atvejais, kai asmuo, pagaminęs naują daiktą, žinojo, ar turėjo žinoti, jog tam tikra medžiaga priklauso kitam asmeniui bei buvo nesąžiningas. Pabrėžtina, jog esminiu „[...] teisinės valstybės principų elementu yra teisinis tikrumas ir teisinis aiškumas [...]“[157]. Taigi tikslinga įvertinti, ar šiuo atžvilgiu Lietuvos teisės aktuose yra užtikrintas visapusiškas teisinių santykių stabilumas bei garantuojamas teisinis tikrumas ir aiškumas.

Manytina, jog šioje situacijoje įstatymų leidėjas galimai orientuotas į viešosios teisės šakų – baudžiamosios, administracinės – normų taikymą, tačiau pabrėžtina, jog šių teisės sričių apimtyje nereglamentuotinos nuosavybės teisės įgijimo teisinės pasekmės, nes tai privatinės teisės (civilinės teisės pošakio – daiktinės teisės) prerogatyva. Taigi šio pobūdžio teisiniai santykiai bei atsirandančios teisinės pasekmės privalo būti reglamentuotos privatinės teisės normų lygmenyje, kuris šioje apimtyje stokoja išsamumo bei aiškumo.

Darbo autorės nuomone, analizuojamo atvejo teisinis reglamentavimas yra būtinas, siekiant užtikrinti visapusišką teisinių santykių stabilumą. Taigi šioje apimtyje siūlytina atsižvelgti į užsienio civilinės teisės kodifikacijos gerąją praktiką ir tiek CK 4.55 straipsnio, reglamentuojančio daikto

[156]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas”, *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.55 straipsnio 1 dalis.
[157]Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutarimas “Dėl informacijos apie kandidatus į savivaldybių tarybų narius skelbimo ir savivaldybės tarybos nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis,“ *Valstybės žinios* 141, 6634 (2011).

pagaminimą iš svetimos medžiagos, tiek ir CK 4.56 straipsnio, reglamentuojančio daikto pagaminimą iš savos medžiagos, 1 dalis papildyti numatant teisines pasekmes tais atvejais, kai daiktą pagaminęs asmuo žinojo arba turėjo žinoti, kad medžiaga priklauso kitam asmeniui ir šis asmuo nesutinka su daikto perdirbimu, t.y. kai daiktą gaminantis asmuo yra nesąžiningas. „1.[...] Jeigu asmuo, pagaminęs daiktą žinojo ar turėjo žinoti, kad medžiaga priklauso kitam asmeniui, kuris nežinojo apie naujo daikto pagaminimą arba su juo nesutiko, daikto savininku pripažįstamas medžiagos savininkas. Jam suteikiama teisė arba pasilikti daiktą sau, arba atsisakyti daikto jį pagaminusio asmens naudai ir išieškoti iš šio nuostolius“.

Reziumuojant išdėstytą, nuosavybės teisės gali būti įgyjamos pirminių klasifikacijai priskirtinu pagrindu perdirbant egzistuojančią medžiagą ir pagaminant naują daiktą, ko reglamentavimas įtvirtintas CK 4.47 straipsnio 4 punktu bei 4.55 ir 4. 56 straipsniuose. Kaip įrodyta aukščiau, šis reglamentavimas nėra visapusiškas ir tikslinga atitinkamus straipsnius papildyti darbo autorės aukščiau pateiktu siūlymu. Taip pat pabrėžtina, jog analizuoti CK straipsniai apsiriboja nuosavybės teisės įgijėjo nustatymo specifika, tačiau neišskiria, nuo kokio momento laikytina, kad daiktas yra sukurtas, kas reikšminga reglamentuotų teisinių pasekmių atsiradimo nustatymo atžvilgiu. Darbo autorės nuomone, šis momentas kilnojamojo daikto sukūrimo atveju atsiranda tada, kai kilnojamasis daiktas gali būti laikomas visapusiškai pagamintu, kam būtinas dviejų sąlygų įgyvendinimas: 1) kilnojamąjį daiktą sudarančios medžiagos yra neatskiriamai sujungtos; 2) kilnojamasis objektas gali būti naudojamas pagal jo paskirtį.

2.1.3.2. Naujo nekilnojamojo daikto pagaminimas

Nuosavybės teisės į naujai pagamintą daiktą gali būti įgyjamos tik tais atvejais, kai teisinių santykių objektas yra pagaminamas teisėtai ir nepažeidžiant įstatymuose numatytų reikalavimų[158]. Nuosavybės teisės įgijimas sukuriant naują nekilnojamąjį daiktą laikytinas neabejotinai vienu svarbiausiu pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų[159]. Tiriant nekilnojamųjų daiktų sukūrimo atvejį, kaip pirminį nuosavybės teisės įgijimo pagrindą, privaloma įvertinti ne tik aukščiau išanalizuotame kilnojamojo daikto pagaminimo specifikos kontekste pateiktą reglamentavimą,

[158] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-287-611/2015,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1049712.

[159] Law Firm Saladžius & Partners, *Real Property Rights in Lithuania* (Wien, Graz: CLC-Schriftenreihe Band 21, 2005), 57.

tačiau ir specialiąsias teisės normas, nes nekilnojamojo daikto sukūrimo atveju „[...] būtina laikytis nustatytų architektūros, techninių, saugumo ir kitų reikalavimų“[160].

Remiantis CK 1.98 straipsnio 2 dalimi, nekilnojamaisiais daiktais laikoma žemė ir kiti daiktai, kurie neatskiriamai su ja susiję (pastatai, įrenginiai, sodiniai ir kt.), CK 1.98 straipsnio 3 dalimi nekilnojamaisiais pripažįstami orlaiviai, laivai bei numatoma „[...] galimybė ir kitam turtui įstatymuose nustatyti nekilnojamiesiems daiktams būdingą teisinį požymį ir šitaip prilyginti juos nekilnojamiesiems daiktams“[161]. Taigi teisės aktuose įtvirtintas nebaigtinis nekilnojamųjų daiktų sąrašas, jis gali būti plečiamas ir šiuo metu nekilnojamųjų daiktų klasifikacijai priskirtinų objektų yra daug. Atsižvelgiant į tai bei į aplinkybę, jog naujo nekilnojamojo daikto sukūrimo specifika atitinkamos grupės objektų apimtyje reglamentuojama specialiosiomis teisės normomis, pirminio nuosavybės teisės įgijimo pagrindo analizės apimtis tikslintina aktualiausio ir daugiausiai problematikos sulaukiančio nekilnojamojo daikto rūšies sukūrimo atžvilgiu. Taigi šio darbo apimtyje atskleistinas daugiausiai aktualios problematikos nuosavybės teisės įgijimo kontekste sulaukiantis atvejis – naujo statinio pastatymas.

Tai, jog naujo statinio pastatymo atveju atsirandančios nuosavybės teisės įgyjamos pirminiam priskirtinu pagrindu atskleidė ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris savo konsultacijoje nurodė, kad atvejais, kai „asmuo teisėtai pastato pastatą, tai jis įgyja nuosavybės teises į tą pastatą CK 4.47 straipsnio 4 punkte pagrindu“, t.y. sukūrus naują daiktą[162]. Taigi šio nuosavybės teisės įgijimo pagrindo taikymo apimtyje išskirtinos dvi būtinosios sąlygos: 1) nuosavybės teisė objektas turi būti baigtas (pastatytas); 2) statinys turi būti pastatytas teisėtai.

2.1.3.2.1. Statinio baigtumas, kaip nuosavybės teisės įgijimo sąlyga

Analizuojant pirmąją sąlygą, tikslinga atkleisti, nuo kokio momento laikytina, kad statinys yra pastatytas ir tapo nauju teisinių santykiu objektu. Akivaizdu, jog statybos procesas yra ilgas ir jo metu statinio materialioji forma esmiškai kinta, taigi nuo kokio momento asmuo įgyja nuosavybės teises į statinį CK 4.47 straipsnio 4 punkte numatytu pagrindu?

Atsakymą dėl statinio, kaip pastatyto, t.y. suformuoto, teisinių santykių objekto, požymių galimai turėtų pateikti teisės aktų reglamentacija, įtvirtinanti statinio apibrėžimą: Lietuvos Respublikos statybos įstatymo (toliau vadinama – Statybos įstatymas) 2 straipsnio 2 dalyje

[160]Egidijus Baranauskas, et al., *supra* note 10, 99.
[161]Valentinas Mikelėnas, et. al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos* (Vilnius: Justitia, 2001), 216.
[162]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. vasario 8 d. konsultacija Nr. A3-65,“*Teismų praktika*. 1(2002).

numatoma, jog statinys tai „pastatas arba inžinerinis statinys, turintis laikančiąsias konstrukcijas, kurios visos (ar jų dalis) sumontuotos statybos vietoje atliekant statybos darbus, ir kuris yra nekilnojamasis daiktas“[163]. Šiuo aspektu taip pat tikslinga atskleisti, jog aktualiuose teisės aktuose įtvirtinti du skirtingi laikančiųjų konstrukcijų apibrėžimai: pirmasis numato, jog tai „konstrukciniai statinio elementai, kurių svarbiausia paskirtis – laikyti apkrovas (konstrukcijų, įrenginių, sniego, vėjo, žmonių, grunto ir pan.) ir užtikrinti statinio mechaninį atsparumą ir pastovumą[164], antrasis numato, jog laikančioji konstrukcija yra „vienalytė arba iš detalių surinkta konstrukcija, suteikianti statiniui mechaninį atsparumą ir stabilumą“[165]. Remiantis teisės doktrina, antroji laikančiųjų konstrukcijų definicija yra siauresnė ir pirmoji nuostata įtvirtinta statybos techniniame reglamente „Statinio statybos rūšys“ įsigaliojo kartu su aktualia Statybos įstatymo redakcija bei yra naujesnė, taigi „[...] būtent ja reikėtų vadovautis siekiant nustatyti ar statinio konstrukcija yra laikančioji“[166]. Taigi analizuojant statinio apibrėžimą darytina prielaida, kad statybos metu suformavus laikančiąsias konstrukcijas, kai objekto negalima perkelti iš vienos vietos į kitą nepakeitus jo paskirties bei iš esmės nesumažinus vertės, statinys jau turėtų būti laikomas suformuotu, atitinkančiu teisės akte įtvirtintą apibrėžtį, kas sąlygotų jo tapimą teisinių santykių objektu – nekilnojamuoju daiktu, į kurį įgyjamos nuosavybės teisės.

Tačiau siekiant nustatyti statinio, kaip susiformavusio nuosavybės teisės objekto, atsiradimo momentą ir patvirtinti arba paneigti aukščiau suformuotą prielaidą, tikslinga įvertinti ne tik statinio teisinį apibrėžimą, tačiau ir kitas Statybų įstatymo normas bei proceso, kurio metu sukuriamas šis objektas, specifinę reglamentaciją. Taigi tikslinga atskleisti, ar atveju, kai statinio statybos procesas nėra baigtas, tačiau statinys jau turi statybos proceso metu sumontuotas laikančiąsias konstrukcijas ir atitinka nekilnojamojo daikto apibrėžtį, jis gali būti laikomas susiformavusiu objektu, į kurį įgyjamos nuosavybės teisės. Analizuojamos situacijos pavyzdžiu galėtų būti nuosavybės teisės įgijimo galimybė į objektą, kurio stogo danga neuždengta, kuriame nėra sumontuoti ventiliacijos kanalai, pertvaros, langai, durys, taigi nėra kitų statinio elementų, kurie, pagal doktrinos atstovą prof. dr. Sigitą Mitkų[167], nelaikytini laikančiosiomis konstrukcijomis.

---

[163]“Lietuvos Respublikos statybos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 101, 3597 (2001).
[164]“Lietuvos Respublikos statybos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 101, 3597 (2001), 2 straipsnio 68 dalis; Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 5 d., Nr. 622 įsakymu patvirtintas “Statybos techninis reglamentas STR 1.01.08:2002 „Statinio statybos rūšys““, *Valstybės Žinios* 119, 5372 (2002), 6.18 punktas.
[165]Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. rugsėjo 21 d., įsakymu Nr. D1-455 patvirtintas “Statybos techninis reglamentas STR 2.01.01(1):2005 „Esminis statinio reikalavimas „Mechaninis atsparumas ir pastovumas““, *Valstybės Žinios* 115, 4195 (2005), 7.10 punktas.
[166]Sigitas Mitkus, *Statybos teisė* (Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2013), 100.
[167]Sigitas Mitkus, *supra* note 166, 100.

Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, Statybų įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta „[...] statinio sąvoka turi būti aiškinama kartu su nekilnojamojo daikto sąvoką apibrėžiančiomis CK 1.98 ir 4.2 straipsnių nuostatomis, pagal kurias nekilnojamieji daiktai yra žemė ar kiti daiktai, kurie susiję su žeme ir kurių negalima perkelti iš vienos vietos į kitą nepakeitus jų paskirties bei iš esmės nesumažinus jų vertės. Tokio daikto sąlytis su žeme turi būti patvarus, t. y. neleidžiantis be gana didelių sąnaudų perkelti jį į kitą vietą, bei pasižymėti atsparumu, neleidžiančiu statiniui atsidurti kitoje vietoje veikiant įprastoms gamtos jėgoms (pvz.: vėjui). Pakankamą tokio objekto sąsają su žeme, duodančia pagrindą jį pripažinti nekilnojamuoju daiktu, apibrėžia du esminiai požymiai – daikto paskirties pasikeitimas jį perkėlus ir galimybės daiktą perkelti iš esmės nesumažinus jo vertės nebuvimas.“[168] Atsižvelgiant į šią Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, laikančiųjų konstrukcijų į statinį sumontavimas nėra laikytinas pagrindiniu kriterijumi, vertinamu siekiant nustatyti nuolatinį bei neatsiejamą ryšį su žemės sklypu. Taip pat atsižvelgtina į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, kurioje nurodoma, jog „Nekilnojamojo daikto pagaminimas, kai sujungus gaminimo medžiagas, jos sudaro kokybiškai naują daiktą, kuris negali būti perkeliamas iš vienos vietos į kitą nepakeitus jo paskirties ir iš esmės nesumažinus jo vertės, tampa savarankišku nuosavybės teisės objektu“.[169] Taigi nuosavybės teisės įgijimui į statinį reikšminga ne tik ta aplinkybė, jog objektas formaliai atitinka Statybų įstatyme įtvirtintą statinio apibrėžtį (turi sumontuotas laikančiąsias konstrukcijas), tačiau ir statinio faktinė statybų proceso metu pasiekta būsena, kai objektas faktiškai laikytinas baigtu ir gali būti laikomas tinkamu naudoti pagal jo paskirtį, t.y. kai pastatomas naujas kokybiškas nekilnojamuoju pripažintinas daiktas. Taigi pagrįsta teigti, jog nuosavybės teisės įgyjamos tik tada, kai sujungus medžiagas yra sudaromas naujas kokybiškas, vientisas, tinkamas naudoti pagal savo paskirtį objektas.

Remiantis teisės doktrina, „[...] su faktine statybos darbų pabaiga yra susijusi statybos užbaigimo konstatavimo procedūra“[170]. Taigi tikslinga išanalizuoti statybos užbaigimo tvarkos reglamentavimą nuosavybės teisės įgijimo kontekste.

Statybos įstatymo 24 straipsnis numato, jog statyba užbaigiama surašant statybos užbaigimo aktą arba deklaraciją apie statybos užbaigimą[171]. Statybos užbaigimo aktas rengiamas tais atvejais,

[168]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-324/2012,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/386673.
[169]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-710,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/9051.
[170] Kristina Saukalienė, “Nuosavybės teisė į statinį ir jos sąsajos su statybos teisėtumu,“ iš: *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų: mokslo studija*, Gediminas Sagatys et al. (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013), 564.
[171]“Lietuvos Respublikos statybos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 101, 3597 (2001), 24 straipsnis.

kai esant statybos projektui yra pastatomas naujas statinys, tačiau kai atitinkamas projektas nebuvo rengiamas, užbaigus statybos darbus turi būti surašoma deklaracija apie statybos užbaigimą[172]. Taigi esant statybos užbaigimo aktui arba deklaracijai apie užbaigimą, kuriuose patvirtinama, jog statinys pastatytas laikantis teisės aktų bei įgyvendinant projektinės dokumentacijos reikalavimus, gali būti kreipiamasi dėl nekilnojamojo daikto formavimo ir įtraukimo į kadastrą bei registrą[173] teisės aktų nustatyta tvarka. Statinių teisinė registracija išsamiai reglamentuojama nacionalinių teisių aktų lygmenyje. Nekilnojamojo turto registro įstatymo[174] 9 straipsnio 1 dalyje numatoma, jog statiniai nekilnojamojo turto registre registruojami jei Nekilnojamojo turto kadastro įstatymo nustatyta tvarka yra suformuoti kaip atskiri nekilnojamojo turto objektai ir jiems suteiktas unikalus numeris. Nekilnojamojo turto kadastro įstatymo[175] 7 straipsnio 1 dalies 2 punktu numatytas vienas iš nekilnojamųjų daiktų formavimo būdu – naujo daikto suformavimas, tuo tarpu 7 straipsnio 3 dalimi numatoma, jog statiniai formuojami Statybos įstatymo nustatyta tvarka. Nekilnojamojo turto registro nuostatuose[176] numatoma, jog prašymą įregistruoti nekilnojamąjį daiktą ir teises į jį bei visus teisės akte įtvirtintus susijusius dokumentus teritoriniam padaliniui pateikia į nekilnojamąjį daiktą nuosavybės teises įgijęs asmuo, 66 punkte numatoma, jog priimant sprendimą įregistruoti naują nekilnojamąjį daiktą kartu turi būti priimamas sprendimas dėl daiktinių teisių į tą nekilnojamąjį daiktą įregistravimo.

Galiojančiuose teisės aktuose įtvirtinama, jog prašymą valstybinėms institucijoms dėl naujo statinio įregistravimo turi pateikti nuosavybės teises įgijęs asmuo, taigi darytina prielaida, jog nuosavybės teisės įgijimo momentas teisės aktų lygmenyje nėra siejamas su baigto statinio viešąja registracija. Remiantis teisės doktrina „Nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą registracija leidžia tinkamai įgyvendinti ir apsaugoti teises į tokį turtą [...]“[177]. Tačiau šioje apimtyje atsižvelgtina į Lietuvos teismų praktiką, kurioje nurodoma, jog teisinės registracijos tikslas yra išviešinti turto savininką, t.y. įstatymuose numatytais pagrindais įgytą nuosavybės teisę užregistruoti, susisteminti nuosavybės teisės juridinius faktus, tačiau ne sukurti nuosavybės teisę[178]. Taigi nuosavybės teisės į

[172]Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugsėjo 28 d., Nr. D1-828 įsakymu patvirtintas “|Statybos techninis reglamentas STR 1.11.01:2010 „Statybos Užbaigimas”, *Valstybės Žinios* 116, 5947 (2010).
[173]Kristina Saukalienė, *supra* note 127, 82.
[174]“Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymas,“ *Valstybės žinios* 100, 2261 (1996).
[175]“Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro įstatymas,“ *Valstybės žinios* 58, 1704 (2000).
[176]Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. balandžio 23 d. nutarimu Nr. 379 patvirtinti “Nekilnojamojo turto registro nuostatai“ *TAR* 2014, 04930 (2014).
[177]Ramūnas Birštonas, Viktorija Budreckienė, “Nuosavybės teisės į nekilnojamąjį daiktą registravimo teisinės pasekmės,“ Vilnius, *Jurisprudencija* 19, 4 (2012), 1480.
[178] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-977,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/19039; “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-192/2010,“ prieiga per internetą:

naują statinį įregistravimas viešajame registre nesukuria atitinkamų teisinių pasekmių ir „[...] teisinė statinių registracija negali būti sutapatinama nei su nuosavybės teisės į tą nekilnojamąjį daiktą įgijimo pagrindu, nei su momentu“[179]. „Statinys bus laikomas užbaigtu, kai visi darbai, numatyti projekte ir teisės aktuose, bus atlikti, nepriklausomai ar bus atliktos visos reikalingos statinio užbaigimo procedūros“[180]. Taigi aukščiau nurodyta prielaida pasitvirtino – nuosavybės teisės įgijimo momentu, o juo labiau – pagrindu, nekilnojamojo daikto registravimas negali būti laikomas.

Reziumuojant išdėstytą, nuosavybės teisės įgijimo į naujai suformuotą objektą momentas identifikuojamas tose situacijose, kai konkretus statybos tikslas yra pasiektas bei naujas kokybiškas nuosavybės teisės objektas faktiškai pagamintas, t.y. darbo autorės nuomone, nuosavybės teisės pirminiu pagrindu įgyjamos atsiradus atitinkamai faktinei statinio būklei – kai statinys visa apimti yra suformuotas. Taigi pritartina teisės doktrinoje pateikiamai pozicijai, jog „[...] statinys bus laikomas užbaigtu, kai visi darbai numatyti projekte ir teisės aktuose bus atlikti, nepriklausomai ar bus atliktos visos reikalingos statinio užbaigimo procedūros“[181] ir tai sąlygoja CK 4.47 staipsnio 4 punkte numatyto nuosavybės teisės į pagamintą naują daiktą pagrindo atsiradimą.

Remiantis Lietuvos teisės doktrina, „[...] pirminiu pagrindu įgyta nuosavybės teisė gali būti tik į užbaigtą, savo paskirtimi ir materialiąja išraiška vientisą daiktą, kas eliminuoja nuosavybės teisės ieškojimo galimybę laiko momentuose, kai dar nepasibaigęs paties statinio kūrimo procesas, išskyrus teisinę nebaigto statinio kategoriją [...]. Ši išlyga atsiranda iš poreikio įvesti į civilinę apyvartą neužbaigtą statybos darbų rezultatą (statinį) ir atlikti disponavimo juo veiksmus[182]“. Taigi tikslinga įvertinti „nebaigtos statinio kategorijos“ problematiką nuosavybės teisės įgijimo į šį objektą kontekste.

Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, nuosavybės teisė į nekilnojamąjį daiktą gali būti įgyjama statybos proceso metu ne tik pastačius naują statinį, bet ir statybos proceso metu, t. y. nuosavybės teisė atsiranda ir į nebaigtą statyti statinį[183]. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro įstatymo[184] 5 straipsnio 1 dalies 2 punktu numatyta, jog nekilnojamojo turto kadastro objektu, be kita ko, laikomas ir nebaigtas statyti statinys. Tuo tarpu Statybos įstatymo 2 straipsnio 5

---

http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/158153; “Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-661-440/2014,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/876209 ir kt..

[179]Kristina Saukalienė, *supra* note 127, 564.

[180]Sigitas Mitkus, *supra* note 166, 153.

[181]Sigitas Mitkus, *supra* note 166, 153.

[182]Kristina Saukalienė, *supra* note 127, 67.

[183]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2007,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/80990.

[184]“Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro įstatymas,“ *Valstybės žinios* 58, 1704 (2000).

dalyje numatoma, jog nebaigtu laikytinas toks „[...] statinys, kurio statybos darbai, nustatyti statinio projekte ir teisės aktuose, yra neužbaigti“[185]. Taigi teisės aktai bei teismų praktika[186] įtvirtina, jog nuosavybės teisės į nebaigtus statyti statiniu gali būti įgyjamos, tačiau tuo pačiu įtvirtinama esminė šio sąlyga – objekto statybos procesas turi būti teisėtas, t.y. vykti pagal statinio projektą ir teisės aktus.

Remiantis teisės doktrina, nebaigtas statyti statinys taip pat laikomas statiniu ir tuo pačiu – nekilnojamuoju daiktu, taigi šis objektas gali būti registruojamas Nekilnojamojo turto registre[187]. Šioje apimtyje reikšminga įvertinti tai, kad Statybos įstatymo 34 straipsnyje numatoma, jog nuosavybės teisės į nebaigtą statyti statinį gali būti registruojamos Nekilnojamojo turto registre esant Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos išduotai pažymai tais atvejais, kai statomas ypatingas ar neypatingas statinys, tačiau tais atvejais, kai statomas nesudėtingų statinių rūšiai priskirtinas objektas, atitinkama pažyma gali būti ir neteikiama[188]. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro įstatymo 7 straipsnio 4 dalyje įtvirtinama, jog „Nekilnojamasis daiktas laikomas baigtu formuoti, kai yra nustatyti jo kadastro duomenys ir teisės aktų nustatyta tvarka priimtas viešojo administravimo subjekto sprendimas nekilnojamąjį daiktą suformuoti”[189]. Remiantis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro nuostatų 32.2.4.2. punktu, kadastriniai duomenys gali būti nustatomi matuojant statinį, kai galima nustatyti jo pagrindinę naudojimo paskirtį, sienų statybos produktus, plotą, tūrį ar kitus parametrus[190]. Taigi sistemiškai analizuojant pateiktą galiojančių teisės aktų reglamentaciją, darytina prielaida, jog atvejais, kai remiantis teisės aktais nebaigtas statyti statinys atitinka kadastrinius matavimų atlikimui keliamus minimaliuosius reikalavimus, tačiau statybų proceso tikslas ir galutinis kokybiškas statinys dar nėra pastatytas, statybų metu suformuotas nebaigtas objektas gali būti laikomas atitinkamos statybos stadijos proceso metu baigtu suformuoti nekilnojamuoju daiktu, kas sąlygoja nuosavybės teisių į jį įgijimą.

---

[185]“Lietuvos Respublikos statybos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 101, 3597(2001), 2 straipsnio 5 dalis.

[186] Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2007“, prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/80990) yra pasisakęs, jog „Nuosavybės teisė į nekilnojamąjį turtą gali būti įgyjama taip pat ir statybos procese, ir ne tik pastatant naują statinį ar rekonstravus pastatą, bet ir statant, t. y. galimas nuosavybės teisės atsiradimas ir į nebaigtą statyti statinį. Tačiau įgyti nuosavybę į statinį ir kartu visas savininko teises bei savininko teisių garantijas galima ne dėl bet kokio statybos proceso, bet tik tokiu atveju, kai statyba buvo pradėta ir vykdoma laikantis jos procesą reglamentuojančių norminių aktų reikalavimų, t. y. jei statybos procesas buvo teisėtas.“

[187] Sigitas Mitkus, *supra* note 166,153.

[188]“Lietuvos Respublikos statybos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 101, 3597 (2001), 34 straipsnio 1 ir 2 dalys.

[189]“Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro įstatymas,“ *Valstybės žinios* 58, 1704 (2000) 7 straipsnio 4 dalis.

[190]Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 15 d. nutarimu Nr. 534 patvirtinti “Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro nuostatai,“ *Valstybės žinios* 41 1539 (2002).

Aukščiau nurodytos prielaidos realizaciją, kai statinys nebaigtas, tačiau jo baigtumo lygis sudaro galimybę pripažinti jį kaip suformuotą nekilnojamąjį daiktą, praktinėje plotmėje galima įžvelgti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byloje[191], kurioje analizuotas bendrosios jungtinės buvusių sutuoktinių nuosavybės padalijimo klausimas ir ginčytas sutuoktinių nuosavybės teisių įgijimas į statinį, kuris statytas teisėtai, tačiau nebuvo baigtas (baigtumas 91 procentų) ir neregistruotas viešajame registre. Šioje byloje teismas pasisakė, jog vienas iš pirminių nuosavybės teisės įgijimo būdų yra naujo daikto, kuris gali būti nuosavybės teisės objektu, pagaminimas (CK 4.47 straipsnio 4 punktas). Nutartyje įtvirtinama, jog „Nekilnojamojo daikto pagaminimas, kai sujungus gaminimo medžiagas jos sudaro kokybiškai naują daiktą, kuris negali būti perkeliamas iš vienos vietos į kitą nepakeitus jo paskirties ir iš esmės nesumažinus jo vertės, tampa savarankišku nuosavybės teisės objektu. "Taip pat bylą nagrinėjęs teismas pasisakė, jog nebaigtas statyti statinys pripažintinas šalių nuosavybės teisės objektu ir faktas, kas šis nekilnojamasis daiktas nėra įregistruotas Nekilnojamojo turto registre, nepanaikina jo, kaip nuosavybės teisės objekto statuso.[192]

Taip pat pažymėtina, jog aukščiau analizuotą bylą nagrinėjęs teismas pasisakė, kad ta aplinkybė, jog „[...] gyvenamasis namas nėra visiškai baigtas pastatyti (baigtumas 91 proc.) ir nėra atlikta jo teisinė registracija, netrukdo šalims šį turtą valdyti ir juo naudotis, tačiau ribojama teisė šiuo turtu disponuoti, t.y. pilna apimtimi įgyvendinti įstatyme numatytas savininko teises santykiuose su trečiaisiais asmenimis (pvz.: turtą įkeisti, parduoti ir kt.). Tokia išvada darytina remiantis LR nekilnojamojo turto registro įstatymo 3, 11, 12, 16 ir kt. straipsnių analize, kurie nuosavybės teisės į registruotiną turtą atsiradimą sieja su šio turto registracija. [...] Kaip jau buvo minėta, ribojama teisė disponuoti neįregistruotu turtu ir tai apsaugo trečiuosius asmenis nuo neteisiškų savininko veiksmų. Paties savininko teisės yra saugomos įregistruojant pastatytus pastatus."[193] Poziciją, jog neįregistravus nebaigto statyti statinio, kaip nekilnojamojo daikto, nuosavybės teisių realizacija ribojama disponavimo apimtyje taip pat patvirtina CK 6.393 straipsnio 1 dalis, nustatanti privalomą nekilnojamųjų daiktų pirkimo – pardavimo sutarties notarinę formą, taip pat kiti CK straipsniai, reglamentuojantys privalomą notarinę daiktinių teisių į nekilnojamąjį daiktą perleidimo sandorių formą[194].

Taigi reziumuojant išdėstytą, atvejais, kai statybų proceso galutinis tikslas ir kokybiškas statinys dar nėra pastatytas, tačiau atitinkamo statybų proceso metu suformuotas objektas gali būti

[191]"Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-710," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/9051.
[192]*Ibid*.
[193]*Ibid.*
[194]Kristina Saukalienė, *supra* note 127, 67.

identifikuojamas ir jam faktiškai gali būti atliekami kadastriniai matavimai, suformuotas statinys gali būti laikomas baigtu suformuoti nekilnojamuoju daiktu, kas sąlygoja nuosavybės teisių įgijimą į jį pirminiu pagrindu, t.y. pagaminus naują daiktą (CK 4.47 straipsnio 4 dalis.).Tačiau atveju, kai daiktinių teisių objektas – nebaigtas statinys - ir daiktinės teisės į jį nėra registruotos viešajame registre, objekto savininko nuosavybės teisės realizavimo galimybė ribojama visapusiško disponavimo nekilnojamuoju turtu apimtyje.

2.1.3.2.2. Statybų teisėtumas, kaip nuosavybės teisės įgijimo sąlyga

Naujo daikto sukūrimą statybos proceso metu reguliuoja tiek privatinės teisės, tiek ir viešosios teisės normos. Pažymėtina, jog atskiroms statybos rūšims ir darbams teisės aktų keliamais specifiniais reikalavimais siekiama užtikrinti, kad statybos darbų atlikimo metu nebūtų pažeidžiamos kitų asmenų teisės ir teisėti interesai ir kad šie darbai bei jų rezultatai nesukeltų grėsmės kitiems asmenims ar net visai visuomenei, nes statyba ir statiniai gali būti pavojingi ir sukeliantys neatitaisomą žalą[195]. „Kadangi statybų sektorius pasižymi teisiniu kompleksiškumu, kiekvienam statybos proceso etapo įgyvendinimui būtinas aiškus ir konkretus teisinis reguliavimas“[196]. Taigi gausia teisės aktų, reglamentuojančių naujo daikto – statinio – sukūrimą, baze „[...] įstatymų leidėjas užtikrina kokybišką ir saugią visiems asmenims ir aplinkai statybų procedūrą.[197]“

Remiantis Lietuvos kasacinio teismo praktika „[...] statybos procesą reglamentuojančioms teisės normoms nebūdingas dispozityvumas – jose įsakmiai nustatomi leidžiami ir draudžiami veiksmai“[198]. Taigi Lietuvos teisės aktuose, reglamentuojančiuose statybos procedūrą, vyrauja imperatyvusis reguliavimo metodas, kas įrodo, jog statybos proceso metu teisės aktų reikalavimų realizavimo svarba yra nekvestionuojama, teisės aktų normų turinys imperatyvus ir atitinkami teisinių santykių subjektai privalo jų laikytis.

Vienas pagrindinių teisės principų *Commodu ex iniuria sua non habere debet* numato, jog niekas negali gauti naudos iš padaryto teisės pažeidimo. Remiantis teisės doktrina „[...] viena iš

---

[195]“Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant statybos teisinius santykius reglamentuojančias teisės normas, apibendrinimas,“ *Administracinė Jurisprudencija. Administracinių teismų praktika. Administracinė doktrina* Nr. 8, 18(2009), prieiga per internetą: www.lvat.lt/download/344/lvat_biuletenis_18.pdf.

[196]“Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant statybos teisinius santykius reglamentuojančias teisės normas, apibendrinimas,“ *Administracinė Jurisprudencija. Administracinių teismų praktika. Administracinė doktrina* Nr. 8, 18(2009), prieiga per internetą: www.lvat.lt/download/344/lvat_biuletenis_18.pdf.

[197] Kristina Saukalienė, *supra* note 170, 573.

[198]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-8-916/2015,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/981982.

subjektinės nuosavybės teisės atsiradimo, teisinio pripažinimo ir vėlesnio gynimo sąlygų yra jos įgijimo pagrindo teisėtumas“[199]. Taigi tik teisėtu statybos proceso metu, t.y. laikantis teisės aktų reikalavimų, gali būti sukuriamas teisėtas civilinių teisinių santykių objektas bei asmuo gali tapti jo savininku, ką ne kartą pažymėjo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas[200].

„Privalomumas nepažeisti galiojančių teisės normų yra viena iš asmens subjektinės teisės pripažinimo ir gynimo sąlygų [...]“, taigi negali būti nustatytas toks teisinis reglamentavimas, kuris numatytų, kad asmens, nesilaikančio teisės aktų reikalavimų, atžvilgiu nėra taikoma teisinė atsakomybė ir, juo labiau, kad tokiu būdu šis asmuo gali įgyti subjektines teises[201], t.y. įgyti nuosavybės teises į naujai pagamintą nekilnojamąjį daiktą, ir naudotis savininko teisių apsauga, įtvirtinama Lietuvos teisės aktuose, įskaitant Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnį[202], CK 4.93 straipsnį[203]. Taigi reziumuotinas principas, kurio turinys numato, jog naujai pagaminamas nekilnojamasis daiktas – statinys – gali būti pripažįstamas teisinių santykių objektu ir nuosavybės teisės į jį įgyjamos pirminiu pagrindu, numatytu CK 4.47 straipsnio 4 dalyje, tik tais atvejais, kai jis pastatytas įgyvendinant gausius teisės aktų reikalavimus.

Atvejams, kai nekilnojamasis objektas – statinys – statomas ar yra pastatytas neteisėtai, įstatymų leidėjas įtvirtino specifinį teisinį reguliavimą bei tokiais atvejais taikytinas neigiamas teisines pasekmes, kurios įtvirtintos CK 4.103 straipsnio, Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo (toliau – TPSVPĮ)[204] 14 ir 15 straipsnių, Statybos įstatymo 28 bei 28^1 straipsnių bei kitų teisės aktų nuostatų turinyje. Atitinkamų teisės aktuose reglamentuotų teisinių pasekmių „[...] įvykdymą ir užtikrinimą kontroliuoja valstybės įgaliotos

[199]Kristina Saukalienė, *supra* note 170, 574.

[200]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. vasario 8 d. konsultacija Nr. A3-65,“ *Teismų praktika*. 1 (2002; “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-224,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/16897; “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-312-421/2015,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1049407; “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2007,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/80990; “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-89/2013,“ prieiga per internetą http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/610110 ir kt.

[201]Kristina Saukalienė, *supra* note 170, 573.

[202]Lietuvos Respublikos aukščiausios galios teisės akto – Konstitucijos (“Lietuvos Respublikos Konstitucija“, *Valstybės Žinios* 33, 1014 (1992)) 23 straipsnis numato, jog nuosavybė yra neliečiama ir gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams bei teisingai atlyginama, šiame straipsnyje taip pat numatoma, jog nuosavybės teises saugo įstatymai.

[203]CK (“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000) 4.93 straipsnis numato, jog teisės aktai visiems nuosavybės teisių turėtojams užtikrina vienodą teisių apsaugą: niekas neturi teisės paimti iš savininko nuosavybės teisės objektą, ar reikalauti, kad savininkas prieš jo valią sujungtų savo nuosavybę su kito asmens turtu. Analizuojamoje teisės normoje taip pat numatoma, jog nuosavybė iš vieno asmens gali būti neatlyginamai paimama tik teismo sprendimu ar nuosprendžiu, o visuomenės poreikiams gali būti paimama tik už ją teisingai atlyginant.

[204]“Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymas,“ *Valstybės žinios* 76, 3848 (2013).

institucijos ir, kaip galutinė instancija, teismai“[205]. Taigi „Teismai, nagrinėjantys įvairius statybas reguliuojančių teisės aktų pažeidimus, savo sprendimais kuria ir teisinį aiškumą, kuris yra būtinas tiek planuojant, tiek vykdant pačias statybas.“[206]

Remiantis CK 4.103 straipsnio 1 dalimi, atvejais, kai statinys ar jo dalis statoma ar yra pastatyta „savavališkai arba ne savavališkai, tačiau pažeidžiant statinio projekto sprendinius ar teisės aktų reikalavimus, tai tokiu statiniu (jo dalimi) naudotis ar juo disponuoti [....] draudžiama [...]“[207]. Taigi CK 4.103 straipsnio 1 dalis numato tris galimus atvejus, sąlygojančius atitinkamas neigiamas teisines pasekmes, t.y. atvejai, kai statinys statomas ar yra pastatytas: 1) savavališkai; 2) pažeidžiant statinio projekto sprendinius; 3) pažeidžiant teisės aktų reikalavimus. Statybos įstatymo 2 straipsnio 71 dalimi numatoma, jog savavališka statyba laikytina „[...] statinio ar jo dalies statyba be galiojančio statybą leidžiančio dokumento arba turint galiojantį statybą leidžiantį dokumentą, tačiau pažeidžiant esminius statinio projekto sprendinius“[208]. Taigi atsižvelgiant į Statybų įstatymo 2 straipsnio 73 punkte įtvirtintą „Savavališkų statybų“ sąvoką, aukščiau pateiktas CK 4.103 straipsnio 1 dalies aiškinimas tikslintinas į atvejus, kai statinys statomas ar yra pastatytas: 1) savavališkai; 2) neesmiškai pažeidžiant statinio projekto sprendinius; 3) pažeidžiant kitus teisės aktų reikalavimus.

Sistemiškai analizuojant galiojančius neteisėtas statybas reglamentuojančius teisės aktus tampa akivaizdu, jog konkreti neteisėtų statybų sąvoka nėra apibrėžta, apsiribojama savavališkų statybų definicijos pateikimu. Taigi siekiant apsibrėžti ir išryškinti šio darbo analizės apimtį, nustatytina, jog į neteisėtų statybų samprata įeina: 1) savavališkos statybos; 2) statybos, kurių metu buvo neesmiškai pažeistas statinio projektas; 3) statybos, kurių metu pažeisti kiti teisės aktai. Šios prielaidos patvirtinimui reišmingas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarime pateiktas išaiškinimas (pažymėtina, jog atitinkama konstitucinės justicijos byla nagrinėta dėl CK 4.103 straipsnio (2006 m. spalio 17 d. redakcija) ir Statybos įstatymo 28 straipsnio (2006 m. spalio 17 d. redakcija) atitikties Konstitucijai), numatantis, „[...] jog sąvoka „neteisėtos statybos“ apima savavališkos statybos atvejus, apibrėžiamus Statybos įstatymo 2 straipsnio 71 dalyje, ir visus kitus neteisėtų statybų atvejus, kurie nepatenka į savavališkų statybų apibrėžtį [...]“[209].

[205]Kristina Saukalienė, *supra* note 127, 131.
[206]“Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant statybos teisinius santykius reglamentuojančias teisės normas, apibendrinimas,“ *Administracinė Jurisprudencija. Administracinių teismų praktika. Administracinė doktrina* Nr. 8 (18), 2009, žiūrėta 2015 10 22 per internetą: www.lvat.lt/download/344/lvat_biuletenis_18.pdf.
[207]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.103 straipsnio 1 dalis.
[208]“Lietuvos Respublikos statybos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 101, 3597 (2001), 2 straipsnio 71 dalis.
[209]“Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas „Dėl statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus, teisinių pasekmių,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/189362.

Taigi analizuojant aukščiau pateiktą teisės aktų reglamentacijos skirtingumą logine ir lingvistine prasme, šio CK 4.103 straipsnio pavadinimas „Statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus, civilinės teisinės pasekmes“, tikslintinas į: „~~Statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus,~~ **Neteisėtų statybų** civilinės teisinės pasekmes“. Tuo tarpu CK 4.103 straipsnio 3 dalis tikslintina į „Teismas **neteisėtos** statybos~~, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus,~~ padarinių šalinimo klausimą išsprendžia įstatymų nustatyta tvarka.“

Remiantis teisės doktrina, neteisėta statyba laikytina pažeidžiant teisės aktų reikalavimus sukurto daikto materialioji išraiška, kurios neteisėtumas pašalintinas dviem būdais: 1) ištaisant teisinius trūkumus (įteisinant statybą); 2) ištaisant faktinius trūkumus (nugriaunant neteisėtai pastatytą statinį ar jo dalis)[210]. Taigi neteisėtos statybos atvejai, pagal jų teisės pažeidimo pobūdį bei galimas teisines pasekmes, skirstytini į du pogrupius:

1) Statyba objektyviai gali būti įteisinama, pašalinant formaliuosius procedūrinius pažeidimus, kurie ir yra statybos neteisėtumo požymiai. Tokiose situacijose statytojas turėjo teisę statyti ar pastatyti atitinkamos rūšies statinį konkrečiame žemės sklype, tačiau nebuvo realizuoti arba iš dalies realizuoti teisės aktuose įtvirtinti statybos procedūriniai – formalieji reikalavimai;

2) Statyba negali būti įteisinama. Tokiose situacijose vadovautinasi teisės principu *Ex injuria jus non oritur*: statytojas neturėjo ir neturi teisėto pagrindo tokios paskirties ar naudojimo būdo žemės sklype statyti konkrečios rūšies statinį, taigi statytojas nuosavybės teisių į šį objektą neturi ir statinys turi būti faktiškai nugriaunamas.

Analizuojant neteisėtų statybų atveju atsirandančias teisines pasekmes ir jų taikymo specifiką, reikšminga atsižvelgti į Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudenciją. Byloje Hamer prieš Belgiją pažymėta, jog atsižvelgiant į tai, kad tam tikrais atvejais priėmus sprendimą nugriauti neteisėtos statybos metu pastatytą statinį, jo statytojas patiria itin dideles materialines ekonomines pasekmes, net ir neteisėtai pastatytas statinys yra laikytinas statytojo nuosavybe, kas sąlygoja nuosavybės neliečiamumo bei savininko teisių apsaugos principų realizavimo būtinybę. EŽTT analizuojamoje byloje taip pat akcentavo, jog ekonominiai aspektai bei pati teisė į nuosavybę neturėtų turėti prioriteto prieš viešoji intereso bei aplinkos apsaugos gynybą, ypač valstybėje teisės aktais esant nustačius atitinkamos specifikos statybos reglamentavimą.[211] Kitoje byloje (Depalle prieš Prancūziją) EŽTT pasisakė, kad siekis nustatyti teisingą pusiausvyrą tarp bendruomenės (viešojo) intereso ir privataus subjekto pagrindinių teisių apsaugos lemia

[210]Kristina Saukalienė, *supra* note 127, 132.
[211]Hamer v. Belgium, Eur. Ct. H. R., Case 21861/03 (2007), prieiga per internetą: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83537.

proporcingo pasirinktų priemonių ir siekiamo tikslo santykio poreikį[212]. Byloje Saliba prieš Malta EŽTT laikosi pozicijos, jog nuosavybės teisę ribojančios priemonės turėtų nustatyti teisingą viešojo intereso ir individo fundamentalių teisių apsaugos pusiausvyrą, ypač akcentuojama aplinkos apsaugos bei saugomų teritorijų vientisumo interesų užtikrinimo svarba[213]. Taigi pateikta EŽTT teismų praktikos analizė sąlygoja išvada, jog šis teismas teikia prioritetą statytojo nuosavybės teisių į neteisėtai pastatytą statinį atsiradimui, tačiau tuo pačiu pabrėžia, jog tai ribojančios teisinės sankcijos turėtų būti taikomos tik esant proporcingai ir teisingai visuomenės bendrųjų interesų bei poreikių gynybos būtinybei.

Pažymėtina, jog Lietuvos teisės normos, reglamentuojančios neteisėtų statybų atveju atsirandančias teisines pasekmes, sulaukė didelių diskusijų praktinio taikymo bei doktrininiame lygmenyse, jų turinys per ne ilgą laiko tarpą buvo gan aktyviai keičiamas priimant naujas įstatymų redakcijas, kam, be kita ko, turėjo įtakos ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas, priimtas 2011 m. sausio 31 d, kuriame išryškinta pozicija, jog „[...] už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui, jos turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi varžyti asmens akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti; tarp siekiamo tikslo nubausti teisės pažeidėjus ir užtikrinti teisės pažeidimų prevenciją ir pasirinktų priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra [...]. Taigi, įstatymu nustatant atsakomybę, taip pat jos įgyvendinimą, turi būti išlaikoma teisinga visuomenės ir asmens interesų pusiausvyra, kad būtų išvengta nepagrįsto asmens teisių ribojimo.“[214]

Pažymėtina, jog Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje visuomenės ir asmens interesų pusiausvyros principo reikšmė atitinkamos kategorijos bylose akivaizdi – nutartyse nurodoma, jog neteisėtos statybos padariniai turi būti taikomi laikantis ginčo šalių interesų derinimo ir taikomų priemonių proporcingumo siekiamam tikslui principų. Kasacinis teismas taip pat pasisako, jog kiekvienu konkrečiu atveju teismai, atsižvelgdami į pažeidimo sunkumą, ginamos teisės svarbą, aplinkybes, kurioms esant yra padarytas teisės pažeidimas, turi spręsti, kurią iš įstatymo nurodytų priemonių taikyti, tuo tarpu savavališkai pastatytų statinių nugriovimas yra kraštutinė priemonė ir

[212]Depalle v. France , Eur. Ct. H. R., Case 34044/02 (2010), prieiga per internetą: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-97978.
[213] Saliba v. Malta, Eur. Ct. H. R., Case 4251/02 (2005), prieiga per internetą: http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70875.
[214]“Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas „Dėl statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus, teisinių pasekmių," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/189362.

turi būti taikoma, nesant teisinės galimybės kitaip spręsti savavališkos statybos padarinių šalinimo klausimo.[215]

Taigi aukščiau pateikta analizė sąlygoja išvadą, jog neteisėtų statybų padarinių legalizavimas yra neteisėtų statybų situacijos sprendinys, turintis prioritetą griežčiausios teisinės pasekmės - statinio nugriovimo – atžvilgiui. Pažymėtina, jog teisės doktrinoje išskiriamos trys neteisėtų statybų legalizavimo sąlygos: 1) atitinkama galimybė turi būti numatyta galiojančiame teisiniame reguliavime; 2) teise įteisinti statybas statytojas naudojasi aktyviai, operatyviai bei sąžiningai; 3) neteisėtų statybų padarinių įteisinimas nepažeidžia didesnio teisės saugomo gėrio ir viešojo intereso[216].

Analizuojamu neteisėtos statybos įteisinimo sąlygų realizavimo atžvilgiu itin reikšminga Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla[217], kurioje nagrinėtas ginčas dėl atsakovės savavališkai pastatyto gyvenamojo namo nugriovimo, kai atsakovė siekė įteisinti savavališkų statybų objektą, tačiau tai padaryti valstybės institucijos atsisakė motyvuodamos tuo, jog atsakovė nėra įgijusi teisių į valstybinę žemę, ant kurios stovi pastatas, tuo tarpu šį valstybei priklausantį žemės sklypą buvo atsisakyta formuoti ir į jį atsakovei atkurti nuosavybės teises, nes jame stovi be statybos leidimo pastatytas ginčo pastatas. Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėjęs šią bylą, pažymėjo, jog „[...] vertinant teisės į nuosavybę apsaugą neteisėtos statybos kontekste taip pat būtina užtikrinti visuomenės ir asmens interesų pusiausvyrą, todėl kai kuriais atvejais sprendimas statinį nugriauti gali būti laikomas tinkamu ir proporcingu padarytam teisės pažeidimui.[...] tik nustačius, jog nėra teisinių priemonių suteikti atsakovei žemės valdymo ir naudojimo teises prie jos neteisėtai pastatyto namo, proporcinga priemone galėtų būti pripažintas pastato griovimas, todėl konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai, formaliai taikydami teisę ginčo santykiams, nesiaiškino, ar yra galimybė neteisėtai pastatytą statinį įteisinti.[...] neleistina tokia situacija, jog atskirų teisių įgyvendinimas tarpusavyje būtų susijęs taip, kad neįgyvendinus vienos teisės – negalimas kitos teisės realizavimas, o tos antrosios teisės nebūtų galima realizuoti, kol neįgyvendinta pirmoji.“[218] Taigi bylą nagrinėjęs teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir perdavė šiai instancijai bylą nagrinėti iš naujo. Bylą grąžinus apeliacinės instancijos teismui Kauno apygardos teismas 2013 metais priėmė

[215]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-39/2011,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/190523; “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-148/2013,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/578844 ir kt.
[216]Kristina Saukalienė, *supra* note 127, 134.
[217]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-148/2013,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/578844.
[218] “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-148/2013,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/578844.

įsiteisėjusią nutartį[219], kurioje konstatavo, jog: 1) atsakovei apie savavališkos statybos faktą turėjo būti žinoma 1995 m.; 2) atsakovė elgėsi nesąžiningai, nes nuo 1995 m. ne tik nesiėmė priemonių ginčo statiniui įteisinti, bet net atliko savavališko statinio pagerinimo darbus, apgyvendino jame kitus asmenis; 3) atsakovė ginčo statinyje negyvena ir tam nėra jokios objektyvios būtinybės, nes jai nuosavybės teise priklauso kitas namas. Taigi bylą iš naujo nagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas nusprendė, jog ieškovės reikalavimas nugriauti savavališkai pastatytą statinį nepažeidžia atsakovės pagrindinių teisių ir laisvių bei yra proporcinga priemonė siekiamiems tikslams ir suinteresuotų asmenų interesų pusiausvyrai užtikrinti, taigi šią teisinę sankciją pritaikė. [220]

Reziumuojant išdėstytą, pabrėžtina, jog nekilnojamojo daikto – statinio – sukūrimo ydingumas, sąlygotas teisės aktų reikalavimų nesilaikymu, sąlygoja kelio statiniui tapti teisinių santykių ir civilinės apyvartos objektu užkirtimą. Tačiau, atsižvelgiant į tai, koks buvo padarytas teisės pažeidimas, objekto statybos gali būti įteisinamos ir, darbo autorės nuomonė, jas legalizavus, nuosavybės teisės įgyjamos pirminiu pagrindu, t.y. nuo to momento, kai naujas teisinių santykių objektas yra faktiškai pagamintas.

2.2. Nuosavybės teisės įgijimas į bešeimininkį objektą

Remiantis CK 4.47 straipsnio 5 punktu, nuosavybės teisė gali būti įgyjama pasisavinant bešeimininkį daiktą. Šio nuosavybės teisės įgijimo pagrindo pirmtaku laikytinas romėniškasis užvaldymas (lot. *occupatio*), kuris yra „[...] vienintelis visiškai neginčijamas pirmapradinis nuosavybės teisės įgijimo būdas“[221]. Romos teisininkų įtvirtintas *occupatio* laikytinas seniausiu nuosavybės teisės įgijimo būdu, pasireiškiančiu niekam nepriklausančio daikto (lot. *res nullius*) užvaldymu, turint tikslą jį pasilikti sau (lot. *animus occupandi*)[222]. Remiantis romėnų teisine literatūra, užvaldymo atveju taikytas *Res nullius cedit primo occupanti* principas, kuris numatė, jog niekam nepriklausantis daiktas atitenka primąjam jį užvaldžiusiam[223]. Taigi bešeimininkio daikto užvaldymas buvo galimas tik esant dviem būtinosioms sąlygoms: 1) daiktas turi neturėti savininko; 2) daiktas yra paimamas valdyti[224].

[219]“Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-990-413/2013,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/703688.
[220]*Ibid*.
[221]Paul Frédéric Girard, *supra* note 30, 404.
[222]Marius Jonaitis, *supra* note 13, 212.
[223]Marius Jonaitis, *supra* note 13, 212.
[224]Paul Frédéric Girard, *supra* note 30, 405.

Remiantis romėnų teisės šaltiniais, tai, „[...] kas sugaunama žemėje, jūroje ir ore“[225] galėjo būti laikoma bešeimininkiu ir užvaldoma. Taigi romėnų teisės doktrinos atstovas prof. dr. Marius Jonaitis nurodo, jog *occupatio* pagrindu buvo galėjo būti užvaldomi laukiniai gyvūnai (laukiniai žvėrys, žuvys, paukščiai, vertingi daiktai, kuriuos į krantą išmesdavo jūros bangos (išskyrus krovinius, kuriuos į jūrą išmesdavo siekiant išvengti laivo paskendimo, nes tai laikytina nuo savininko nepriklausančios būtinybės sąlygotu daikto atsisakymu), taip pat ir priešo turtas[226]. Romėnų teisės jurisprudencijoje taip pat nurodoma, jog „[...] užvaldymas principiališkai taikomas tiems daiktams, kurie dar visiškai nėra turėję savininko, o būtent: 1) iš priešo paimti daiktai (lot. *res hostiles*) [...]; 2) paskui tie daiktai, kurie tikrai niekad neturėjo savininko, pavyzdžiui, naujai atsiradusios salos jūroje, atrasti jūrų krantuose perlai, medžioklės grobis, pagautos vandeny žuvys.[...] Užvaldymo sąvoka, rodos, ne taip aiškiai buvo taikoma tiems daiktams, kuriuos savininkas arba tyčia apleidžia (lot. *res delerictae)*, arba kuriuos paslėpęs nei pats nebegali jų rasti[...] pastaruosius paprastai vadino vienu bendru vardu – lobis (lot. *thesaurus)*. Justinianas sako, kad užvaldymo būdu galima įgyti apleistų daiktų nuosavybę: tik, žinoma, šių daiktų negalima lyginti su pamestais daiktais ir su tais daiktais, kuriuos iš savininko atima *vis major*[227]“.[228]

Taigi jau nuo romėnų teisės laikų buvo analizuojami atskiri nuosavybės teisės įgijimo bešeimininkio daikto užvaldymo būdu atvejai. Remiantis teisės doktrina „Kiekvienam, turinčiam bent jau elementarių romėnų teisės žinių, nesunku pastebėti, kad galiojantis LR CK, reglamentuodamas nuosavybės teisės įgijimą į kaikuriuos daiktus juos pasisavinant, pakankamai nuosekliai atkartoja konkrečius romėniškuosius *occupatio* atvejus [...]“[229]. Taigi atskleidžiant į galiojančiuose Lietuvos teisės aktuose įtvirtinto nuosavybės teisės įgijimo pagrindo užvaldant bešeimininkį daiktą specifiką, tikslinga įvertinti romėniškųjų *occupatio* atvejų turinį bei įtvirtintus juridinius sprendinius.

CK 4.47 straipsnio 5 punktas įtvirtina vieną iš nuosavybės teisės įgijimo pagrindų – bešeimininkio daikto pasisavinimą[230]. Tuo tarpu CK 4.57 straipsnyje reglamentuojama bešeimininkio daikto definicija, numatanti, jog tai yra daiktas, neturintis savininko, arba turintis savininką, tačiau jis yra nežinomas[231]. Remiantis teisės doktrina, daikto užvaldymas ar pasisavinimas galimas tik tais atvejais, kai objektas niekam nepriklauso ir jį įmanoma turėti

[225]Stasys Vėlyvis ir Marius Jonaitis, *Gajaus Institucijos* (Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2012), 135.
[226]Marius Jonaitis, *supra* note 30, 213.
[227]Panaudojant jėgą.
[228]Frédéric Girard, *supra* note 30, 406.
[229]Marius Jonaitis, *supra* note 27, 113.
[230]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.47 straipsnio 5 punktas.
[231]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.57 straipsnio 1 dalis.

nuosavybės teise, kai niekieno teisės dėl to nebus pažeidžiamos[232]. Taigi būtinosios pirminio nuosavybės teisės įgijimo į bešeimininkį daiktą pagrindo realizavimo sąlygos yra: 1) objektas pagal savo pobūdį, buvimo vietą bei kitus požymius objektyviai laikytinas neturinčiu savininko arba; 2) daikto savininkas nėra ir negali būti sužinomas dėl objektyvių priežasčių.

Pažymėtina, jog Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nurodoma, jog tai, kad daiktas neturi savininko ar savininkas nėra žinomas, yra būtina daikto pripažinimo bešeimininkiu sąlyga[233]. Taip pat teismų praktikoje pažymima, jog siekiant turtą pripažinti bešeimininkiu ir pradėti jį sąžiningai bei teisėtai naudoti galima tik įvertinus, jog savininkas tikrai prarado turto valdymą, t.y. jo jokiu būdu ir forma nevaldo, o ne tik remtis ta aplinkybe, kad akivaizdžiai turtas nėra naudojamas[234].Taigi „[...] tokie nuosavybės teisės įgijimo būdai dažniausiai nepriklauso nuo ankstesnio savininko turėtų teisių ir įsipareigojimų apimties [...]“[235], ir yra laikytini pirminiais.

Pažymėtina, jog CK 4.57 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta išimtis, numatanti, jog bešeimininkiu negali būti laikomas objektas, kurį sąžiningai įgijo ir teisėtai valdo kitas asmuo, nors ir atitinkamu momentu šis sąžiningas daikto valdytojas dar nėra įgijęs nuosavybės teisės įgyjamosios senaties pagrindu[236]. Nors šioje teisės normoje nėra tiksliai įtvirtinama koks valdymas: faktinis ar valdymas, kaip savarankiška daiktinė teisė, yra būtina bešeimininkio daikto identifikavimo taisyklės, numatytos CK 4.57 straipsnio 1 dalyje, išimties taikymo sąlyga, tačiau atsižvelgiant į tai, jog normoje nurodyta atitinkamo valdytojo teisė įgyjamosios senaties būdu įgyti nuosavybę, darytina išvada, jog tai yra valdymas, kaip savarankiška daiktinė teisė, laikytina pagrindu įgyti objektą įgyjamosios senaties būdu (CK 4.22 straipsnio 1 dalis, CK 4.47 straipsnio 11 punktas, 4.68 – 4.71 straipsniai).

Sąžiningas valdytojas nuosavybės teises įgyjamosios senaties pagrindu gali įgyti tik tada, kai nuosavybės teisės negali būti pripažįstamos įgijus kitais pagrindais arba jie negali būti įrodyti.[237] Tačiau ši įgyjamosios senaties, kaip nuosavybės teisės įgijimo pagrindo, taikymo specifika negali būti klaidingai interpretuojama bei taikoma daikto identifikavimo bešeimininkiu kontekste: jeigu kitas asmuo sąžiningai valdo daiktą, nors ir atitinkamu metu daikto savininko nėra arba jis nežinomas, daiktą, kaip bešeimininkį, siekiantis užvaldyti asmuo neturi teisės jį pasisavinti tiek

[232]Egidijus Baranauskas et al., *supra* note 10, 111.
[233]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-422/2011,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/228816.
[234]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-422/2011,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/228816.
[235]Egidijus Baranauskas et al., *supra* note 10, 112.
[236]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.57 straipsnio 2 dalis.
[237]Ramūnas Birštonas, “Įgyjamoji senatis: taikymas Lietuvoje,“ *Teisės mokslo ir praktikos žurnalas Justitia.* T.2, 76 (2011):10.

remiantis CK 4.57 straipsnio 2 dalimi, tiek ir sąžiningo valdytojo teises ginančiomis teisės normomis. Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika „[...] sąžiningai įgyjamu galima laikyti tokį valdymo pradėjimą, kai asmuo pradeda įgyvendinti kontrolę ar savo valdžią daiktui, nepažeisdamas teisės nuostatų, o taip pat sąžiningai manydamas, kad nėra daugiau asmenų, kurie turėtų teises į tą turtą“[238].

Taigi aplinkybių, kad daiktas neturi šeimininko arba šeimininkas yra nežinomas, arba daikto atžvilgiu nėra sąžiningo valdytojo, tinkamas identifikavimas būtinas siekiant nustatyti, ar daiktas laikytinas bešeimininkiu, nes priešingu atveju nuosavybės teisės į atitinkamą objektą negali būti įgyjamos CK 4.47 straipsnio 5 punkte numatytu pirminiu pagrindu ir daiktą užvaldyti siekiančio asmens atžvilgiu gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą veiką, pasireiškiančią svetimo turto pasisavinimu[239]. Pažymėtina, jog Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šioje apimtyje pateikė baudžiamosios ir civilinės atsakomybės identifikavimui reikšmingus kriterijus nustatydamas, jog: „Teisės požiūriu daiktas jį suradusiam asmeniui nėra svetimas tada, kai jis yra bešeimininkis, t. y. daiktas neturi savininko arba jo savininkas nėra žinomas. Bešeimininkiais daiktais gali būti gyvūnai ar negyvi kilnojamieji daiktai, kurie niekam dar nepriklausė arba kurių savininkas atsisakė, arba kuriuos pametė ar paslėpė (radinys), tarp jų ir lobis (CK 4.57 straipsnio 1 ir 3 dalys). Tokio bešeimininkio daikto suradimas ir jo pasisavinimas, kaip ir atsitiktinai asmeniui patekusio svetimo turto pasisavinimas, nelaikomas turto pagrobimu. Tokiais atvejais galima civilinė atsakomybė už CK 4.61 ir 4.62 straipsniuose įtvirtintos pareigos grąžinti daiktą savininkui arba pranešti apie tai policijai ar savivaldybės institucijai nevykdymą. Baudžiamoji atsakomybė už rasto ar atsitiktinai asmeniui patekusio turto pasisavinimą galima tik tuo atveju, kai šis turtas turi didelę mokslinę, istorinę, kultūrinę reikšmę ar didelę turtinę vertę (BK 185 straipsnis).[240]“ Taip pat Lietuvos teismų praktikoje pažymima, kad atvejais, kai asmuo užvaldo ne bešeimininkį, bet laikinai be priežiūros paliktą svetimą turtą, šiais veiksmais nutraukdamas teisėtą šio turto valdymą, taip pat atvejais, kai asmuo, žmonių lankymosi ar darbo vietoje radęs kažkieno neapdairiai paliktą turtą, užuot atidavęs jį šią vietą prižiūrintiems asmenims saugoti, jį pasisavina, asmenų padaryta veika atitinka vagystės požymius[241].

---

[238]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-422/2011,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/228816.

[239]“Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas,“ *Valstybės žinios*89, 2741 (2000), 178 straipsnis.

[240]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-41/2009,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/104571.

[241]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-362-942/2015,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1058928; “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-

Analizuojant šio pirminių klasifikacijai priskirtino nuosavybės teisės įgijimo pagrindo reglamentaciją, taip pat atsižvelgtina į CK 4.58 straipsnio 1 bei 2 dalis[242], kuriose numatoma, kad bešeimininkio daikto nuosavybės teises teismo sprendimu gali įgyti valstybė ar savivaldybė, esant valstybinės institucijos pareiškimui, teismui paduotam suėjus 1 metų terminui nuo tos dienos, kai atitinkamas objektas yra įtraukiamas į bešeimininkio daikto apskaitą, kurios tvarką nustato Vyriausybė, patvirtinusi Lietuvos Respublikos bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisykles (toliau – Taisyklės)[243]. Be CK ir Taisyklėse įtvirtintos reglamentacijos, valstybės ir savivaldybių nuosavybės įgijimo į bešeimininkius objektus specifika taip pat reglamentuojama Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymu, kurio 5 straipsnio 1 dalies 8 ir 7 punktai numato, jog valstybė gali įgyti nuosavybės teises pagal teismo sprendimą perimant bešeimininkį turtą taip pat paimant nuosavybėn lobį, tuo tarpu 6 straipsnio 7 punktu numatoma, jo savivaldybė nuosavybę į bešeimininkius daiktus taip pat gali įgyti esant atitinkamam teismo sprendimui[244]. Taigi valstybės ir savivaldybės nuosavybės teisės įgijimo į bešeimininkius specifiką reglamentuoja ne tik CK 4.58 straipsnis, tačiau ir kiti specialieji teisės aktai.

Taisyklėse numatoma, jog valstybės ir savivaldybės įgijimo į bešeimininkį daiktą procedūros pagrindas – asmens, kurio žinioje toks daiktas yra arba kuris sužino apie tokio daikto buvimą, pranešimas, kuriuo teisėtomis priemonėmis ir būdais kreipiamasi į kompetentingą instituciją dėl atitinkamų veiksmų atlikimo, Taisyklių III skyriaus III skirsnyje išsamiai detalizuotos turto, kuris neturi savininko (ar savininkas nežinomas) apskaitymo procedūros bei tvarka[245]. Remiantis CK 4.58 straipsnio 1 dalimi, per 1 metų laikotarpį nuo atitinkamo turto įtraukimo į apskaitą, nepaaiškėjus daikto savininkui, kompetentinga institucija turi kreiptis į teismą Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK)[246] 34 skyriaus 4 skirsnyje (534 – 537 straipsniai) nustatyta ypatingosios teisenos tvarka su pareiškimu dėl daikto pripažinimo bešeimininkiu. Taigi tik

---

291/2014," prieiga per internetą http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/827886; "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-282/2012," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/379661.

[242]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.58 straipsnis.

[243]2004 m. gegužės 26 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 634 patvirtintos "Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklės", *Valstybės žinios* 86, 3119 (2004).

[244]"Lietuvos Respublikos Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas," *Valstybės žinios* 54, 1492 (1998).

[245]2004 m. gegužės 26 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 634 patvirtintos "Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklės", *Valstybės žinios* 86, 3119 (2004).

[246]"Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas", *Valstybės žinios* 36, 1340 (2002).

įsiteisėjus teismo sprendimui, kuriuo daiktas pripažintas bešeimininkiu ir perduotas valstybės ar savivaldybės nuosavybėn, atitinkamas subjektas įgyja į šį bešeimininkį daiktą nuosavybės teises ir tokiu atveju atitinkamas turtas Taisyklių III skyriaus IV poskyrio nustatyta tvarka turi būti apskaitomas.

Remiantis CK 4.58 straipsnio 1 dalimi bei CPK 534 straipsniu, pareiškimą dėl daikto pripažinimo bešeimininkiu daikto buvimo vietos apylinkės teismui gali pareikšti ne vienas subjektas, tačiau įtvirtinamos kelios alternatyvios tokią teisę turinčios institucijos: 1) finansų; 2) kontrolės; 3) savivaldybės. Šiuo aspektu tikslinga įvertinti, kokiu atveju ir kokiais pagrindais nustatoma, ar bešeimininkio daikto savininku gali būti laikoma valstybė, ar savivaldybė: ar tai priklauso nuo į teismą besikreipiančios institucijos, ar nuo daikto rūšies, vertės ir panašių kriterijų.

Nagrinėjamu aspektu reikšminga Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis[247], priimta byloje, nagrinėtoje pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos teritorinio padalinio pareiškimą dėl nekilnojamojo daikto – pastato – pripažinimo bešeimininkiu. Nagrinėjama teismo nutartis priimta 2001 m. ir ginčo situacijai taikytas1964 m. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso redakcija (toliau – 1964 m. CK)[248], jos 156 straipsnio 1 dalis[249], tačiau šios teisės normos turinys iš esmės analogiškas šiuo metu galiojančiai CK 4.58 straipsnio 1 daliai ir tai sąlygoja jos analizės, šio darbo kontekste, aktualumą. Pirmosios bei antrosios instancijos teismai pareiškimą tenkino bei nekilnojamąjį bešeimininkį daiktą perdavė valstybės nuosavybėn. Tačiau suinteresuotas asmuo – Prienų rajono savivaldybė – pateikė kasacinį skundą, kuriame nurodė, trečiasis asmuo ginčo daiktą prašė pripažinti bešeimininkiu ir nuosavybės teises į jį nustatyti savivaldybei, tačiau pareiškimą pateikė ne teismui, o Valstybinės mokesčių inspekcijos teritoriniam padaliniui, kuris po savivaldybės pareiškimo gavimo pats kreipėsi į teismą dėl to paties pastato pripažinimo bešeimininkiu. Suinteresuotas asmuo taip pat pažymėjo, jog nekilnojamasis daiktas yra pastatytas ant savivaldybei priklausančios žemės. Tačiau bylą išnagrinėjęs kasacinės instancijos teismas konstatavo, jog teismas, atsižvelgdamas į tai, kam pavaldi institucija (valstybei ar savivaldybei), kuri kreipėsi su pareiškimu, nustato, kas laikytinas įgijęs nuosavybės teises į bešeimininkiu pripažintą

[247]"Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1344," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/11076.

[248]"Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo"", *Vyriausybės žinios* 19, 138 (1964), (Teisės akto galiojimas laikinai pratęstas iki 2001 07 01 pagal „Lietuvos Respublikos teritorijoje galiojančių įstatymų, priimtų iki 1990 m. kovo 11 d., galiojimo laikino pratęsimo įstatymas," *Valstybės žinios*118, 3046 (1997).

[249]Teisės akte numatyta: „Turtas, kuris neturi savininko arba kurio savininkas nežinomas (bešeimininkis turtas), teismo sprendimu, priimtu pagal finansų, kontrolės institucijų arba savivaldybės pareiškimą, perduodamas valstybės arba savivaldybės nuosavybėn. Pareiškimas paduodamas suėjus vieneriems metams nuo tos dienos, kurią turtas paimtas į apskaitą, jeigu Lietuvos Respublikos įstatymai nenustato kitų pareiškimo padavimo terminų".

daiktą ir vertinant, kas įgijo nuosavybės teise į bešeimininkį nekilnojamąjį daiktą, nėra reikšminga, kam priklauso žemės sklypas, ant kurio šis daiktas stovi. Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas žemesnių instancijų sprendimus paliko nepakeistus ir pastato savininke pripažino valstybę[250].

Atsižvelgiant į tai, jog viešai prieinamose duomenų bazėse kitos teismų praktikos analogiškų teisminių ginčų kategorijoje nėra, manytina, jog ši kasacinio teismo nutartis laikytina pavyzdine, formuojančia atitinkamų teisės normų taikymo praktiką. Tačiau analizuojamos nutarties turinys sąlygoja vienareikšmę išvadą, jog teismo sprendimu daiktą pripažinus bešeimininkiu, jo savininkas nustatomas atsižvelgiant į tai, ar pirmasis subjektas, tinkamai realizavęs teisės aktuose įtvirtintą pareiškimo pateikimo teismui tvarką, pavaldus valstybei, ar savivaldybei. Taigi teismo pozicijoje tarytum įžvelgtinas posakio „Kas pirmesnis, tas gudresnis“ realizavimas. Tačiau darbo autorės nuomone, toks ginčo sprendinys prieštarauja teisinių santykių stabilumo bei tikrumo principams.

Manytina, jog savivaldybės ar valstybės teisės įgyti bešeimininkį daiktą konkurencijos atvejo sprendinys turėtų būti įtvirtinamas teisės aktų normų lygmenyje. Analizuojamo teisminio ginčo atžvilgiu aktualioje 1964 m. CK 156 straipsnio 2 dalyje numatoma, jog bešeimininkio turto išaiškinimo, apskaitos ir perdavimo valstybės arba savivaldybės nuosavybėn tvarką nustato Lietuvos Respublikos finansų ministerija, tuo tarpu galiojančioje CK 4.58 straipsnio 2 dalyje įtvirtinama, jog šią tvarką nustato Vyriausybė. Taisyklių, patvirtintų Vyriausybės nutarimu, III skyriuje, reglamentuojančiame turto, kuris neturi savininko (arba savininkas nežinomas), apskaitymo tvarką, įtvirtintas 23 punktas, numatantis, jog „<…> specialios paskirties objektus į apskaitą įtraukia valstybės ar savivaldybės institucija, kurią tai padaryti įpareigoja Lietuvos Respublikos teisės aktai. Jeigu Lietuvos Respublikos teisės aktuose nenumatyta, kuri institucija privalo įtraukti į apskaitą atitinkamus specialios paskirties objektus, juos į apskaitą privalo įtraukti ta valstybės ar savivaldybės institucija, kurios reguliavimo sričiai priklauso atitinkamų specialios paskirties objektų valdymas, kontrolė ar disponavimas jais.“[251] Remiantis Taisyklių 35 punktu, atitinkamos institucijos, suėjus 1 metų laikotarpiui nuo objekto įtraukimo į jų apskaitą ir nepaaiškėjus daikto savininkui, turi kreiptis į teismą dėl daikto pripažinimo bešeimininkiu. Taigi analizuojant kasaciniame teisme spręstą teisminį ginčą, tikslinga įvertinti ne tik tai, kokia institucija tinkamai įgyvendino teisės aktuose įtvirtintą kreipimosi į teismą dėl daikto pripažinimo bešeimininkiu tvarką,

[250]“Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1344,” prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/11076.

[251]2004 m. gegužės 26 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 634 patvirtintos “Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklės,“ *Valstybės žinios* 86, 3119 (2004), 23 punktas.

t.y. tinkamai įgyvendino procesinius reikalavimus, tačiau ir aukščiau analizuotas specialiąsias teisės normas.

Analizuojant nuosavybės teisės į bešeimininkį daiktą, kaip pirminį įgijimo pagrindą, taip pat atsižvelgtina į CK 4.58 straipsnio 3 dalį, kurioje numatoma, jog nuosavybės teisės negali būti įgyjamos, jeigu tai draudžia įstatymas arba tokiu pasisavinimu pažeidžiama kito asmens teisė pasisavinti daiktą (teisė į lobį, radinį ir pan.). Tuo tarpu CK 4.58 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, jog kilnojamieji daiktai tampa juos užvaldžiusių asmenų nuosavybe, jeigu: 1) jie dar niekam nepriklausė, arba 2) jų savininkas jų atsisakė tiesiai tai išsakydamas arba juos išmesdamas[252]. Taigi CK 4.58 straipsnio 1 bei 2 dalių reglamentacija įtvirtina išimtinę valstybės bei savivaldybės teisę tapti bešeimininkių nekilnojamųjų daiktų savininkais, jeigu tai neprieštarauja teisės aktams, tačiau kilnojamųjų daiktų atžvilgiu taikytinos kitos, specialiosios, nuostatos, kurių pagrindu nuosavybės teises taip pat gali įgyti ir privatūs subjektai.

CK 4.58 straipsnio 4 dalies taikymui aktualu tai, kad ne kiekvienas bešeimininkio daikto turėjimas laikytinas sąlygojančiu užvaldymo atveju atsirandančias nuosavybės teisės įgijimo teisines pasekmes. Užvaldymu yra pabrėžiamas daikto valdymas bei trečiųjų asmenų informavimas apie įgytas nuosavybės teises[253]. Taigi atsižvelgtina į tai, jog „[...] valdymas yra tam tikra faktinė būsena, kurią apibrėžia faktinis daikto turėjimas ir noras jį turėti kaip savo, bendriausia prasme asmuo tampa daikto valdytoju tada, kai yra konstatuojamas abiejų valdymo (tiek objektyviojo, tiek subjektyviojo) elementų buvimas.[254] Taigi nuosavybės teisės įgijimui į bešeimininkį daiktą būtinas ne tik formalus teisės aktų reglamentacijos įgyvendinimas, tačiau ir faktinis daikto užvaldymas, pasireiškiantis galimybe paveikti daiktą pagal asmens valią (objektyvusis valdymo elementas) bei asmens valios daiktą turėti kaip savą išreiškimas (subjektyvusis valdymo elementas).

Nuosavybės teisės į bešeimininkius daiktus įgijimo pagrindo specifikos analizės aspektu reikšminga tai, kad teisės aktai įtvirtina išimtinę procedūrą tais atvejais, kai bešeimininkis ar rastas daiktas laikytinas greitai gendančiu, t.y. kyla pagrįsta grėsmė, jog dėl ilgo laikymo atitinkamas objektas gali prarasti visą arba dalį savo vertės. Tačiau siekiant teisinio tikrumo ir apibrėžtumo, greitai gendančių daiktų sąrašas yra patvirtintas Lietuvos Respublikos Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos[255] Vyriausybės nutarimo[256] pagrindu.

---

[252]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios*74, 2262 (2000), 4.58 straipsnio 3 ir 4 dalys.
[253]Carol M Rose, *Possession as the Origin of Property* (Faculty Scholarship Series, Paper 1830, 1985), http://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2829&context=fss_papers, 74-77.
[254]Vytautas Nekrošius, "Valdymo atsiradimo ir pasibaigimo pagrindai Lietuvos civilinėje teisėje," *Teisės mokslo ir praktikos žurnalas Justitia* 6, 54 (2004):14.
[255]Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2005 m. sausio 27 d. įsakymu Nr. B1-62 patvirtintas "Greitai gendančio turto sąrašas," *Valstybės žinios* 16, 526 (2005).

Analizuojant greitai gendančio bešeimininkio daikto realizavimo atvejį atsižvelgtina į CK 4.63 straipsnį, numatantį, jog policija, finansų, kontrolės ar valstybės institucija privalo imtis priemonių šį daiktą parduoti ir už tai gauti pinigai turi būti išsaugojami daikto savininkui, tačiau jeigu pardavimas negalimas, tokie daiktai yra sunaikinami[257]. Daikto vertės nustatymo bei pardavimo arba pripažinimo atliekomis procedūra reglamentuojama specialiosiomis teisės normos. Taigi atitinkamą daiktą praradęs ar kitaip pametęs asmuo, kurio turtas buvo greitai gendantis, tačiau nemažavertis, turi teise ne atgauti daiktą natūra, tačiau gauti kompensaciją, lygią parduoto turto vertei, atskaičiavus daikto išlaikymo, pardavimo bei skelbimo apie radimą kaštus[258]. Tuo pačiu teisės aktai įtvirtina, kad atvejais, jeigu bešeimininkio daikto savininkas nepaaiškėja per 1 metų nuo daikto įtraukimo į apskaitą terminą, pinigai atitenka valstybei. Taigi pardavus bešeimininkį ar rastą greitai gendantį daiktą, nuosavybės teisės į jį prarandamos ir buvęs savininkas tik įgyja teisę į atitinkamą piniginį daikto vertės ekvivalentą, kuris laikytinas tam tikra kompensacija.

Išanalizuotas CK 4.58 straipsnis laikytinas bendrąją nuosavybės teisės įgijimo į bešeimininkį daiktą tvarką reglamentuojančia teisės norma, taikytina tais atvejais, kai specialusis reglamentavimas neįtvirtina specifinius bešeimininkių daiktų nuosavybės teisių įgijimo klausimus nustatančios nuostatos. Šioje apimtyje atsižvelgtina į tai, jog CK 4.47 straipsnio 5 punktas įtvirtina nuosavybės teisės įgijimo pagrindą – bešeimininkio daikto pasisavinimą. Tuo tarpu CK 4.57 straipsnio 3 dalyje numatoma, jog kilnojamuoju bešeimininkiu daiktu laikytini: 1) gyvūnai; 2) „negyvi kilnojamieji daiktai, kurie niekam dar nepriklausė arba kurių savininkas atsisakė, arba kuriuos pametė ar paslėpė (radinys), tarp jų ir lobis“[259]. Taigi remiantis CK 4.57 straipsnio reglamentacija, bešeimininkių daiktų kategorijai priskirtini tiek gyvūnai, tiek radinys ir lobis. Tačiau įstatymų leidėjas nuosavybės teisės įgijimo į šiuos objektus pagrindus reglamentavo atskirai: CK 4.47 straipsnio 6 punktu įtvirtinamas laukinių gyvūnų, laukinių ir naminių bičių pasisavinimas, CK 4.47 straipsnio 7 punktu – bepriežiūrių ir priklydusių naminių gyvūnų pasisavinimas, CK 4.47 straipsnio 8 punktu – radinio bei lobio pasisavinimas. Atsižvelgiant į tai, tikslinga išsiaiškinti, ar pateikta teisės aktų reglamentacija yra tiksli ir neperteklinė, todėl šio darbo apimtyje aukščiau detalizuoti teisės akte įtvirtinti kaip atskiri nuosavybės teisės įgijimo pagrindai į gyvūnus, radinį bei

[256]Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimo Nr. 634 “Dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių patvirtinimo,“ Valstybės žinios 86, 3119 (2004), 2.1. punktas.
[257]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.63 straipsnis.
[258]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.58 straipsnio 3 ir 4 dalys.
[259]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.57 straipsnis.

lobį, nagrinėjami šiame nuosavybės teisės įgijimo į bešeimininkius daiktus problematiką atskleidžiančiame skyriuje.

2.2.1. Nuosavybės teisės įgijimas į laukinius gyvūnus, laukines ir namines bites

CK 4.47 straipsnio 6 punkte, kaip atskiras nuosavybės teisė įgijimo pagrindas, įtvirtinamas laukinių gyvūnų, laukinių ir naminių bičių pasisavinimas[260]. Tačiau šis pagrindas galiojančioje Lietuvos civilinėje kodifikacijoje išskirtas į du atskirus straipsnius: CK 4.59 straipsnyje atskleidžiama nuosavybės įgijimo į laukinius gyvūnus, 4.60 straipsnyje – į laukines ir namines bites specifika. Taigi siekiant visapusiškai atkleisti šių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų problematiką, tikslinga juos analizuoti pavieniai, tačiau sistemiškai įvertinant sąsajas ir galimai nustatant, ar atitinkamas CK 4.47 straipsnyje įtvirtintas nuosavybės teisės įgijimo pagrindų grupavimas tikslingas.

Romėnų teisės šaltiniuose nurodoma, jog atsižvelgiant į tai, kad Romoje nebuvo specialios teisės šakos, reguliuojančios žvejybą ar medžioklę, visi laukiniai gyvūnai (lot. *ferae bestiae*), esantys laisvėje, nesvarbu, kam priklausė jų gyvenamosios vietos sklypas, buvo laikomi *res nullius*, t.y. niekam nepriklausančiais daiktais[261]. Medžioklės grobis, pagautos vandenyje žuvys buvo priskirtos daiktų, kurie tikrai niekad neturėjo savininko, kategorijai[262]. Taigi nuosavybės teisės į sumedžiotą laukinį gyvūną buvo įgyjamos nuo jo faktinio užvaldymo – sumedžiojimo – momento ir nuosavybės teisės į medžioklės grobį įgijimui nebuvo reikšminga, ar gyvūnas sumedžiotas svetimam asmeniui priklausančiame sklype, ar savame, svarbiausia, kad jis laikytinas užvaldytu[263].

Pažymėtina, jog galiojančioje CK 4.59 straipsnio reglamentacijoje įtvirtintas principas savo esme atitinka romėniškąjį – laisvėje esantys laukiniai gyvūnai, kurie, laikantis teisės aktų reikalavimų, buvo pagauti ar nušauti, laikytini tai padariusio asmens nuosavybe, jeigu įstatymai nenumato kitaip[264]. Tačiau pabrėžtina, jog svarbų šiuolaikinės visuomenės interesą sudaro aplinkos apsauga bei laukinės gamtos įvairovės išsaugojimas[265], todėl įstatymų leidėjas romėniškąjį principą papildė išlygomis, numatančiomis, jog teisės į laukinius gyvūnus įgijimas priklauso nuo specialių teisės aktų nuostatų realizavimo.

[260]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.47 straipsnio 6 punktas.
[261]Ipolitas Nekrošius, Vytautas Nekrošius ir Stasys Vėlyvis, *supra* note 33, 130.
[262]Frédéric Girard, *supra* note 30, 405-406.
[263]Ipolitas Nekrošius, Vytautas Nekrošius ir Stasys Vėlyvis, *supra* note 33, 130.
[264]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.59 straipsnis.
[265]Marius Jonaitis, *supra* note 27, 113.

Atsižvelgiant į tai, jog 4.57 straipsnio 3 dalis įtvirtina, kad gyvūnai gali būti laikomi bešeimininkiais kilnojamaisiais daiktais, tikslinga atskleisti, kokie objektai laikytini laukiniais gyvūnais, kurių atžvilgiu taikytinos CK 4.59 straipsnyje įtvirtintos specialiosios nuosavybės teisės įgijimo teisinės pasekmės. Atsižvelgiant į tai, jog CK laukinio gyvūno definicijos nepateikia, šiuo aspektu atsižvelgtina į Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymo[266] (toliau - LGĮ) 2 straipsnio 6 dalį bei Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo[267] (toliau - GGAĮ) 2 straipsnio 22 dalį, kuriose numatoma, jog „laikiniu laikytinas laisvėje gyvenantis arba nelaisvėje laikomas laukinio gyvūno rūšies bet kurios biologinio vystymosi stadijos individas“. Tuo tarpu LGĮ 2 straipsnio 12 dalis numato, jog laukine gyvūno rūšimi laikytina „[...] visuma vienos kilmės panašiomis morfologinėmis, fiziologinėmis, biocheminėmis, ekologinėmis ir etologinėmis ypatybėmis pasižyminčių laukinių gyvūnų individų, paplitusių tam tikroje teritorijoje, turinčių identišką kariotipą, galinčių tarpusavyje kryžmintis ir vesti vaisingus palikuonis. Rūšies sąvoka apima ir žemesnio rango taksonominius vienetus“[268].

Remiantis LGĮ 3 straipsnio 1 dalimi, laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei, taigi jie neatitinka 4.57 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų požymių ir darytina prielaida, kad jie negali būti laikomi bešeimininkių statusą turinčiais objektais. Tačiau remiantis teisės doktrina, bešeimininkiais laikomi daiktai, kurių savininkas nežinomas arba kurių ankstesnis savininkas atsisako, pavyzdžiui – laukiniai žvėrys[269]. Taigi teigtina, jog nuosavybės teisės įgijimo į pagautus ar nušautus laukinius gyvūnus pagrindas, įtvirtintas CK 4.59 straipsnyje įrodo, jog teisės aktų leidėjas sąmoningai nustatė tokį reglamentavimą, kuriuo specifine forma – įgyvendinus tam tikrų teisės aktų reikalavimus, valstybė atsisako nuosavybės teisės objekto – laukinių gyvūnų, į kuriuos nuosavybės teises subjektai gali įgyti CK 4.59 straipsnyje nurodytų pirminiu pagrindu, kurio esmė atitinka ir 4.57 straipsnio 3 dalies, bei 4.58 straipsnio 4 dalies turinį.

Pažymėtina, jog romėnų teisės šaltiniuose bitės, neatsižvelgiant į tai, ar buvo prijaukintos, ar ne, laikytos laukiniais gyvūnais[270]. Taigi nuosavybės teisės į jas buvo įgyjamos *occupatio* pagrindu, kuris pasireiškė niekam nepriklausančio daikto (lot. *res nullius*) užvaldymu.

Galiojančioje Lietuvos civilinės kodifikacijos lygmenyje (CK 4.60 straipsnyje) išskiriamos laukinių ir naminių bičių rūšys, tačiau šių teisinių santykių objektų apibrėžčių teisės aktai nepateikia. Atsižvelgiant į tai, jog kiekvienas teisės institutas „[...] pasižymi savita taikymo sritimi ir

[266]“Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 108, 2726 (1997).
[267]“Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 108, 2728 (1997).
[268]“Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 108, 2726 (1997), 2 straipsnio 12 dalis.
[269]Saulius Aviža et al., *supera note 87*, 108.
[270]Ipolitas Nekrošius, Vytautas Nekrošius ir Stasys Vėlyvis, *supra* note 33,130.

savarankišku sąvokiniu aparatu“[271], šioje apimtyje tikslinga atsižvelgti į melitologijos[272], bei šio mokslo dalies – apiologijos[273] šaltinius.

Melitologijos mokslo, tiriančio bites, šaltiniuose nurodoma, jog pasaulyje egzistuojančių medų nešančių bičių rūšys priklauso *Apoidea* šeimai, kurią sudaro Indinės bitės *(*lot. *apis laboriosa*), Azijos bitės (lot. *apis cerana*), didžiosios bitės (lot. *apis dorsata*), mažosios bitės (lot. *apis florea*) bei pagrindinė bičių rūšis (lot. *apis mellifera)*[274]. Remiantis Europos Tarybos Reglamentu (EB) Nr. 1804/1999 valstybėse narėse vykdomose bitininkystėse pirmenybė suteikiama *apis mellifera* bičių kilmės europinėms veislėms ir jų vietiniams ekotipams[275]. Taigi pažymėtina, jog Lietuvoje egzistuoja ir aviliuose ar drevėse šeimomis gyvena tik viena medų nešančių bičių rūšis – medunešė naminė bitė (lot. *apis mellifera*), tuo tarpu šeimomis taip pat gyvena kamanės, tik jų šeimos yra laikinos[276]. Visos kitos laukinėmis laikytinos bites egzistuoja kaip pavieniai vabzdžiai[277].

Taigi nors CK įtvirtina laukinių bičių šeimos priklausomybę žemės sklypo, kuriame ji sugauta, savininkui (CK 4.60 straipsnio 1 dalis), tačiau aukščiau pateiktas melitologijos mokslo atstovo dr. Virgilijaus Monsevičiaus išaiškinimas įrodo, jog laukinės bitės gyvena kaip pavieniai individai ir šeimų ar spiečių nesudaro. Net ir darant prielaidą, jog laukinėmis bitėmis CK 4.60 straipsnio 1 dalies prasme laikytinos laisvėje gyvenančios *apis mellifera*, šios teisės normos praktinis taikymas nuosavybės teisių į sugautą laukinių bičių spiečių įgijimo pagrindo kontekste problemiškas. Teisės aktai nepateikia sprendinių toms situacijoms, kai laukinių bičių spiečius sugaunamas valstybinėje žemėje arba tada, kai spiečių svetimoje žemėje sugauna trečiasis asmuo ir nekilnojamojo turto savininkas negali ar nenori būti šių bičių savininku. Taigi šioje apimtyje Lietuvos teisės aktuose įžvelgtinas teisinis neaiškumas ir netikrumas.

CK 4.60 straipsnio 2 ir 3 dalys reglamentuoja atvejus, kai asmeniui priklausantis bičių spiečius apsistoja svetimoje žemėje arba yra priimamas kito asmens. Pažymėtina, jog bičių spiečiaus savininkas privalo per 24 valandas nuo momento, kai spiečius apsistojo pas kitą subjektą, jį persekioti ir įstatymas įtvirtina tokio asmens teisę persekiojimą atlikti kito asmens žemės sklype bei tai, kad atveju, jeigu dėl atitinkamų veiksmų nekilnojamojo turto savininkas patiria žalą, bites jo

[271]Ramūnas Birštonas, Duomenų bazių teisinė apsauga, Daktaro disertacija (Vilnius: Mykolo Romerio universitetas 2007), 6.
[272]Melitologija – mokslas, tiriantis bites.
[273]Apiologija – mokslas, tiriantis namines bites (lot. *Apis mellifera*).
[274]Mary Frances Coffey, *Parasites of the Honeybee* (Teagasc,Crops Research Centre, The Department of Agriculture, Fisheries and Food, 2007), 3, https://www.agriculture.gov.ie/media/migration/farmingsectors/beekeepingandhoney/HoneybeePublication.pdf.
[275]Europos Tarybos 1999 m. liepos 19 d. Reglamento (EB) Nr. 1804/1999, kuriuo papildytas 1991 m. birželio 24 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2092/91 priedo 3 skyriaus C poskyrio 3.1 dalis.
[276] Virgilijus Monsevičius, „Laukinės bitės,“ žiūrėta 2015 10 30, http://bitininkas.lt/lt/?p=1937.
[277]Virgilijus Monsevičius, „Laukinės bitės,“ žiūrėta 2015 10 30, http://bitininkas.lt/lt/?p=1937.

žemėje persekiojęs asmuo privalo ją atlyginti. Analizuojamų teisės normų turinio praktinis taikymas kelia diskusijų: *apis mellifera* rūšies bičių spiečius ir pavienės bitės laikytinos rūšies požymiais apibūdinamais daiktais (CK 4.4. straipsnio 2 dalis), taigi praktinis jų atskyrimas ir radimas kitam asmeniui priklausančiame žemės sklype galimai laikytinas tik teoriniu institutu, negalinčiu būti realiai taikomu praktikoje.

Taip pat atsižvelgtina į CK 4.60 straipsnio 4 dalį, kurioje įtvirtinama, kad atvejais, kai asmeniui priklausantis bičių spiečius atskrenda į kito asmens bičių avilį ir susimaišo su jame gyvenančiomis bitėmis, atskridusių bičių savininkas netenka nuosavybės teisių į jas. Šios teisės normos taikymas praktiniame lygmenyje kelia diskusijų, nes atsižvelgiant į bitininkystės specifiką, sunku nustatyti, ar konkretus bičių spiečius prisijungė prie kito asmens avilyje buvusių bičių, taip pat, ar atveju, kai iš anksto nežinomas arba negali būti žinomas faktas, jog spiečiai susijungė, savininkas gali naudotis CK 4.60 straipsnio 2 bei 3 dalyje įtvirtinta teise persekioti savo turtą svetimoje žemėje.

Pažymėtina, kad atlikus duomenų bazėse viešai skelbiamos teismų praktikos analizę, darytina išvada, jog dėl CK 4.47 straipsnio 6 punkte numatomo nuosavybės teisės įgijimo į laukines ir namines bites pagrindo, detalizuojamo CK 4.60 straipsnyje, teisminiai ginčai nekyla. Taigi atsižvelgiant į teisminių ginčų nebuvimo faktą bei į tai, jog CK 4.60 straipsnio turinys bei reglamentuojamos nuosavybės teisės įgijimo sąlygos stokoja juridinio aiškumo bei teisinių santykių stabilumo užtikrinimo, darytina išvada, jog šis nuosavybės teisės įgijimo pagrindas nėra visapusiškai reglamentuotas ir jo praktinis taikymas šiuolaikiniuose teisiniuose santykiuose nėra aktualus. Bitininkystės veiklos specifikoje galioja nerašytos taisyklės, kurios susiformavo atsižvelgiant į ilgalaikę praktiką bei išanalizuoti CK 4.60 straipsnio aspektai negali būti taikomi ir yra praradę aktualią praktinę reikšmę.

2.2.2. Nuosavybės teisės įgijimas į bepriežiūrius ir pasiklydusius naminius gyvūnus

CK 4.47 straipsnio 7 punktu įtvirtintas atskiras nuosavybės teisės įgijimo pagrindas į bepriežiūrius ir pasiklydusius naminius gyvūnus, kuris išsamiai detalizuojamas CK 4.61 straipsnyje. Taigi nuosavybės teisės įgijimas bepriežiūrių ir priklydusių naminių gyvūnų atžvilgiu reguliuojamas specialiosiomis normomis, atsižvelgiant į tai, jog šių teisinių objektų atžvilgiu reikalingas specifinis elgesys, pasižymintis išskirtinio rūpestingumo būtinumu, kadangi naminiai gyvūnai yra gyvi objektai, tiesiogiai priklausomi nuo žmogaus, priešingai nei laikinių gyvūnų atveju.

Remiantis CK 4.57 straipsnio 3 dalimi, kilnojamaisiais bešeimininkiais daiktais laikytini gyvūnai, kurie privalo atitikti CK 4.57 straipsnio 1 dalyje numatytus požymius, t.y. turi neturėti savininko, arba jų savininkas turi būti nežinomas. Pažymėtina, jog galiojančiuose teisės aktuose naminių gyvūnų sąvoka neįtvirtinta, tai buvo reglamentuota Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo[278] 2 straipsnio 3 dalyje, kurioje buvo numatyta, jog tai „visi istoriškai prijaukinti (domestikuoti) gyvūnai“[279]. Tačiau galiojančioje Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo (toliau - GGAĮ) šios definicijos nėra, apsiribojama bepriežiūrių[280] ir bešeimininkių[281] gyvūnų apibrėžtims, aktualioms CK 4.61 straipsnio taikymui.

Atsižvelgtina į tai, kad CK 4.61 straipsnyje reglamentuotos teisinės pasekmės taikomos tik tais atvejais, kai bepriežiūriai ir priklydę naminiai gyvūnai laikytini bešeimininkiais, tačiau šioje teisės normoje taip pat reglamentuojama imperatyvi procedūra tais atvejais, kai gyvūnas yra sulaikomas ir tik įgyvendinus atitinkamą teisinę procedūrą, gyvūnas gali būti laikomas bešeimininkiu, kas sąlygoja nuosavybės teisės į jį įgijimo galimybę.

Teisės aktas išsamiai reglamentuoja, jog atvejais, kai asmuo sulaiko bepriežiūrį ar paklydusį gyvūną, jis privalo kreiptis į gyvūno savininką, arba jo nežinant – per tris dienas nuo sulaikymo momento apie tai pranešti policijai arba savivaldybės institucijai[282]. Ši procedūra išsamiai detalizuojama specialiajame teisės akte – GGAĮ ketvirtojo skirsniaus normose. Taigi gyvūną sulaikęs subjektas turi arba grąžinti jį savininkui, arba apie tai informuoti atitinkamas institucijas. Pažymėtina, jog „[...] įstatymas nenumato pareigos asmenims, radusiems beglobį gyvūną, aktyviai vykdyti jo paiešką, jų funkcijos gali apsiriboti tik atitinkamu ir savalaikiu pranešimu nurodytoms institucijoms ir šio gyvūno priežiūra, o pareiga imtis priemonių naminio gyvūno savininkui surasti tenka policijai ar savivaldybės institucijai (CK 4.61 str. 2 d.).[283]“ Taigi kreipusis į atitinkamą instituciją, ji turi prievolę ieškoti gyvūno savininko ir surasti asmenį, kuris paieškos metu prižiūrės bei tuo laikotarpiu turės teisę naudotis gyvūnu: tai gali būti arba sulaikęs jį asmuo, arba kitas

[278]“Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 108, 2728 (1997), įstatymo pavadinimas pakeistas į “Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymą“, “Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo pakeitimo įstatymas,“ *Valstybės žinios* 122, 6126 (2012).
[279]“Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 108, 2728 (1997) - įstatymo normos redakcija, galiojusi nuo 1998 m. sausio 1 d. iki 2013 m. sausio 1 d.
[280]GGAĮ 2 straipsnio 2 dalyje numatoma, jog „Bepriežiūris gyvūnas - gyvūno laikytojo neprižiūrimas gyvūnas, kuris yra už gyvūno laikytojo valdomo gyvenamojo ar negyvenamojo pastato ar kitos teritorijos ribų“.
[281]GGAĮ 2 straipsnio 3 dalyje numatoma, jog „Bešeimininkis gyvūnas – gyvūnas, kuris neturi savininko ar jis nežinomas arba kurio savininkas atsisakė neperduodamas jo kitam savininkui.“
[282]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.61 straipsnis.
[283]“Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-988-264/2014,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/836817.

tinkamai prižiūrėti gyvūną galintis asmuo[284]. Atveju, kai darbinių gyvulių bei galvijų (ir jų prieaugio) savininkas nepaaiškėja per vieną mėnesį, o smulkiųjų gyvūnų (ir jų prieaugo) per dvi savaites nuo jų perdavimo išlaikyti ir naudotis dienos, šis asmuo netenka nuosavybės teisės į gyvūną ir jas įgyja asmuo, kuris gyvūną išlaikė[285]. Taigi tik įvykdžius teisės akte nustatytą privalomą procedūrą ir praėjus įtvirtintam imperatyviam terminui, per kurį gyvūno savininko nustatyti nepavyko ir jis nepasinaudojo teise susigrąžinti turtą, priklydęs ar bepriežiūris naminis gyvūnas tampa pripažįstamas bešeimininkiu objektu, kas sąlygoja nuosavybės teisės į jį įgijimą ne daiktą sulaikiusiam, tačiau jį išlaikiusiam asmeniui. Pažymėtina, jog šio nuosavybės teisės įgijimo pagrindo reglamentavimo specifika iš esmės atitinka romėniškąsias taisykles, kurios numatė, jog „Negalimumas nustatyti ankstesniojo nuosavybės teisės objekto buvo pagrindinis kriterijus nuosavybės teisei į priklydusius naminius gyvūnus nustatyti [...][286].

Analizuojama nuosavybės teisės įgijimo procedūra ir jos galutinis rezultatas – nuosavybės teisės įgijimas į gyvūną – aktualus tik tais atvejais, kai objektą sulaikęs asmuo buvo sąžiningas, kas pasireiškė savininko arba atitinkamų institucijų savalaikiu informavimu apie rastą naminį gyvūną. Tačiau atvejais, kai gyvūną sulaikęs asmuo nepranešė apie tai jo savininkui ar atitinkamoms institucijoms, konstatuotinas teisės aktų reikalavimų nesilaikymas ir šis subjektas laikytinas nesąžiningu bei nuosavybės teisės į gyvūną įgyti negali. Privaloma įvertinti praktinę situaciją, jog šiuolaikiniuose visuomeniniuose santykiuose dažnas atvejis, kai gyvūną radęs asmuo neįvykdo teisės aktuose įtvirtintų procedūros reikalavimų sąmoningai, arba nežinodamas, jog teisės aktai atitinkamą procedūrą reglamentuoja. Taigi tokiais atvejais asmenys, priglaudę gyvūnus ir juos ilgą laiką auginantys, negali būti laikomi teisėtais jų savininkais, nes neįvykdė imperatyviai nustatytos procedūros ir gyvūno teisėtu savininku laikytinas asmuo turi teisę išsireikalauti šį objektą iš svetimo neteisėto valdymo remiantis vindikacijos institutu (CK 4.95 straipsnis) ir pateikti kitus reikalavimus, numatytus CK 4.97 straipsnyje bei taikant deliktinę civilinę atsakomybę (CK 6.263 straipsnis) reikšti galimos atsiradusios žalos atlyginimo reikalavimą.

Nagrinėjamu klausimu aktuali Kauno apygardos teismo byla[287], pradėta ieškinio, kuriuo reikalaujama įpareigoti atsakovus grąžinti ieškovei šunį, arba, gyvūno negrąžinus, kompensuoti padarytą žalą, kurios dydį ieškovė grindė analogiškos veislės šunų kaina rinkoje, pagrindu. Teisme nagrinėtas ginčas kilo dėl to, jog ieškovei dingo šuo, kurį sulaikė atsakovai. Atsakovai, siekdami

[284]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.61 straipsnio 2 dalis.
[285]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.61 straipsnio 3, 4 dalys.
[286]Marius Jonaitis, *supra* note 27, 113.
[287]"Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-988-264/2014," prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/836817.

surasti gyvūno savininkus kreipėsi į privačią įmonę, kuri atlieka beglobių gyvūnų gaudymo, paėmimo iš gyventojų, laikinos globos ir kitas paslaugas, taip pat į veterinarijos kliniką, kuri pagal ant gyvūno esančia mikroschemą bei tatuiruotę, galėtų identifikuoti jo savininką. Atsakovai, atsižvelgdami į tai, jog ženklintų šunų duomenų bazėje nebuvo paskelbtos informacijos apie dingusį šunį, tačiau joje buvo nurodyta gyvūno savininkė, siekė susisiekti su ja nurodytu kontaktiniu telefonu, taip pat viešino informaciją apie rastą šunį privačioje internetinio socialinio tinklo paskyroje, tačiau šuns savininko nepavyko rasti. Taigi praėjus vienam mėnesiui nuo šuns sulaikymo momento, jie įsiregistravo šunį savo vardu, t.y. išviešino įgytas nuosavybės teises. Ši byla reikšminga tuo, jog teismas įvertino atsakovų padarytas pastangas, siekiant rasti ieškovę, kaip gyvūno savininkę, ir pasisakė, jog atsakovai atliko visus būtinus įstatyme (CK 4.61 straipsnio 1 dalis) nurodytus veiksmus. Taigi nors atsakovai formaliai neįgyvendino CK 4.61 straipsnio 1 dalyje numatytos prievolės informuoti policiją arba savivaldybės instituciją, tačiau informavo privačią įstaigą, atliekančią atitinkamas funkcijas, taip pat patys dėjo kitas protingas pastangas, ką teismas vertino kaip jų sąžiningumą atliekant veiksmus, sudarančius pagrindą realizuoti CK 4.61 straipsnio 4 dalyje numatytas nuosavybės teisės įgijimo teisines pasekmes.[288] Taigi pateikta teismų praktika įrodo, jog CK 4.61 straipsnio 1 dalyje numatyti procedūrinių reikalavimų realizavimas nėra vertintinas formaliai „pagal įstatymo raidę“ ir teismų praktikoje laikomasi pozicijos, jog gyvūną radusio asmens veiksmai vertintini individualiai, atsižvelgiant į tai, kokius veiksmus jis atliko siekiant rasti gyvūno savininką.

Analizuotinas ir kitas atvejis, kai gyvūną sulaikęs asmuo neveikia, t.y. neieško objekto savininko bei neinformuoja specialiųjų institucijų, tačiau gyvūną atvirai, nepertraukiamai ir kaip savą valdo jį ilgą laiką ir per šį laikotarpį gyvūno savininkas nesikreipia jį sulaikiusį asmenį dėl turto grąžinimo. Tikslinga atskleisti, ar tokiu atveju gyvūną sulaikęs, tačiau tinkamai CK 4.61 straipsnio 1 dalyje numatytos procedūros nesilaikęs, asmuo galėtų įgyti nuosavybės teises į objektą įgyjamosios senaties instituto pagrindu. Šioje apimtyje pažymėtina, jog vienas iš privalomų įgyjamosios senaties taikymo sąlygų yra daikto sąžiningas bei teisėtas valdymas[289]. Taigi nagrinėjamu atveju asmuo, sulaikęs gyvūną, tačiau neįgyvendinęs teisės aktuose įtvirtintos imperatyvios procedūros, negali būti pripažįstamas teisėtu valdytoju CK 4.23 straipsnio apimtyje ir negali įgyti nuosavybės teisių į gyvūną įgyjamosios senaties instituto pagalba.

[288]“Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-988-264/2014,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/836817.
[289]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.68 straipsnis.

Taigi analizuojant atitinkamą pirminį nuosavybės teisės įgijimo pagrindą tikslinga įvertinti praktinę visuomenėje susiklosčiusią situaciją, kai gyvūną radęs asmuo neįvykdo teisės aktuose įtvirtintų procedūros reikalavimų sąmoningai, arba nežinodamas, jog teisės aktai atitinkamą procedūrą reglamentuoja, ir negali būti laikomas sąžiningu, kas užkerta kelią nuosavybės teisės įgijimui į priglaustą naminį gyvūną. Tokiu atveju įžvelgtinas teisinis netikrumas: teisėtu savininku laikytinas asmuo turi teisę išsireikalauti šį objektą iš svetimo neteisėto valdymo, remdamasis vindikacijos institutu, bei pateikti kitus reikalavimus gyvūną priglaudusio asmens atžvilgiu. Tačiau atitinkamų teisėto gyvūno savininko reikalavimų pareiškimo galimybę riboja ieškinio senaties terminai, numatyti CK 1.125 straipsnyje bei kituose įstatymuose.

2.2.3. Nuosavybės teisės įgijimas į radinį

CK 4.57 straipsnio 3 dalyje numatoma, jog radinys laikytinas kilnojamuoju bešeimininkiu daiktu, tačiau radinio pasisavinimas, kaip specialusis nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, įtvirtintas CK 4.47 straipsnio 8 punkte, o teisės aktuose įtvirtintas specifinis šio pagrindo reglamentavimas, kuriame išskiriama, kad radinys yra „[....] pamestas daiktas, kurio savininkas nežinomas“[290].

Pažymėtina, jog siekiant išsiaiškinti radinio, kaip bešeimininkio daikto išskirtinio reglamentavimo priežastį, atsižvelgtina į tai, jog bešeimininkiais laikomi daiktai, kurie neturi savininko arba savininkas yra nežinomas, o CK 4.58 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta bendroji taisyklė, kad atvejais, kai daiktai, kurie dar niekam nepriklausė, arba jų savininkas atsisakė tiesiai tai išsakydamas arba išmesdamas (t.y. esant savininko valiai), laikytini bešeimininkiais, į kuriuos nuosavybės teisės įgyjamos nuo užvaldymo momento[291]. Tuo tarpu daikto pripažinimas radiniu galimas tik esant dviem sąlygoms: 1) objektas turi būti pamestas; 2) daikto savininkas turi būti nežinomas. Radiniai laikytini specifiniais bešeimininkiais daiktais, kurie turėjo savininką, tačiau dėl nuo jo valios nepriklausančių priežasčių buvo pamesti ir savininko nustatyti negalima. Taigi radinių atžvilgiu negali būti taikomos CK 4.58 straipsnyje numatytos teisinės pasekmės, kas sąlygoja specialiojo reglamentavimo būtinumą.

Atsižvelgiant į tai, jog daiktą, kuris pripažintinas radiniu, buvęs savininkas prarado dėl nuo jo valios nepriklausančių priežasčių, t.y. pametė, teisinis reglamentavimas įtvirtina tam tikrą šio asmens apsaugą, pasireikšiančią tuo, jog: 1) asmuo, radęs daiktą, privalo grąžinti jį savininkui, tačiau jeigu jo nežino – per savaitę nuo radimo momento turi apie tai pranešti policijai; 2) rastas

[290]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.62 straipsnis.
[291]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.58 straipsnio 4 dalis.

daiktas saugojamas šešis mėnesius pas jį radusį asmenį arba policijoje; 3) saugojimo metu rastu daiktu negalima naudotis[292]. Taigi pametęs daiktą asmuo nuosavybės teises į jį iškarto nepraranda, teisės aktai įtvirtina ilgą šešių mėnesių terminą daikto susigrąžinimui. Pažymėtina, jog 6 mėnesių radinio natūrinio saugojimo termino išimtis numatoma CK 4.63 straipsnyje, kurio taikymo specifika aptarta šio darbo skyriuje „2.2. Nuosavybės teisės įgijimas į bešeimininkį daiktą: probleminiai aspektai“. Tačiau CK 4.63 straipsnio 4 dalyje numatoma, kad atveju, jeigu per 6 mėnesius nepaaiškėja pametusį daiktą savininkas, pinigai, gauti už parduotą daiktą, išskyrus teisėtas išskaitas, atitenka daiktą radusiam asmeniui[293].

Nepraėjus aptartam 6 mėnesių terminui, daiktą siekiantis susigrąžinti jį pametęs asmuo privalo atlyginti daikto išlaikymo ir susijusias su radimu išlaidas, taip pat sumokėti daiktą radusiam asmeniui užmokestį už jo radimą, kurio dydis reglamentuojamas CK 4.64 straipsnio 1 dalyje, numatant, kad jis minimaliai sudaro 5 procentus nuo rasto daikto vertės, jeigu pametęs daiktą asmuo viešai nebuvo pažadėjęs didesnės sumos arba jeigu individualiai su daiktą radusiu asmeniu nėra susitarta dėl didesnio užmokesčio[294]. Pažymėtina, jog CK 4.64 straipsnyje numatytas užmokestis nemokamas, jeigu daiktą radęs asmuo buvo nesąžiningas, t.y. jis neįgyvendino prievolės pranešti atitinkamu laikotarpiu apie daikto radimą policijai arba „[...] klausiamas nuslėpė patį radimo faktą“[295]. Nors teisės aktai neįtvirtina teisinių pasekmių tais atvejais, kai daiktą pametęs asmuo atsisako mokėti daikto išlaikymo bei kitas susijusias išlaidas ar užmokestį už daikto radimą. Tačiau sisteminė teisės normų analizė sudaro pagrindą teigti, jog tokiu atveju asmuo negali susigrąžinti daikto, nes atitinkamų mokėjimų atlikimas laikytinas imperatyvia daikto susigrąžinimo sąlyga. Taigi darytina prielaida, jog tokiu atveju neatlygintinai įgyti nuosavybės teises į daiktą turi teisę jį radęs asmuo, kuris taip pat privalo sumokėti kompensacines daikto išlaikymo ir kitas susijusias išlaidas, jeigu radinį saugojo ne jis, kas įtvirtinama CK 4.62 straipsnio 3 dalyje.

Taigi daiktą radęs asmuo galimybę įgyti nuosavybės teises į jį turi tais atvejais: 1) kai daiktą pametęs asmuo paaiškėja, tačiau atsisako mokėti daikto išlaikymo bei kitas kompensuojamąsias išlaidas; 2) kai daiktą pametęs asmuo per 6 mėnesių terminą nepaaiškėja. Pažymėtina, jog šiuo teisės akte įtvirtintu 6 mėnesių saugojimo termino metu daiktas neturi būti valdomas kaip savas[296], juo negali būti naudojamasi ir daiktą radęs asmuo gali įgyti nuosavybės teises į radinį net ir tuo atveju, kai atitinkamą terminą jį teisėtai saugojo kitas subjektas. Taip pat šiuo atveju įžvelgtina papildoma

[292]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.62 straipsnis.
[293]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.63 straipsnio 4 dalis.
[294]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.64 straipsnis.
[295]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000),4.64 straipsnio 2 dalis.
[296]Ramūnas Birštonas, *supra* note 237, 4.

sąlyga: daiktą radęs asmuo turi turėti teisę būti jo savininku[297]. Tačiau per atitinkamą terminą neatsiradus daiktą pametusiam asmeniui, daiktą įgyti siekiantis jį radęs asmuo turi sumokėti kompensuojamąsias išlaidas, jeigu daiktas buvo saugojamas ne pas jį. Situacijoje, kai daiktą radęs asmuo atsisako mokėti atitinkamas išlaidas, nuosavybės teises į radinį įgyja valstybė, kuri šiam asmeniui atlygina su radiniu susijusias išlaidas[298]. Pažymėtina, jog tokiu atveju valstybė nuosavybės teises į bešeimininkį daiktą – radinį – įgyja be teismo sprendimo ir tai dar kartą patvirtina, jog nuosavybės teisės įgijimo į radinį reglamentavimas laikytinas specifiniu pagrindu CK 4.57 bei 4.58 straipsnių atžvilgiu. Valstybės nuosavybės teisės įgijimas į radinį išsamiai reglamentuojamas Taisyklėse, kurių 3.6. punktas numato, jog „Radinys apskaitomas pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.62 straipsnyje nustatyta tvarka pateiktą radusio daiktą asmens ar policijos pranešimą.[299]“ ir apskaitymo tvarka išsamiai detalizuojama III skyriaus VIII skirsnyje „Radinių apskaitymas“.

2.2.4. Nuosavybės teisės įgijimas į lobį

CK 4.47 straipsnio 8 punkte įtvirtintas nuosavybės teisės įgijimo pagrindas, numatantis atvejus, kai asmuo pasisavina lobį. Kaip ir radinio atveju, šis nuosavybės teisės objektas bendrąja prasme priskirtinas bešeimininkiui daiktui (CK 4.57 straipsnio 3 dalis), į kurį nuosavybės teisės įgyjamos pirminių klasifikacijai priskirtinu pagrindu, tačiau tai yra specialusis objektas, kurio įgijimas reglamentuojamas atskirose CK normose, reikalaujančiose specifinės analizės.

CK 4.65 straipsnis numato, jog „Lobis – tai žemėje užkasti ar kitaip paslėpti pinigai arba vertingi daiktai, kurių savininkas negali būti nustatytas dažniausiai dėl to, kad praėjo daug laiko nuo jo užkasimo“[300]. Siekiant nustatyti, ar rastas objektas laikytinas lobiu, kas sąlygotų CK 4.65 straipsnyje įtvirtintų teisinių pasekmių taikymą, yra būtina įvertinti, ar: 1) daiktas yra vertingas; 2) daiktas sąmoningai paslėptas užkasant ar kitu būdu; 3) daikto savininko neįmanoma nustatyti dažniausiai dėl ilgo laiko tarpo, praėjusio nuo jo paslėpimo. Taigi pateiktų sąlygų realizavimas yra būtinas teisėtam pirminiam nuosavybės teisės įgijimui į rastą objektą – lobį.

[297]Situaciją iliustruoja pavyzdys, kai radinys laikytinas ribotos civilinės apyvartos daiktu, į kurį nuosavybės teises gali įgyti tik specifinius kriterijus atitinkantis subjektas.
[298]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.62 straipsnio 3 dalis.
[299]2004 m. gegužės 26 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 634 patvirtintos “Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklės“, *Valstybės žinios* 86, 3119 (2004).
[300]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.65 straipsnis.

Pažymėtina, jog galiojančiuose teisės aktuose įtvirtinta aukščiau pateikta lobio definicija „[...] iš esmės pažodžiui atkartoja Digestuose esantį Pauliaus suformuotą lobio apibrėžimą[301]“[302], kas įrodo tiesioginę romėnų teisės įtaką šiuolaikiniam teisiniam reglamentavimui. Taigi analizuojant nuosavybės teisės įgijimo į lobį pagrindą, tikslinga atskleisti istorinių teisės šaltinių, kuriuose spręstas lobio savininko nustatymo klausimas, turinį bei praktinius sprendinius.

Nuosavybės teisės įgijimo į lobį pagrindui romėnų teisės šaltiniuose skiriamas ypatingas dėmesys. Romėnų teisės jurisprudencijoje teigiama, jog šiuo atžvilgiu Romos teisininkų nuomonės dėl lobio nuosavybės teisės įgijėjo nustatymo principų skiriasi, tačiau „[...] dauguma interpretatorių mano, kad užvaldymo būdu įgyja nuosavybę jo atradėjas, o tuos nuostatus, kurie suteikia teisių buvusiam savininkui, laiko naujesnės teisės padariniu. [...] pagal senąją teisę, lobis, greičiausiai, tenka žemės savininkui, nes naujoji teisė, priešingai, suteikė atradėjui, o ne savininkui teisę, kuri nėra pagrįsta užvaldymu [...]“[303]. Taigi ankstesniuose romėnų teisės šaltiniuose lobis laikytas nekilnojamojo daikto, kuriame jis rastas, priklausiniu, kas sąlygojo pagrindinio daikto savininko nuosavybės teisių į lobį atsiradimą, tačiau klasikinės romėnų teisės nuostatos įtvirtino kitas nuosavybės teisės įgijimo į lobį teisines pasekmes, numatant, jog lobis, atsitiktinai rastas (lot. *fortuito casu inventio)* svetimame žemės sklype (lot. *locus alieni*), lygiomis dalimis atitekdavo sklypo savininkui ir jį radusiam asmeniui[304]. Taigi vėlesnės epochos romėnų teisės šaltiniuose įtvirtinama taisyklė, numatanti, jog lobis turi *res nullius* statusą ir tai sąlygoja nuosavybės teisės įgijimą į šį objektą pirminiu *occupatio* pagrindu[305].

Pažymėtina, jog aukščiau atskleistų romėnų teisės principų įtaką šiuolaikiniam CK 4.65 straipsnio turiniui bei nuosavybės teisės įgijimo į lobį nustatymo reglamentavimui yra akivaizdi. Bendrojo CK 4.65 straipsnio 2 dalyje reglamentuoto principo, numatančio, jog lobis atitenka asmeniui, kuris rado šį objektą jam nuosavybės teise priklausančiame daikte[306] analogija sutiktina ir romėnų teisės jurisprudencijoje, kurioje įtvirtinta *Naturalem aequitatem concessit qui invenerit* taisyklė.[307] Pažymėtina, jog galiojančiame CK neįtvirtinas konkretus nuosavybės teisės įgijimo į rastą lobį momentas. Tačiau sistemiškai analizuojant bešeimininkių daiktų teisinio reglamentavimo turinį, tampa akivaizdu, jog lobio užvaldymo atveju nėra privalomos teisinės procedūros, t.y.

---

[301] Lot. *Thesaurus est vetus quadem depositio pecuniae, cuius non extat memoria, ut iam dominium non habet* (liet. Lobiu vadinamas taip seniai paslėptas turtas, kad niekas neatsimena ir nežino jo savininko).
[302]Marius Jonaitis, *supra* note 27, 114.
[303]Paul Frédéric Girard, *supra* note 30, 406.
[304]Marius Jonaitis, *supra* note 13, 213-214.
[305] Ipolitas Nekrošius, Vytautas Nekrošius ir Stasys Vėlyvis, *supra* note 33, 131.
[306]“Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas,” *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.65 straipsnio 2 dalis.
[307]Marius Jonaitis, *supra* note 27, 114.

kreipimosi į kompetentingas institucijas reikalavimo bei daikto saugojimo konkretų terminą reikalavimo, taigi tai sąlygoja išvadą, jog asmuo įgyja nuosavybės teises į didelės vertės objektą pirminiu pagrindu nuo jo atradimo momento, t.y. faktiškai jį užvaldžius.

Analizuojamo nuosavybės teisės įgijimo pagrindo taisyklės apsaugą garantuoja CK 4.65 straipsnio 3 dalis, įtvirtinanti, jog lobio ieškoti svetimoje žemėje ar kitame daikte draudžiama ir atveju, jeigu asmuo nesąžiningas, rastas objektas priklauso daikto, kuriame lobis rastas, savininkui[308]. Tačiau atsižvelgtina, jog subjektas, kitam asmeniui priklausančiame objekte radęs lobį, gali būti sąžiningas, kas, remiantis CK 4.65 straipsnio 4 dalimi, sąlygoja nuosavybės teisės įgijimą į ¼ dydžio lobio dalį. Lobį suradęs asmuo laikytinas sąžiningu tais atvejais, kai: 1) objektas svetimame daikte rastas atsitiktinai; 2) daikto savininkas leido jo nuosavybėje atlikti atitinkamas paieškas[309]. CK 4.65 straipsnio 4 dalis taip pat numato, jog susitarimas dėl leidimo ieškoti lobio kitam asmeniui priklausančiame objekte privalo būti rašytinis ir jame, be kita ko, gali būti aptariamos teisės akte įtvirtinto lobio pasidalijimo taisyklės[310] išimtys, t.y. asmenys gali susitarti, kaip pasidalins nuosavybės teises į lobį, jo radimo atveju, ar kitas susijusias su tuo sąlygas.

Pažymėtina, jog aukščiau išanalizuota Lietuvos teisės aktuose įtvirtinta reglamentacija skiriasi nuo romėnų teisės jurisprudencijoje įtvirtinto analogiško situacijos sprendinio, numatančio, jog atveju, kai lobis rastas žemės sklype jos savininko pavedimu, rastas turtas turi atitekti žemės sklypo savininkui[311]. Darytina išvada, jog galiojančiame teisiniame reglamentavime įžvelgtinas sutarčių laisvės principo taikymas, pasireiškiantis tuo, jog susitarimą sudarančios šalys yra laisvos susitarti dėl visų teisės aktams neprieštaraujančių sąlygų, įskaitant dėl nuosavybės teisės įgijimo į lobį klausimo. Tačiau, tikslinga išsiaiškinti ar atveju, kai tarp daikto, kuriame ieškomas/rastas lobis, savininko bei lobio ieškančio / suradusio asmens yra sudarytas susitarimas, nuosavybės teisės į lobį įgyjamos pirminių, ar antriniu klasifikacijai priskirtinu pagrindu?

Atsakant į aukščiau nurodytą klausimą, tikslinga atskleisti tai, jog CK 4.65 straipsnio dalis nenumato, ar susitarimą dėl nuosavybės teisių į lobį sudarančios šalys privalo sudaryti raštu prieš (pavyzdžiui, sudarant sutartį dėl lobio ieškojimo) ar po lobio suradimo. Esminis pirminių ir antrinių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų atskyrimo kriterijus yra tai, kad pirminio pagrindo atveju nuosavybės teisės į tam tikrą objektą atsiranda nepriklausomai nuo buvusio daikto savininko valios

[308]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.65 straipsnio 3 dalis.
[309]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.65 straipsnio 4 dalis.
[310]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.65 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta rasto lobio nuosavybės teisės pasidalijimo proporcija, numatanti, jog ¾ lobio dalies atitenka daikto, kuriame rastas lobis, savininkui, o ¼ - lobį radusiam asmeniui.
[311]Marius Jonaitis, *supra* note 13, 214.

ar nuo buvusio savininko teisių turinio, t.y. nuosavybės teisės įgijimo nesąlygoja buvusio savininko, jeigu toks buvo, valia ar teisių apimtis. Taigi tuo atveju, kai asmenys sudaro analizuojamą rašytinį susitarimą iki lobio radimo, nuosavybės teisės į rastą lobį įgyjamos CK 4.47 straipsnio 8 punkte numatytu pirminiu pagrindu, t.y. pasisavinant lobį, tačiau ne CK 4.47 straipsnio 1 punkte reglamentuotu pagrindu - pagal sandorius. Darbo autorės nuomone, toks susitarimas tik sudaro pagrindą nuosavybės teisės objekto pasiskirstymui kitokia, nei CK 4.65 straipsnio 5 dalyje numatyta proporcija, taigi tokiu atveju nuosavybės teisės įgijimą sąlygojančiu juridiniu faktu laikytinas pats lobio radimas, bet ne sandoris. Tačiau tuo atveju, kai lobis yra rastas ir jo dalys, kaip nuosavybės nuosavybės teisės objektas, paskirstytos remiantis galiojančių teisės aktų reglamentacija, o lobio bendrasavininkiais laikytini asmenys sudaro analizuojamą rašytinį susitarimą, nuosavybės teisės į šį objektą įgyjamos antrinių klasifikacijai priskirtinu pagrindu, numatytu CK 4.47 straipsnio 1 punkte, t.y. pagal sandorį.

Pažymėtina, jog aukščiau detalizuotų nuosavybės teisės įgijimo į rastą lobį taisyklių realizavimas ribojamas, atsižvelgiantį daiktą radusio subjekto savybes. Išskirtini du tokių ribojimų atvejai: 1) vertybių kasimas arba ieškojimas priklauso subjekto tarnybinėms pareigoms; 2) asmuo neturi teisės būti daikto savininku dėl rastų daiktų specifikos.

Pirmojo atvejo detalizavimas įtvirtinamas CK 4.65 straipsnio 5 dalyje, numatančioje, jog asmuo, kurio tarnybinės funkcijos apima vertybių klausimą ir ieškojimą, neįgyja nuosavybės teisių į rastą objektą ar jo dalį[312]. Pažymėtina, jog ši teisės norma taikytina tais atvejais, kai lobį radęs asmuo atlieka savo tarnybines funkcijas (lobis randamas darbo metu arba ne darbo metu, tačiau pats radimas sietinas su asmens darbo funkcijomis). Tačiau atveju, kai asmuo, kurio darbo funkcijos susijusios su lobio ieškojimu, atitinkamą objektą randa laisvu nuo darbo metu ir radimas nesusijęs su dabinių funkcijų atlikimu, jam analizuojamas apribojimas įgyti nuosavybės teises nėra taikomas.

Antrosios išimties atveju atsižvelgtina į rasto objekto turinį. Atveju, kai lobį sudaro ribotos civilinės apyvartos daiktai, nuosavybės teisių įgijimo pagrindo į juos specifika reglamentuojama ne tik CK 4.65 straipsnio, tačiau ir specialiųjų teisės aktų reglamentavimo apimtyje[313]. Tuo tarpu, kai lobį sudaro daiktai, kurie turi istorinę, kultūrinę ar archeologinę vertę, jie yra paimami visuomenės poreikiams ir subjektams, turėjusiems teisę įgyti nuosavybę pagal analizuotą CK 4.65 straipsnį, už paimtą daiktą privalo būti teisingai atlyginama[314]. Pažymėtina, jog lobio paėmimo visuomenės

[312]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.65 straipsnio 5 dalis.
[313]Pavyzdžiu laikytinas "Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas," *Valstybės žinios* 13, 467 (2002), kurio 35 straipsnis reglamentuoja ginklų ir šaudmenų radimo teisines pasekmes.
[314]"Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas," *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000), 4.65 straipsnio 6 dalis.

poreikiams bei teisingo atlyginimo už šiuos daiktus tvarka išsamiai reglamentuojama specialiųjų teisės aktų lygmenyje[315].

Taigi įgyvendinant pirminį nuosavybės teisės įgijimo į lobį pagrindą, visų pirma atsižvelgtina į kelis aspektus: 1) kokiam subjektui priklauso daiktas, kuriame buvo rastas lobis; 2) kokiomis aplinkybėmis lobis buvo rastas (t.y. specialiai, atsitiktinai, esant darbo funkcijų atlikimui); 3) ar lobis rastas teisėtai. Nuosavybės teisės įgijimui į lobį taip pat svarbus objektą radusio asmens sąžiningumas bei subjektyvioji galimybė būti rasto daikto savininku.

[315]"Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas," *Valstybės žinios* 14, 352 (1996); Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2010 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. ĮV-377 patvirtintos "Atlyginimo už istorinę, kultūrinę ar archeologinę vertę turinčius radinius taisyklės," *Valstybės žinios* 79, 4088 (2010).

IŠVADOS

1. Tinkamas nuosavybės teisės įgijimo pagrindo identifikavimas konkrečioje situacijoje itin reikšmingas praktiniame taikyme: nustačius, jog subjektas įgijo nuosavybės teises į tam tikrą objektą pagrindu, priskirtinu pirminiams, konstatuotina, jog naujojo savininko nuosavybės teisės nepriklauso nuo buvusio savininko (jeigu toks buvo) teisių apimties. Subjektas, įgijęs turtą pirminiams nuosavybės teisės įgijimo pagrindams priskirtinu būdu, gali būti užtikrintas, jog jo teisės į tam tikrą turtą nėra suvaržytos, tretieji asmenys teisių į šį turtą neturi bei pretenzijų nepareikš. Taigi pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų realizavimas sąlygoja teisinį tikrumą bei stabilumą: naujajam turto savininkui garantuojama neribota bei visavertės apimties nuosavybės teisė.

2. Vaisiai nepriklausomu teisinių santykių objektu tampa tik įgyvendinus CK 4.16 straipsnyje numatytas sąlygas, t.y. kai gali būti atskiriami ar patys atsiskiria ir tai nepažeidžia pagrindinio daikto vientisumo ir paskirties. Taigi tik vaisiui tinkamai susiformavus, į jį pirminiu pagrindu įgyjamos nuosavybės teisės, kurios nėra suvaržytos buvusio savininko teisių apimties, nes iki vaisiaus susiformavimo jis priklauso pagrindinio daikto savininkui tik kaip pagrindinio daikto dalis.

3. Remiantis CK 4.53 straipsnio 2 dalimi, teisinių santykių subjektas, naudojantis savo turtą civilinėje teisinėje apyvartoje, įgyja nuosavybės teises į iš to gaunamą naudą, t.y. pajamas. Vertinant nuosavybės teisės įgijimą į pajamas siaurąja prasme, pažymėtina, jog įprastai daikto naudojimas civilinėje teisinėje apyvartoje, sąlygojantis pajamų atsiradimą, grindžiamas sutartiniais teisiniais santykiais, kurių atveju buvęs pajamų savininkas sąmoningai perleidžia turėtą turtą daikto savininkui. Taigi esant buvusio savininko valiai nuosavybės teisės įgijimo į pajamas pagrindas priskirtinas ne pirminių, o antrinių klasifikacijai, t.y. jos įgyjamos CK 4.47 straipsnio 1 punkte pagrindu – pagal sandorius. Taigi CK 4.47 straipsnio 3 punkte numatytas nuosavybės teisės įgijimo pagrindas negali būti vienareikšmiškai priskiriamas pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų klasifikacijai.

4. Teisinių santykių objektų susijungimo teisinės pasekmės reglamentuojamos nesistemingai ir nenuosekliai galiojančioje Lietuvos civilinės teisės kodifikacijoje – CK – įtvirtintais

straipsniais (CK 1.98, 4.2, 4.12 - 4.15, 4.19, 4.40, 4.54 straipsniai), tačiau teisės aktų leidėjo uždavinys šioje apimtyje gali būti laikomas pasiektu: nuosavybės teisės įgijimo pagrindai, kai tarpusavyje susijungia kilnojamieji, kilnojamieji su nekilnojamaisiais daiktais, reglamentuojami kodifikacijos lygmenyje ir galiojanti reglamentacija geba užtikrinti teisinių santykių stabilumą.

5. Lietuvos įstatymų leidėjas nevisapusiškai reglamentavo daikto pagaminimo iš svetimos ir savos bei daikto pagaminimo iš svetimos medžiagos teisines pasekmes (CK 4.55 straipsnis, 4.56 straipsnis). Šioje apimtyje nėra aiškios įstatyminės reglamentacijos, taikytinos tais atvejais, kai daiktus sujungęs subjektas buvo nesąžiningas, t.y. pagamina naują daiktą ir žinojo, ar turėjo žinoti, jog medžiaga(-os), iš kurios(-ių) objektas pagamintas, priklauso kitam asmeniui, kuris nesutinka su daikto pagaminimu. Taigi tikslinga atsižvelgti į užsienio valstybių civilinės teisės kodifikacijos gerąją praktiką bei numatyti, jog tokiais atvejais naujo daikto savininku pripažįstamas medžiagos savininkas, turintis teisę arba naująjį daiktą pasilikti sau, arba atsisakyti daikto jį pagaminusio asmens naudai ir išieškoti iš šio nuostolius už jam priklausiusios medžiagos vertę.

6. Galiojančiuose neteisėtas statybas reglamentuojančiuose teisės aktuose nėra įtvirtinta konkreti neteisėtų statybų sąvoka, apsiribojama savavališkų statybų definicijos pateikimu. Tačiau sisteminė teisės normų analizė sąlygoją išvadą, jog į neteisėtų statybų samprata įeina: 1) savavališkos statybos; 2) statybos, kurių metu buvo neesmiškai pažeistas statinio projektas; 3) statybos, kurių metu pažeisti kiti teisės aktai. Taigi specifinių teisės aktų reglamentacijos skirtingumas logine ir lingvistine prasme sąlygoja išvadą, jog siekiant sistemingumo bei aiškumo tikslinga tikslinti CK 4.103 straipsnyje vartojamas sąvokas.

7. Galiojantys Lietuvos civilinės teisės aktai neįtvirtina teisinių pasekmių tais atvejais, kai daiktą pametęs asmuo atsisako mokėti radinio išlaikymo bei kitas susijusias išlaidas ar užmokestį už daikto radimą. Atsižvelgiant į tai, jog atitinkamų mokėjimų atlikimas laikytinas imperatyvia daikto susigrąžinimo sąlyga, jos neįgyvendinęs asmuo negali susigrąžinti daikto ir nuosavybės teises į radinį gali įgyti jį radęs asmuo, sumokėjęs kompensacines daikto išlaikymo ir kitas susijusias išlaidas (jeigu radinį saugojo kitas asmuo).

8. Atvejais, kai bepriežiūrį ar priklydusį naminį gyvūną radęs asmuo neįvykdo teisės aktuose įtvirtintų imperatyvių procedūrų (CK 4.61 straipsnio 1 dalis), jis negali būti laikomas sąžiningu ir tai užkerta kelią nuosavybės teisės įgijimui į atitinkamą objektą. Taigi šioje apimtyje įžvelgtinas teisinis netikrumas itin aktualus šiuolaikiniuose visuomeniniuose santykiuose, kai teisėtu gyvūno savininku laikytinas subjektas turi teisę išsireikalauti šį objektą iš svetimo neteisėto valdymo, remdamasis vindikacijos institutu, bei pateikti kitus reikalavimus gyvūną priglaudusio asmens atžvilgiu. Tačiau atitinkamų teisėto gyvūno savininko reikalavimų pareiškimo galimybę riboja ieškinio senaties terminai, numatyti CK 1.125 straipsnyje bei kituose įstatymuose.

9. CK 4.60 straipsnio turinys ir reglamentuojamos nuosavybės teisės įgijimo sąlygos stokoja juridinio aiškumo bei teisinių santykių stabilumo užtikrinimo, taigi šis nuosavybės teisės įgijimo pagrindas nėra visapusiškai reglamentuotas. Bitininkystės veikloje galioja nerašytos taisyklės, kurios susiformavo atsižvelgiant į ilgalaikę praktiką ir šios veiklos išskirtinę specifiką, taigi CK 4.60 straipsnio visapusiškas praktinis taikymas šiuolaikiniuose teisiniuose santykiuose nėra galimas ir aktualus.

10. Galiojančiame CK neįtvirtintas konkretus nuosavybės teisės įgijimo į rastą lobį momentas, tačiau sistemiškai analizuojant bešeimininkių daiktų teisinio reglamentavimo turinį, tampa akivaizdu, jog lobio užvaldymo atveju nėra privalomos teisinės procedūros, t.y. kreipimosi į kompetentingas institucijas bei daikto saugojimo konkretų terminą reikalavimų, taigi asmuo įgyja nuosavybės teises į didelės vertės objektą pirminiu pagrindu faktiškai jį užvaldęs.

Ginamasis teiginys „*Nuosavybės teisės įgijimo pagrindo priskyrimas pirminiams turi praktinę reikšmę“* patvirtintas 1 išvada.

Ginamasis teiginys „*Ne visi šiuo metu Lietuvos Respublikos teisės reglamentuojami pirminiai nuosavybės teisės įgijimo pagrindai praktiškai funkcionuoja ir jų reglamentacija yra perteklinė“* iš dalies patvirtintas 9 išvada.

Ginamasis teiginys *„Aktualiuose Lietuvos civiliniuose įstatymuose pateikiama atskirų nuosavybės teisės įgijimo pagrindų reglamentacija nėra nuosekli ir sisteminga, tačiau tai nesudaro sąlygų nuosavybės teisinių santykių nestabilumui bei savininkų teisių apsaugos neužtikrinimui“* iš dalies patvirtintas 4, 5, 6, 7, 8, 10 išvadomis.

SIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

1. Atsižvelgiant į 5 išvadą, siūlytina CK 4.55 straipsnio 1 dalį bei 4.56 straipsnio 1 dalį papildyti ir jas išdėstyti taip:

4.55 straipsnis. Daikto pagaminimas iš svetimos medžiagos

1. Asmuo, pagaminęs naują daiktą iš svetimos medžiagos, tampa daikto savininku, jeigu darbo vertė yra didesnė už medžiagos vertę ir jeigu, be to, šis asmuo nežinojo ir neturėjo žinoti, kad medžiaga priklauso kitam. Šiuo atveju pasinaudojęs svetima medžiaga asmuo privalo atlyginti medžiagos savininkui jos vertę. *Jeigu asmuo, pagaminęs daiktą žinojo ar turėjo žinoti, kad medžiaga priklauso kitam asmeniui, kuris nežinojo apie naujo daikto pagaminimą arba su juo nesutiko, daikto savininku pripažįstamas medžiagos savininkas. Jam suteikiama teisė arba pasilikti daiktą sau, arba atsisakyti daikto jį pagaminusio asmens naudai ir išieškoti iš šio nuostolius.*

2. Jeigu medžiagos vertė yra didesnė už daikto pagaminimo vertę, daikto savininku pripažįstamas medžiagos savininkas. Jam suteikiama teisė arba pasilikti daiktą sau ir apmokėti jo pagaminimo vertę, arba atsisakyti daikto jį pagaminusio asmens naudai ir išieškoti iš šio nuostolius.

4.56 straipsnis. Daikto pagaminimas iš savos ir iš svetimos medžiagos

1. Asmuo, pagaminęs naują daiktą iš savos ir iš svetimos medžiagos, tampa daikto savininku, jeigu darbo vertė ir savos medžiagos vertė yra didesnė už svetimos medžiagos vertę ir jeigu, be to, šis asmuo nežinojo ir neturėjo žinoti, kad medžiaga priklauso kitam. Šiuo atveju pasinaudojęs svetima medžiaga asmuo privalo atlyginti medžiagos savininkui jos vertę. *Jeigu asmuo, pagaminęs daiktą žinojo ar turėjo žinoti, kad medžiaga priklauso kitam asmeniui, kuris nežinojo apie naujo daikto pagaminimą arba su juo nesutiko, daikto savininku pripažįstamas medžiagos savininkas. Jam suteikiama teisė arba pasilikti daiktą sau, arba atsisakyti daikto jį pagaminusio asmens naudai ir išieškoti iš jo nuostolius.*

2. Jeigu svetimos medžiagos vertė yra didesnė už darbo vertę ir savos medžiagos vertę, daikto savininku pripažįstamas svetimos medžiagos savininkas. Jam suteikiama teisė arba pasilikti daiktą sau ir apmokėti jo pagaminimo vertę bei pagaminusiam daiktą asmeniui priklausančios medžiagos vertę arba atsisakyti daikto jį pagaminusio asmens naudai ir išieškoti iš jo nuostolius.

2. Atsižvelgiant į 6 išvadą, CK 4.103 straipsnis tikslintinas ir siūlytina jį išdėstyti taip:

4.103 straipsnis. ~~Statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus,~~ *Neteisėtos statybos* civilinės teisinės pasekmės

1. Jeigu statinys (jo dalis) yra pastatytas ar statomas savavališkai arba ne savavališkai, tačiau pažeidžiant statinio projekto sprendinius ar teisės aktų reikalavimus, tai tokiu statiniu (jo dalimi) naudotis ar juo disponuoti (parduoti, padovanoti, išnuomoti ar pan.) draudžiama. Koks statinys (jo dalis) yra pastatytas ar statomas savavališkai, nustato įstatymai.

2. Asmenys, kurių teisės ir interesai yra pažeidžiami, ir kiti įstatymų įgalioti asmenys dėl šio straipsnio 1 dalyje nurodytų pažeidimų turi teisę kreiptis į teismą.

3. Teismas *neteisėtos* statybos ~~, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus,~~ padarinių šalinimo klausimą išsprendžia įstatymų nustatyta tvarka.

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

Monografijos ir straipsnių rinkiniai

1. Baranauskas, Egidijus, et al. *Daiktinė teisė*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2010.
2. Bastiat, Frédéric. *Ekonominių ir politinių esė rinktinė.* Vilnius: Eugrimas, 2007.
3. Birštonas, Ramūnas. *Duomenų bazių teisinė apsauga, Daktaro disertacija.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas 2007.
4. Clarke, Alison ir Paul Kohler. *Property Law: Commentary and Materials.* New York: Camridge University Press, 2005.
5. Dambrauskienė, Genovaitė, et al. *Lietuvos teisės pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2004.
6. Girard, Paul, Frédéric. *Romėnų teisė: I tomas: iš aštuntojo Felikso Senn'o peržiūrėto prancūzų leidimo autoriaus įpėdiniams sutikus vertė Antanas Tamošaitis.* Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakultetas, 1931.
7. Hurter, Deon, Van Zyl. *History and Principles of Roman Law.* Durban: Butterworths, 1983.
8. Jonaitis, Marius. *Romėnų privatinės teisės įtaka šiuolaikinei civilinei ir civilinio proceso teisei. Daktaro disertacija.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
9. Jonaitis, Marius. *Romėnų privatinė teisė.*Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
10. Lurger, Brigitta et al. *Principles of European Law. Study group on a Europoean Civile Code. Acquisition and Loss of Ownership of Goods.*Berne: Sellier European Law Publishers, 2011.
11. Mitkus, Sigitas. *Statybos teisė*. Vilnius, Valstybės įmonė Registrų centras, 2013.
12. Mikelėnas, Valentinas, et. al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001.
13. Mizaras, Vytautas et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis*. Vilnius: Justitia, 2009.
14. Mizaras, Vytautas, et al. *Šiuolaikinės civilinės teisės raida, tendencijos ir perspektyvos. Mokslinių straipsnių rinkinys.* Vilnius: Justitia, 2007.
15. Nekrošius, Ipolitas, Vytautas Nekrošius ir Stasys Vėlyvis. *Romėnų teisė: antrasis pataisytas ir papildytas leidimas.* Vilnius: Justitia, 2007.
16. Saukalienė, Kristina. *Nuosavybės teisės įgijimo ir praradimo probleminiai aspektai statybos rangos teisiniuose santykiuose. Daktaro disertacija.* Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2015.
17. Stevens, John. *Land Law.* London: Sweet & Maxwell, 2005.
18. Vadimovich, Dmitrij. Dozhdev *Rimskoe chjasmnoe pravo*. Moskva: Norma, 2000

19. Vėlyvis, Stasys ir Marius Jonaitis. *Gajaus Institucijos*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2012.
20. Aviža, Saulius, et al. *Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2009.
21. Vitkevičius, Pranciškus et al. *Civilinė teisė, Vadovėlis, Antrasis pataisytas ir papildytas leidimas*. Kaunas: Vijusta, 1998.
22. Žilys, Juozas et al., *Privatinės teisės doktrina ir praktika. Liber Amicorum Vytautui Pakalniškiui*. *Mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.

Straipsniai iš knygų, mokslo darbų rinkinių ir konferencijų medžiagos

23. Birštonas, Ramūnas. "Valdymas ir nuosavybės teisė." Iš: *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų: mokslo studija*, Gediminas Sagatys et al., 519-579. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
24. Dambrauskaitė, Asta. "Prievolinės ir daiktinės teisės takoskyra sąžiningo nuosavybės teisės įgijimo kontekste." Iš *Privatinės teisės doktrina ir praktika. Liber Amicorum Vytautui Pakalniškiui*. *Mokslinių straipsnių rinkinys*, Juozas Žilys et al., 243-265. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014.
25. Klimas, Evaldas. "Ar viešojo intereso gynimas ir nuosavybės teisių apsauga gali harmoningai derėti?." Iš *Viešojo intereso veidai: socialinė, teisinė ir ekonominė problematika: rinktinė, Lietuvos laisvosios rinkos institutas, LAWIN*, 5-30. Vilnius: Lietuvos laisvosios rinkos institutas: Advokatų kontora LAWIN, 2012.
26. Saukalienė, Kristina. "Nuosavybės teisė į statinį ir jos sąsajos su statybos teisėtumu." Iš: *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų: mokslo studija*, Gediminas Sagatys et al., 557-579. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
27. Vasarienė, Dalia ir Povilas Žukauskas. "Nuosavybės paėmimas visuomenės poreikiams." Iš: *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: pirmieji dešimt galiojimo metų: mokslo studija*, Gediminas Sagatys et al., 579-615. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.

Moksliniai straipsniai

28. Birštonas, Ramūnas. "Įgyjamoji senatis: taikymas Lietuvoje." *Teisės mokslo ir praktikos žurnalas Justitia T.2*, 76 **(**2011): 2-11.
29. Birštonas, Ramūnas."Susijungimas kaip nuosavybės teisės įgijimo ir praradimo pagrindas Lietuvos Respublikos teisėje." *Jurisprudencija* 20, 3 (2013): 1081-1094.

30. Birštonas, Ramūnas ir Viktorija Budreckienė. “Nuosavybės teisės į nekilnojamąjį daiktą registravimo teisinės pasekmės.“ *Jurisprudencija* 19, 4 (2012): 1479-1494.
31. Pakalniškis, Vytautas. “Nuosavybės teisės doktrina ir Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas.“ *Jurisprudencija* 28, 20 (2002): 69-79.
32. Pakalniškis, Vytautas ir Solveiga Cirtautienė. “Atidalijimo iš bendrosios dalinės nuosavybės įgyvendinimo problemos Lietuvos teismų praktikoje.“ *Jurisprudencija* 2, 116 (2009): 277-294.
33. Nekrošius, Vytautas. “Valdymo atsiradimo ir pasibaigimo pagrindai Lietuvos civilinėje teisėje.“ *Teisės mokslo ir praktikos žurnalas Justitia* 6, 54 (2004): 12-17.

Elektroniniai leidiniai

34. Baron, Jane. *The Expressive Transparency of Property*. Columbia Law Review, 2002. http://ssrn.com/abstract=296230.
35. Coffey, Mary, Frances. *Parasites of the Honeybee*. Teagasc Crops Research Centre, The Department of Agriculture, Fisheries and Food, 2007: 3. https://www.agriculture.gov.ie/media/migration/farmingsectors/beekeepingandhoney/HoneybeePublication.pdf
36. Locke, John. *The Second Treatise of Civil Government.* 1690. http://www.constitution.org/jl/2ndtreat.htm.
37. Monsevičius, Virgilijus. „Laukinės bitės.“ Žiūrėta 2015 10 30, per internetą:http://bitininkas.lt/lt/?p=1937.
38. Pikulska-Radomska, Anna. “Pastabos apie romėnų teisės vaidmenį Europos teisės literatūroje,“, *Teisė* (2010): 74. http://www.vu.lt/leidyba//dokumentai/zurnalai/TeisAe/TeisAe%202010%2074%20tomas/153-156.pdf.
39. Rose, Carol. *Possession as the Origin of Property*. Faculty Scholarship Series, Paper 1830 (1985): 74-77 http://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2829&context=fss_papers.
40. Law Firm Saladžius & Partners. Real Property Rights in Lithuania. *Wien, Graz: CLC-Schriftenreihe Band 21, 2005*. http://d-nb.info/976700700/04.

41. Storme, Matthias, Edward. Property Law In A Comparative Perspective. Part I. General Notions. *Leuven: Centre for Advanced Legal Studies, 2004*.https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/comprop1.pdf.
42. Šimašius, Remigijus. "Teisės aiškinimas ir jo privalomumas." Žiūrėta: 2015 09 19, http://simasius.popo.lt/files/2012/04/Teis%C4%97s-ai%C5%A1kinimas-ir-joprivalomumas-2004.pdf.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

43. "Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas." *Valstybės žinios* 64, 1914 (2000).
44. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 5 d. įsakymu nr. 622 patvirtintas "Statybos techninis reglamentas STR 1.01.08:2002 „Statinio statybos rūšys"."*Valstybės žinios* 119, 5372 (2002).
45. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. rugsėjo 21 d., įsakymu nr. D1-455 patvirtintas "Statybos techninis reglamentas STR 2.01.01(1):2005 „Esminis statinio reikalavimas „Mechaninis atsparumas ir pastovumas"."*Valstybės žinios* 115, 4195 (2005).
46. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugsėjo 28 d. įsakymu nr. D1-828 patvirtintas "Statybos techninis reglamentas STR 1.11.01:2010 „Statybos Užbaigimas"." *Valstybės žinios* 116, 5947 (2010).
47. "Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas." *Valstybės žinios* 89, 2741 (2000).
48. "Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas." *Valstybės žinios* 74, 2262 (2000).
49. "Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas." *Valstybės žinios 13*, 467 (2002).
50. "Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymas." *Valstybės žinios* 108, 2728 (1997).
51. "Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas," *Valstybės žinios* 108, 2728 (1997).
52. "Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo pakeitimo įstatymas," *Valstybės žinios* 122, 6126 (2012).
53. "Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas." *Valstybės žinios* 31, 1010 (2001).
54. "Lietuvos Respublikos įstatymas "Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo"." *Vyriausybės žinios* 19, 138 (1964).
55. "Lietuvos Respublikos Konstitucija." *Valstybės žinios* 33, 1014 (1992).

56. “Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas.“ *Valstybės žinios* 14, 352 (1996);
57. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2010 m. birželio 30 d. įsakymu nr. ĮV-377 patvirtintos “Atlyginimo už istorinę, kultūrinę ar archeologinę vertę turinčius radinius taisyklės.“ *Valstybės žinios* 79, 4088 (2010).
58. “Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas.“ *Valstybės žinios* 108, 2726 (1997).
59. “Lietuvos Respublikos miškų įstatymas.“ *Valstybės žinios* 96, 1872 (1994).
60. “Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro įstatymas.“ *Valstybės žinios* 58, 1704 (2000).
61. “Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymas.“ *Valstybės žinios* 100, 2261 (1996).
62. “Lietuvos Respublikos statybos įstatymas.“ *Valstybės žinios* 101, 3597 (2001).
63. “Lietuvos Respublikos teritorijoje galiojančių įstatymų, priimtų iki 1990 m. kovo 11 d., galiojimo laikino pratęsimo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 118, 3046 (1997).
64. “Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymas.“ *Valstybės žinios* 76, 3848 (2013).
65. “Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 54, 1492 (1998).
66. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. liepos 24 d. nutarimu nr. 799 patvirtinti “Privačių miškų tvarkymo ir naudojimosi nuostatai.“ *Valstybės žinios* 71, 1808 (1997).
67. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 15 d. nutarimu nr. 534 patvirtinti “Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro nuostatai.“ *Valstybės žinios* 41, 1539 (2002).
68. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 632 patvirtinti “Privačių miškų tvarkymo ir naudojimosi nuostatai.“ *Valstybės žinios* 86, 3117 (2004).
69. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimu Nr. 634 patvirtintos “Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, į valstybės pajamas perduoto turto, daiktinių įrodymų ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklės.“ *Valstybės žinios* 86, 3119 (2004).
70. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. balandžio 23 d. nutarimu nr. 379 patvirtinti “Nekilnojamojo turto registro nuostatai.“ *TAR* 2014, 4930 (2014).
71. “Lietuvos Respublikos žemės įstatymas.“ *Valstybės žinios* 34, 620 (1994).

72. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2005 m. sausio 27 d. įsakymu Nr. B1-62 patvirtintas "Greitai gendančio turto sąrašas." *Valstybės žinios* 16, 526 (2005).

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai

73. "Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutarimas "Dėl statybos, pažeidžiančios teisės aktų reikalavimus, teisinių pasekmių"." *Valstybės žinios* 14, 602 (2011).
74. "Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. lapkričio 17 d. nutarimas "Dėl informacijos apie kandidatus į savivaldybių tarybų narius skelbimo ir savivaldybės tarybos nario pareigų nesuderinamumo su kitomis pareigomis"." *Valstybės žinios* 141, 6634 (2011).

Lietuvos Respublikos teismų praktika

75. "Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1069/2013." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/728881.
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-41/2009." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/104571.
77. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2012 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-282/2012." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/379661.
78. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-291/2014." Prieiga per internetą http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/827886.
79. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2015 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-362-942/2015." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1058928.
80. "Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 1999 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-224." Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/16897.

81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-977/2000.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/19039.
82. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. spalio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1018/2001.“ Prieiga per internetčą http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/10741.
83. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1344.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/11076.
84. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2003 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-710.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/9051.
85. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-454/2004.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/44922.
86. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-340/2007.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/80990.
87. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-383/2007.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/81306.
88. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-104/2008.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/84423
89. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-491/2008.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/90260.
90. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-192/2010.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/158153;

91. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-399/2010.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/174929.
92. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų poskyrio 2011 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-21/2011.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/189409.
93. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-39/2011.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/190523.
94. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. spalio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-422/2011.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/228816.
95. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-324/2012.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/386673.
96. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-148/2013.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/578844.
97. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-89/2013.“ Prieiga per internetą http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/610110.
98. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. birželio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-374/2013.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/700441.
99. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-410/2014.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/870921.
100. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-8-916/2015.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/981982.

101. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-312-421/2015.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1049407.
102. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-287-611/2015.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1049712.
103. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teismų praktikos nagrinėjant ginčus dėl bendrosios dalinės nuosavybės apžvalga.“ Prieiga per internetą: www.lat.lt/download/1025/[3].docx.
104. “Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. vasario 8 d. konsultacija Nr. A3-65.“ *Teismų praktika*. 1 (2002), Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/25195.
105. “Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, taikant statybos teisinius santykius reglamentuojančias teisės normas, apibendrinimas.“ *Administracinė Jurisprudencija. Administracinių teismų praktika. Administracinė doktrina* 8, 18 (2009). Prieiga per internetą: www.lvat.lt/download/344/lvat_biuletenis_18.pdf.
106. “Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-990-413/2013.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/703688.
107. “Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-988-264/2014.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/836817.
108. “Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 15 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-1175-555/2014,“ prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1017613.
109. “Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-175-360/2009.“ Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/130818.
110. “Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-661-440/2014.” Prieiga per internetą: http://www.infolex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/876209.

Užsienio valstybių teisės aktai

111. “Italijos Respublikos civilinis kodeksas.“ Prieiga per internetą: http://www.jus.unitn.it/cardozo/obiter_dictum/codciv/codciv.htm.
112. “Prancūzijos Respublikos Civilinis kodeksas.“ Originalo kalba prieiga per internetą: http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721.
113. “Prancūzijos Respublikos Civilinis kodeksas.“ Vertimo anglų kalba prieiga per internetą: http://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations.
114. “Vokietijos Federacinės Respublikos civilinis kodeksas.“ Prieiga per internetą: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html.

Europos Sąjungos teisės aktai

115. 1999 m. liepos 19 d. Europos Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1804/1999.

Tarptautinių teismų sprendimai

116. Depalle v. France , Eur. Ct. H. R., Case 34044/02 (2010).
117. Hamer v. Belgium, Eur. Ct. H. R., Case 21861/03 (2007).
118. Saliba v. Malta, Eur. Ct. H. R.,Case 4251/02 (2005).

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR UŽSIENIO (ANGLŲ) KALBOMIS

Šiame magistro baigiamajame darbe analizuojama Lietuvos Respublikos galiojančiuose teisės aktuose įtvirtintų pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų reikšmė, identifikuojami atskirų pagrindų, tokių kaip nuosavybės įgijimas susiformavus naujam objektui bei nuosavybės įgijimas į bešeimininkį daiktą reglamentavimo bei aiškinimo ypatumai nacionalinių teismų praktikoje ir teisės doktrinoje. Atlikto teisinio tyrimo išvados įrodo, jog doktrinoje pateikiamas nuosavybės teisės įgijimo pagrindų klasifikavimas į pirminius turi praktinę reikšmę, nes pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų realizavimas sąlygoja teisinį tikrumą bei stabilumą, kai naujajam turto savininkui garantuojama neribota bei visavertės apimties nuosavybės teisė. Taip pat nustatyta, jog ne visi šiuo metu Lietuvos Respublikos teisės aktuose įtvirtinti pirminiai nuosavybės teisių įgijimo pagrindai praktiškai funkcionuoja ir jų reglamentacija yra perteklinė: įrodyta, jog nuosavybės teisės įgijimas į laukines ir namines bites nėra tinkamai bei praktiškai naudingai reglamentuotas. Atliktas tyrimas patvirtino, jog aktualiuose Lietuvos Respublikos civiliniuose įstatymuose pateikiama atskirų nuosavybės teisės įgijimo pagrindų reglamentacija nėra nuosekli ir sisteminga, tačiau tai nesudaro sąlygų nuosavybės teisinių santykių nestabilumui bei savininkų teisių apsaugos neužtikrinimui.

Reikšminiai žodžiai: nuosavybės teisės įgijimas, pirminiai nuosavybės teisės įgijimo pagrindai, bešeimininkis daiktas.

This Master's thesis analyzes the importance of fundamentals of original property right acquisition according valid Lithuanian Republic legislation, identifies regulation and explanation peculiarities according national court practices and law doctrine of separate principles, such as acquisition of property rights after the formation of new object and acquisition of property of the ownerless thing. The findings of this juridical research proves that the classification of property right acquisition fundamentals into original group, which are described in the law doctrine, has a practical value. It was determined that not all currently regulated original property right acquisition fundamentals are practically functioning and their regulation is excessive: it was determined that acquisition of property right for wild and domesticated bees is not regulated in practically beneficial way. This research determines that regulation of separate property right acquisition fundamentals, which is subjected in latest Lithuanian Republic civilian laws, is not sequential and systematic but it does not create the conditions for property right relations instability and insecurity of owners' rights.

Keywords: acquisition of property right, original basis of the acquisition of property, ownerless thing.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Pirminiai nuosavybės teisės įgijimo pagrindai Lietuvos Respublikos teisėje

Nuosavybė, kaip viena iš pagrindinių fundamentalių žmogaus teisių, Lietuvos Respublikoje gali būti įgyjama tik įstatyme įtvirtintais pagrindais, kurie teisės doktrinoje pagal turinį bei teisines pasekmes įprastai klasifikuojami į pirminius (pradinius) ir antrinius (išvestinius). Atliktu teisiniu tyrimu siekta atskleisti šio nuosavybės teisės įgijimo pagrindų klasifikavimo į pirminius esmę bei praktinę reikšmę, taip pat nustatyti, ar visi Lietuvos Respublikos teisės aktuose numatyti pirminiams priskirtini nuosavybės teisės įgijimo pagrindai yra aktualūs bei reikšmingi praktiniame taikyme, įvertinti kylančią problematiką bei ištirti galiojančių nuosavybės teisės įgijimo pagrindus reglamentuojančių Lietuvos teisės aktų tinkamumą užtikrinti visapusišką teisinių santykių stabilumą.

Išsikeltų tikslų pasiekimui darbe nuosekliai vadovaujamasi uždaviniais, kurie atsispindi darbo struktūroje. Pirmajame skyriuje atskleista nuosavybės teisės įgijimo pagrindų klasifikacijos į pirminius ir antrinius esmė bei išanalizuota pirminių pagrindų praktinė reikšmė. Antrajame skyriuje dėmesys skiriamas atskirų pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų analizei, koncentruojamasi į naujai atsirandančių teisinių santykių objektų bei bešeimininkių objektų nuosavybės teisės įgijimo problematiką, teisinio reglamentavimo, teismų praktikos bei doktrinos analizės lygmenyse.

Atlikto tyrimo išvadomis patvirtintas ginamasis teiginys ir įrodyta, jog pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų realizavimas sąlygoja teisinį tikrumą bei stabilumą, kai naująjam turto savininkui garantuojama neribota bei visavertės apimties nuosavybės teisė. Taip pat įrodytas galiojančių Lietuvos Respublikos teisės aktų netobulumas atskirų nuosavybės teisės įgijimo pagrindų reglamentacijos apimtyje: *pirma*, įrodyta, jog susijungimas reglamentuojamas nesistemingai bei nenuosekliai, tačiau tai nesudaro sąlygų teisinių santykių nestabilumui; *antra*, nustatyta, jog naujo daikto pagaminimas iš svetimos ir iš svetimos bei savos medžiagos nėra visapusiškai reglamentuojamas tais atvejais, kai daiktą pagaminęs subjektas laikytinas nesąžiningu; *trečia*, įrodyta, jog naujo nekilnojamojo daikto pagaminimą reglamentuojantys teisės aktai nėra visapusiškai sistemingi. Taip pat įrodyta, jog CK 4.60 straipsnio, reglamentuojančio nuosavybės teisės įgijimą į laukines ir namines bites, visapusiškas praktinis taikymas šiuolaikiniuose teisiniuose santykiuose nėra galimas ir aktualus. Darbe išanalizuoti aktualūs pirminių nuosavybės teisės įgijimo pagrindų probleminiai aspektai bei atsižvelgiant į tyrimo rezultatus, pasiūlyti problematikos sprendiniai.

SANTRAUKA UŽSIENIO (ANGLŲ) KALBA

Original Acquisition of Property in the Republic of Lithuania

In Lithuanian Republic property, as one of the basic fundamental human right, can be acquired only on the fixed in the law basis, which in the law doctrine are classified into original (primary) and secondary (derivative) according the content and juridical consequences. The aim of this juridical research was to reveal the essence and practical meaning of this property right acquisition basis classification into primary, as well to identify if all the basis of acquisition of property right, which are classified in the Lithuanian Republic legislation as original, is relevant and significant in the practical use, to evaluate arising problematic and to study the suitability of Lithuanian legislation which regulates the basis of acquisition of property right to ensure comprehensive stability of juridical relations.

To reach these aims in the study the tasks, which reflect in the studies structure, were consistently followed. On the first chapter the essence of classification of property right acquisition basis into original was revealed and practical importance of primary basis was analyzed. On the second chapter attention was dedicated for the analysis of separate primary basis of property acquisition right, focusing on the problematic of acquisition of property right to the newly established juridical relations objects and derelict objects on the analysis level of juridical regulation, court practices and law doctrine.

The findings of this juridical research defensive statement is confirmed and it is proved that realization of primary basis of property right acquisition determines juridical certainty and stability when the new owner of the property is guaranteed an unlimited, full-fledged and full scaled property right. As well, the imperfection of Lithuanian Republic legislation on the side of regulation of separate basis of property right acquisition was identified: *firstly,* confirmed that the merge is regulated in not systemic and non consecutive way, but it does not create the conditions for juridical relations instability; *secondly,* it was determined that manufacturing of the new item from foreign and from foreign and owned material is not fully regulated in cases, when the subject which made the item is being considered unconscientious; *thirdly,* it was confirmed that the legislations which regulates the manufacturing of new immovable item are not fully systematic. Furthermore, it was confirmed that full practical application of Civil Code article Nr. 4.60, which regulates acquisition of property right for wild and domesticated bees, is not possible and not relevant in modern juridical relations. In this research the problematic aspects of relevant primary acquisition of property right basis is analyzed and according to the findings the solutions to these problematics are offered.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2015 m. gruodžio 11 d.

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas) Teisės fakulteto Civilinės justicijos instituto civilinės justicijos studijų programos magistrantūros studijų pakopos studentė Kristina Rišytė, patvirtinu, jog magistro baigiamasis darbas „Pirminiai nuosavybės teisės įgijimo pagrindai Lietuvos Respublikos teisėje“:

- Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
- Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
- Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą – studentas gali būti šalinamas iš universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

Kristina Rišytė